

**„EGY NEMZETNÉL
SEM VAGYUNK ALÁBBVALÓK!”**
(HADINAPLÓ)

ÍRTA:
ZENTAY ISTVÁN
VK. SZÁZADOS

*

BUDAPEST. 1942
VITÉZI REND ZRÍNYI CSOPORT KIADÁSA

A címlapot
POLCZER LAJOS festőművész,
Zrínyi munkatárs készítette

*A m. kir. honvéd Vezérkar Főnöke
által hadinaplókra hirdetett pályázaton
11. díjat nyert munka.*

MINDEN JOG FENNTARTVA

Felelős kiadó: vitéz Mezey Dénes.
99.083 – Homyánszky V. R.-T Budapest. – Felelős vezető: Bocskói Ede.

ELŐSZÓ.

E könyv szerzője – ki 1941-ben, a Szovjetország elleni hadjáratban, vezérkari tiszt volt – kedves, de nehéz feladat elé állított. Arra kért fel ugyanis meleghangú levelében, hogy írjak előszót jelen művéhez. Ahhoz a könyvhöz, melynek minden lapját százszor szeretném elolvasni, mert e lapok minden betűjét a valóságban átéltem és átélem újra, meg újra, valahányszor csak olvasom. Szemem elé rajzolódnak élesen Budapestről való elindulástól kezdve az összes, jellegzetes tájak, melyeken átvonultunk. Látom a 80-100 kilométer hosszú, törtető gépkocsisort itt sűrű, fekete porfelhőbe burkolva, ott zuhogó esőben, amott feneketlen sártengerben vánszorogva, majd – látszólag – tehetetlenül elakadva, hogy emberfeletti erővel, ügyességgel és leleményességgel újra kimozduljon iszapbéklyóiból és ismét törtessen – előre! Mindig csak előre!...

Látom Ukrajna szelíd, lapostetejű dombjait, rajtuk a magas gabonát, kukoricát, napraforgót óriási kiterjedésű táblákban, előbb zöld, majd sárgánérett, később elaszott állapotban. Látom a dombok közt kígyózó bokros, vagy kopár szakadékos, mély völgyeket, melyek ... maradék felületét ...

... mai megjelölt mivoltukban!

Látom, amint a hirtelen megtorpanó gépjárművekről leugrálnak a katonák. A gépjárművek pillanatok alatt eltűnnek – elnyelte őket a föld – és elől már ropog a puskánk, zakatol a golyószórónk és géppuskánk, dörögnek aknavetőink és belesivítanak ebbe

– katonafül számára felséges muzsikába a tarackjaink. Hirtelen éles csattanásokat vélek hallani, majd felvillannak lelkiszemeim előtt a páncéltörő ágyúk jellegzetes tűzkigyói. Szovjet páncélosok szeretnének az oldalunkba kerülni... Tűzkigyóink megzavarták őket. De ni csak! Hátunk mögött megremeg a föld. Dübörögve száguldanak a saját páncélosaink az ellenéges harckocsik oldalába. Előbb a völgyben meglapulva, libasorban, majd egy nagy napraforgótábla leple mögött szélességben kihúzódva, több vonalban egymás mögött törnek rá ellenfelükre. Már látszik harckocsijaink előre lövelő torkolattüze, amint a napraforgók közül kitorve rajtaütöttek a bolsevikieken. Már a harckocsiágyúk dörgése is ideért! Most lángbaborul néhány szovjet-kocsi, majd sűrű, fekete füstgomolyag tódul ki belőlük. A többi menekülni igyekszik – de már késő. Páncélosaink egy másik része már elállta útjukat. Újabb lángbokok és újabb füstgomolyagok tarkítják a határt. A kergebirka módjára cikázó, maradék szovjet-harckocsiból néhány most nyílegyenest nekivág lövészeink vonalának. Abban a pillanatban ütemes, ugatásszerű csattogással két irányból is rájukcsap egy-egy légvédelmi gépágyú és küldi egyik tűzkigyóját a másik után a szovjet-harckocsik felé. Újabb lángbokok és füstgomolyagok törnek fel a földből, most már csak pár száz méterre előttünk. Egy szovjet-harckocsi még mindig robot. Vadul géppuskázik és lödöz ágyújával össze-vissza. Már át is száguldott a legelől küzdő lövészeink vonalán. Mintha egyedül akarná leverni egész dandárunkat, úgy tör előre a mi hátsóbb csoportjaink felé. Már a tartalékunk vonalába ért, amikor hatalmas robbanás hallatszik és baloldali lánctalpa szétszakadva felvágódik a levegőbe. A szovjet-harckocsi nem tud tovább mozogni. Mi történt? Semmi más, mint egyik a sok, derék Kovács János és Nagy József közül eléje csúszott és egy egész köteg kézigránátot vágott a lánctalp alá. Hiába forgatja a szovjet-kocsi a lövegtornyát és tüzel magakörül; egy másik Kovács János, avagy Nagy József már fent kuporog a szovjet-páncélos tor-

nyának tetején és azzal együtt „ringlispilezik””, de csak pár pillanatig. Majd hirtelen leugrik és a kocsi aljához lapul. Újabb hatalmas dörrenés – és leválik a szovjet-kocsi ágyúcsöve, réseiből pedig tódul a füst. Kinyílik a páncéltető és előbb két üres, véres, mocskos kéz, majd egy halálraremült arc emelkedik ki rajta. Ez sem harcol már többet ellenünk!

Saját páncélosaink már újra lövészeink mögött gyülekeztek egy felénk lejtő, magas kukoricás domboldalon. A domb elülső oldalán, a gabonakeresztek közt dolgoznak az aknavetők, géppuskák, míg előttük pár száz méterre a völgyben a lövészek készülődnek az ellenséges védőállásba való betörésre. Tüzereink tüze hirtelen egy szűk területre összpontosul. Mind gyorsabban csapódnak be itt a gránátok. Már por és füst ott minden. Egyszer csak zöld tűzkigyók ugor-
nak fel az égre: tüzéségünk továbbfekteti a tüzét és megindul a roham. A harc-kocsik együtt törnek be lövészeinkkel az ellenséges állásba, majd azokat túlhaladva, előcúgnak, cikáznak, tipornak, lőnek. A lövészek tömege tódul be a résen, sokan felkapaszkodtak harc-kocsijainkra, mások mögöttük futnak, hogy minél előbb áttörjék az ellenséges védelem mélységét. Minden mozog – hátulról előre. Mindig csak előre! ...

Már látom a foglyok hosszú sorát, ötszáz, hétszáz, ezer! Látom a zsákmányt: ép és szétlőtt harc-kocsik, gépjárművek, ágyúk, géppuskák, lovak, szekerek . . . Miénk a csatatér! Győztünk!

És látom a törzsemet, derék munkatársaimat, vezérkari tisztjeimet – köztük Téged, e könyv kedves szerzőjét – szakelőadóimat, kik gondoskodtatok róla, hogy parancsaimat mindenki megkapja és hogy minden eseményről értesüljek, hogy üzemanyag, lőszer, élelem mindig kéznél és ott legyen, ahol ezekre szükség van. Látom az örömtől ragyogó arcokat, hiszen Ti mind részesei vagytok a sikernek! De látom énmagamat is, amint hálásan szorítok kezét a lezajlott harcban kitűnt tisztekkel, tiszthelyettesekkel és

legénységgel: „Honvédek, édes fiaim! Büszke vagyok Rátok!”

Látom, amint a harc kezdetén eltűnt gépjárműveink ismét előbukkannak a föld alól és zárt sorokban törtetnek előre a harcotvívott csapathoz, mert újra gépjárműre kell ülnünk, hiszen üldözünk! Már robog is elől az új elővéd. Folyóhoz ér. A hidat robbantva találja. Árkászok, utászok rohannak a vízpart-hoz, csónakok zuhannak a vízre, géppuskások, golyószórósok ugranak bele, majd átsiklanak a túlsó partra és biztosítják az áthajózás, vagy hidverés helyét. Légvédelmi ágyúk és gépágyúk úgyszólván öntevékenyen vonulnak fel pillanatok alatt az átkelés helyét környező dombokra. Előérzetük volt, mert rövidesen megjelennek a szovjet bombázók és vadászgépek. Tárt karokkal, azaz felhúzott ütőszeggel fogadják őket derék légvédelmi tüzeink. Hullott a szovjet-repülők bombája, sziszegett a géppuskájuk, de nem tudtak kárt tenni senkiben és semmiben.

Utászaink, árkászaink serényen szállítják át az élcsapatokat, immár nagy át hajózó-tagokon a túlsó partra, de közben készül a hadihíd is. Helyenkint nyakig állnak ezek a derék emberek a hideg vízben.

Amint kész lett a híd, látom, hogy újra megindul a 80-100 kilométer hosszú gépjárműsor. Egyre nyeli a híd a gépkocsikat. Egy darabig ott állok a híd mellett. Minden szem mosolyog, ami rámtekint. Öröm, szeretet és ígéret van ezekben a szemekben. Azután megyünk mi is előre, legszűkebb törzsem!

A csapat már átvonult. Elnyelte a por őket. Újabb porkígyószörnyeteg feje bontakozik ki messze, hátulról. Jön a dandár gépkocsizó vonata: lőszer, üzemanyag, egészségügyi oszlop, javító szeroszlopok, sütdék, stb. stb. Mind át van hatva hivatása fontosságának tudatától és mind törtet szakadatlanul előre. Mindig csak előre!...

Mint egy eseménydús film, úgy peregnek lelki-szemeim előtt ezek a képek, ha ezt a könyvet olvasom. És mint a jó filmekben, itt is átvonul sokszor a képeken ugyanaz az alak, a főszereplő, aki köré cso-

portosulnak az események, aki uralja az eseményeket, jóllehet, sokszor csak a háttérben mozog alig észre-vehetően. Máskor pedig egyáltalában nem is látható a képen, nincs is rajta, de mégis érezzük jelenlétét. Ez a főszereplő: a gépjárművezető, ő az, aki úttalan utakon, sötét éjszakákon át, feneketlen pocsolyákon keresztül is odaviszi a csapatot és fegyvert, ahol ezekre szükség van. ő az, aki – amíg te pihensz – addig ápolja és karbantartja gépjárműjét és amíg te nyugodtan bóbiskolsz a kocsin, addig ő éberrel figyelve vezeti azt. Menetközben reá van bízva az életed!

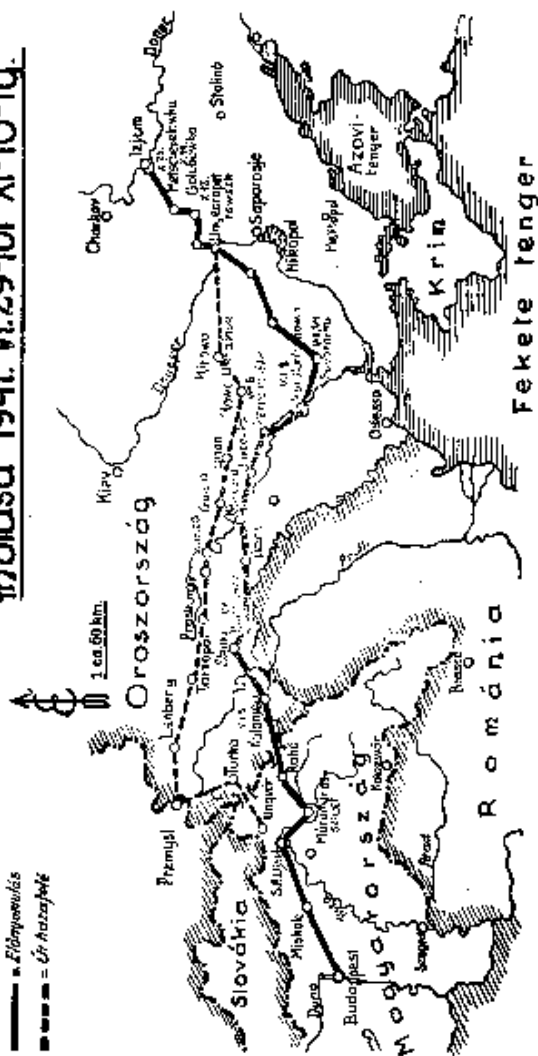
Ezeket látom folyton, ha a könyvedet olvasom, kedves szerző. És ha százszor is elolvasom azt, mindig és újra csak ezeket látom. Nézek egy pontra és újra átélem ezeket a mozgó eseményeket. Minden egyéb megáll körülöttem. Éppen ezért – ne haragudj – nem tudok a könyvedhez előszót írni.

Budapest, 1942. december hó.

*vitéz Major Jenő
vezérőrnagy.*

Az 1. gk. dandár oroszországi előnyomulása 1941. VI. 29-től XI-10-ig.

— Előnyomulás
- - - - - Új határfélté

BEVEZETÉS.

1941. június 22.

Valami megmagyarázhatatlan nyugtalanság miatt 6 órakor felébredek. Ösztönszerűen kinyitom a rádiót. Az összes német állomások hullámhosszán ugyanaz az erőteljes, ismerős hang beszél. Németország Vezére és Kancellárja bejelenti a Szovjet elleni keresztes háborút. „Nehéz lesz ez a háború, az eddigiek között a legnehezebb ...”

Mindenkit villámcsapásként ér ez a meglepő fordulat. Az utcán az emberek szájról-szájra adják a hírt: Németország hadat üzent a Szovjetnek. A hadtestparancsnokságon arról folyik a vita, vajon két hétig, vagy egy hónapig tart-e. ez az újabb háború. A rádió külön jelentésekben adja a friss híreket: Románia is hadat üzent a Szovjetuniónak. Finnországot támadás érte, s így ő is hadiállapotban lévőknek tekinti magát az oroszokkal.

Mi lesz Magyarországgal? Hiszen nekünk is ha-
megmutatta, hogy mire képes a kommunizmus. A válasz erre a kérdésre nem késlekedik. Megadja rá a feleletet a szovjet barbarizmusa. Rákóczi városának okatlan bombázása, békés vasúti szerelvényeink megtámadása, első mártírjaink halálhörgése, cselekvésre kész teti a magyar nemzetet. A miniszterelnök bejelenti a hadiállapotot a Szovjetunióval, s ezzel egyidőben lavinaként megindulnak a magyar hadak a Kárpátok északi lejtőjén, hogy mint annyiszor a történelem folyamán, védjék Nyugatot Kelet támadása ellen,

s elsöpörjék az ország határaitól a fenyegető ellenséget.

Az egész országban elrendelik a légvédelmi készséget. Mindenki feszülten várja az észak felől érkező híreket. A németek lendületesen törnek előre, s már az első napokban óriási sikereket érnek el. Megsemmisítő csapást mérnek arra a hatalmas haderőre, amelynek feladata lett volna a legyengült Európát végigsöpörni.

Híre jár, hogy a gyorshadtestet is mozgósították, hogy ezzel is segítsük szövetségünket hatalmas küzdelmében. Biztosat azonban senki sem tud. Végre hat nappal a háború megindulása után erre is fény derült. Június 28-án távirati parancsot kaptam, hogy azonnal jelentkezzem az 1. gépkocsizó dandárparancsnokáágon. A jelentkezés sürgősségét jellemzi az a körülmény, hogy hadtestparancsnokságom utasítást kapott arra, hogy az azonnali bevonulás végrehajtására gépkocsit bocsásson rendelkezésemre.

Budapesten az Albrecht-laktanyában nagy sürgésforgás fogad. Azonnal jelentkezem a dandár parancsnokánál és vezérkari főnökénél, akiktől átveszem az utasításokat. Feladatom a dandár vasúton szállított részének hadműveleti irányítása. Fel kell vennem az érintkezést Csapon az ott lévő katonai vasúti hatóságokkal. Indulás törzsemmel (egy gépkocsivezető, Jíét honvéd) gépkocsin június 29-én hajnalban. A dandár gépkocsin guruló részének áthaladása, illetve a vasúti szállítás befejezése után csatlakoznom kell a dandárhoz.

*

Június 29.

Egymásután hagyjuk el a száguldó gépkocsival Kerepes, Gödöllő, Hatvan, Mezőkövesd községeket. Miskolcon üzemanyagot vételezünk fel, majd tovább, előre Csap felé. Csap előtt Bácska községben polgárőrök állítanak meg. Légiriadó van! Állítólag orosz repülőegységek Csapot bombázzák. A légiriadó megszűnése után folytatjuk utunkat. Kíváncsian keressük

Csap utcáin és vasútállomásán a támadás nyomait, azonban semmit sem látunk. Jelentkezésemnél a csapi kirendeltség parancsnoka meglepetéssel hallotta tőlem, hogy állítólag őket bombázták volna. Hála Istennek – mondotta – ellenséges repülőnek nyomát se láttuk.

Június 30-tól július 4-ig, mint hadműveleti irányító tiszt működtem az állomáson. A szerelvények tervszerűen érkeztek, s július 5-én az utolsó szállítmány áthaladása után végre nyomába eredhettem dandáromnak, amely ekkor már valahol Kőrösmező környékén járt.

Határátlépés. Előre a Zbrucz-ig!

Július 5.

Borongós, esőre hajló időben indultam kis különítményemmel Csap-ról, hogy utolérjem a dandárt. Munkácstól 70 km sebességgel haladunk kitűnő betonúton. Taracköz-nél már több gépkocsi oszlopot kell előznünk. Elértük a gyorshadtest végét. Tiszaborkút-tól az oszlopok mind sűrűbbé válnak, csak igen lassú ütemben előzhetjük őket az aránylag keskeny műúton, pedig a menetfegyelem az oszlopon belül kifogástalannak mondható. 12 óra tájban elérjük Kőrösmezőt. Keresem az 1. gépkocsizó dandárparancsnokságot. A halárvadász laktanyában az ügyeleti tiszt semmit sem tud róluk. Annyit sikerült csak kivennem belőle, hogy a gyorshadtest parancsnokság egy része még Kőrösmezőn tartózkodik. Hosszas kérdezősködés és az egymásután menetelő lovas és gépkocsizó oszlopok között való bujkálás után, végre sikerült a hadtestparancsnokság visszamaradt anyagi osztályát megtalálnom. Itt azt a felvilágosítást kaptam, hogy a 2. gépkocsizó dandár már *Hordenka* területén az ellenséggel harcban áll, míg az 1. gépkocsizó dandár ma estig előreláthatólag eléri

Megnézem a térképet. Kolomea Kőrösmezőtől ke-
rek 120 km. Ha kocsimmal óránként csak 20 kilomé-
tert teszek meg, akkor is legkésőbb 20 órára a pa-
rancsnokságon lehetek. Indulunk tovább. A határ-
gerincre vezető meredek szerpentinén megrakott te-
hergépkocsik hosszú sora kígyózik a magasba. Las-
san, csak lépésben haladunk felfelé, kis Balillánk

motorját ugyancsak megviseli a szokatlan kapaszkodó. Végre fent vagyunk a gerincen. Elhagyatott őrház, ledöntött sorompó jelzi, hogy itt nem is olyan régen még egy félelmetes nagyhatalom óriási birodalma kezdődött; ezek a határkövek választották el a művelt Nyugatot a barbár Keletlől. Még egy utolsó pillantás a magyar területre. Isten veled szép Magyarország! Vajon viszontlátunk-e még, s ha igen, – mikor?

Erős motorzúgás hallatszik a fejkünk felett. Feltekintünk. 12 kétmotoros karcsú gépmadár húz el felettünk északkeleti irányba. Tisztán látszik rajluk a piros-fehér-zöld ék és a sárga jelzés. Repülő bajtársaink síelnek a földön harcolók segítségére Kisérje őket útjukon a katonaszerencse!

Folytatjuk utunkat Kolomea felé. A műút *Delatyn*-ig többször keresztezi a *Prut* folyót és mellékfolyóit. Az oroszok az összes átjárókat felrobbantották. Minden 150-200 méter után kitérőkön és gázlókön kell áthaladnunk, hogy a felrobbantott hidakat kikerüljük. A kirendelt utászok, valamint a gépkocsioszlopok legénysége valóságos emberfeletti munkát végez. A felázott talajon, a sárban tengelyig merült, megrakott gépkocsikat egyenkint vonszolják át a szakadékon. A még rendszeren be nem járatott motoroknak sem használ ez a túlzóit megerőltetés. Mindegy, csak előre, ez a parancs, ezt mindenki teljes mértékben átérzi és teljesíteni akarja.

Hosszú kínlódás után késő éjtszaka érünk be *Delatyn*-ba. Innen az ultinkat már jobb ütemben folytathatjuk, megszűntek az akadályok. Éjfélkor érünk be *Koloméába*. A legnagyobb csodálkozásomra teljes kivilágítás fogad. Magyarországon teljes elsötétítés van, míg itt az arcvonal mögött 40 kilométerre minden ablak világít. Úgy látszik ez a háború meg nagyobb meglepetéseket is fog okozni.

A dandárparancsnokságot hamar megtalálom. Egy tipikus galíciai egyemeletes szállodában talált elhelyezést. A törzs még lázasan dolgozik. Jelentkezem a dandárparancsnoknál, majd a vezérkari főnök-

kel gépkocsiba szállunk, hogy a gyorsadtest-parancsnokságra *Delntyn*-ba. menjünk, s jelentsük a dandár helyzetét. Innen vissza férve, 6-án 4 órakor rövid időre végre sikerül lepihennem. Elaludni hosszú ideig nem tudok, s álmomban is folyton elakadt gépkocsikat látok, amelyeket minél jobban húznak kifelé, annál jobban merülnek el a sárban.

Július 6.

A dandár lemaradt részeinek felzárkózása a dél előtt folyamán tovább tarlóit. Egymásután zúgnak ál a Bolondok *Kolomen* sok vihart látott utcáin. A 10. kerékpáros zászlóaljunk már *Nizniów*, *Mariampol*, *Jezupol* területén elérte a *Dnyesztert*. Felderítő zászlóaljunk már a *Snintyn*-tól északnyugatra lévő magaslatokon biztosítja a dandár zavartalan felzárkózását.

7 órakor veszem a 10. kerékpáros zászlóalj jelentését, a tőle északra előnyomuló 101. német lövészadosztállyal az összeköttetést felvette.

Délben megérkezel! a harckocsi-zászlóaljunk éle. Dübörögnek büszke harckocsijaink motorjai, *Kolomen* apraja-nagyja ugyancsak megbámulja a harckocsikból kiemelkedő napbarnította arcokat. Magyar, német és kék-sárga színű ukrán zászlódíszű öltött a város, hogy ezzel is kinyilvánítsa rokonszenvét felszabadítóival szemben.

Az őrparancsnok jelenti, hogy egy német tábornok érkezett a dandárparancsnokságra, s a dandárparancsnokot keresi. Dandárparancsnokunk nagy szeretettel fogadja a kedves vendéget, akihez még békeszolgálatából kifolyólag meleg barátság fűzi. Nein telt el több mint tíz perc, a dandárparancsnokság épülete előtt hatalmas tömeg gyülekezik össze Lelkesen tüntetnek a magyar, német, ukrán barátság mellett. Az ukrán vezetők küldöttsége is hamarosan megjelenik, hogy tisztelegjen a magyar dandárparancsnok és a német tábornok előtt. Egy orvos, egy ügyvéd és egy pap képviselték az ukrán vezetőséget. Lerongyolódott ruhájuk, barázdált arcuk a szovjet-

Magyar harckocsi Kolomea utcáján.

Harcokocsik átkelése a hadihídon.

A felrobbantott Dnyeszter-híd.

paradicsom rémségeinek élénk tanúbizonysága. Megnyugtatjuk őket, hogy a rendet és nyugalmat most már mi fogjuk a legmesszebbmenően biztosítani. Hálálkodva távoznak.

Délben kapjuk a gyorshadtest-parancsnokság intézkedését, amely szerint a dandár a *Dnyeszteren* való átkelés céljából *Niezwiska*-ra vonja össze zömét. A 2. gépkocsizó-zászlóalj azonnal parancsot kap, hogy a *Niezwiska-i Dnyeszter* hurokban, a túlsó parton foglaljon hídfőállást, s *Pótok Zloty* irányába derítsen fel. Ezután kiadta a dandárparancsnokság a 7-ére szóló menetintézkedést, melyet a csapatok futártisztjei a 17 órás eligazításon vettek át.

*

Július 7.

7 órakor indulunk *Kolomeá*-ból. Az út kezdetben elég jó állapotban lévő makadám, de hamarosan rátérünk a földutakra. Hatalmas porfelhő jelzi, merre kanyarognak a dandár végeláthatatlan oszlopai. A nap sugarait szembe kapják a gépkocsivezetők, – Kelet felé megyünk ...

12 óra tájban útkereszteződéshez érünk. A derék forgalomszabályozók előbb jobbra, majd balra irányítanak, amikor balkéz felől feltűnik egy nyomorúságos kis falu. *Niezwiska*. Itt lépjük át tehát a *Dnyesztert*. Az úton nagy torlódás. A 2. gépkocsizó-zászlóalj kocsijai. Kikerülöm őket, s párszáz méter után, körülbelül 300 méter széles, igen gyors sodrású folyót pillantok meg. A *Dnyeszter*. A parton már ott találok dandárparancsnokomat, az utászs század-parancsnokkal. Éppen jelenti az utász, hogy a helyszínen semmiféle átkelési anyagot nem talált, a vízmélység és sebesség pedig az átgázolást lehetetlenné teszi. A dandár műszaki anyaga is olyan kevés, hogy abból még az áthajózáshoz szükséges anyagot sem tudja előteremteni.

Mintegy végszóra érkezett a helyszínre a gyorshadtest műszaki parancsnoka, s jelentette, hogy a hadtestparancsnokság az összes alakulatokat az általa

szemrevételezett *Mihalcze*-i szakaszon fogja a *Dnyeszteren* átvonni. Egyben kérte a dandárparancsnok urat, hogy utászszerződését küldje előre *Mihalcze*-re hogy a hídveréshez szükséges előkészületeket megtegye, s a hídépítést végrehajtsa. A dandárparancsnok a javaslatot elfogadta.

16 óráig a dandár csapatai jelentették, hogy a kiutalt elhelyezési körleteket elérték.

23 óra 30 perckor előzetes értesítés érkezik a gyorshadtesttől: a dandár a már elkészült *Mihalcze*-i hadihídon az élével, előreláthatólag 8-án 8 órakor lépheti át a *Dnyesztert*.

Ugyanekkor jelentkezik a dandárparancsnokságon az utászszerződés egyik tisztje, aki jelenti, hogy a *Mihalcze*-re. beérkezett műszaki anyag a híd megépítéséhez nem elegendő, s az átkelést továbbra is csak áthajózás útján lehet biztosítani. Egyben jelentette, hogy a 2. gépkocsizó dandár zöme, amely az 1. dandár előtt vált partot, még a *Dnyeszter* innenső partján van. Mint mondotta, ha további hídanyag nem érkezik, a 2. dandár áthajózása 40 órát venne igénybe.

Szép kilátások. Ezek szerint, ha a híd közben meg nem épül, dandárunk előreláthatólag csak 9-én 16 óra körül kezdheti meg az átkelést.

Dandárparancsnokunk azonnal érintkezésbe lép a gyorshadtest vezérkari főnökével. Rövid távbeszélő eszmecsere után abban állapodnak meg, hogy a hadtest intézkedéstől eltérőleg a dandár partváltásához csak akkor kezdi meg a gyülekezési, ha a hídhoz küldött összekötő közeg jelenti, hogy a 2. dandár az átkelést befejezte. A csapatok így 8-ára csak azt a parancsot kapták, legyenek készen arra, hogy menüket 2 órán belül megkezdhessék.

Július 8.

Délelőtt kidolgoztuk a dandár-intézkedést a *Dnyeszterhez* való gyülekezésre. Időpontok hiányában az indulási időt X órában szabtuk meg azzal, hogy ezt rövid úton fogjuk közölni.

Közben *Mihalcze*-re a szükséges műszaki anyag beérkezett, s a híd is végre elkészülhetett. A dandárparancsnok, aki a *Mihalcze*-i hidat megtekintette, az összekötő közeg jelentése alapján az X órát 19 órában állapította meg. Ugyanekkor parancsot kaptam, hogy gépkocsin menjek a hídhoz és szabályozzam a dandár átkelését.

Már 12 óra után sűrű felhők gyülekeztek a Kárpátok felől. 16 óráig teljesen beborult, s kövér cseppekben eleredt az eső. A légkör tele volt villamossággal. Szinte minden másodpercben villámlott. Egészen különös tűzijáték. Ilyet Magyarországon nem láttam.

Elindulok *Mihalcze*-re. Az amúgyis rossz állapotban lévő úton patakokban ömlik a víz. Az eső olyan sűrűn esik, hogy a gépkocsiból nem látjuk előrefelé az utat. Megállunk, míg a zivatar utolsó mérgét kiadja. Nemsokára tényleg megszűnik a felhőszakadás, hogy átadja helyét a Galíciában annyira ismert egyhangú, idegőrlő, csendes esőnek.

Közeledünk *Mihalcze*-hoz. Az előtte lévő községben kocsink a megszokottnál jobban kezd csúszkálni. Gépkocsivezetőm gyanút fog. Kiszáll a kocsiból. Gumidefekt. A rettenetes sárban, szitáló esőben szereljük fel a pótkereket. Egymásután mennek el mellettünk a 2. dandár gépkocsijai. Egy tisztől megkérdezem, sokan vannak-e még? Ó – feleli – még a dandárnak több mint a fele az innenső parton van. Kiszámítom, hogy ezek szerint dandáromra legfeljebb 9-én hajnalban kerülhet sor.

Végre elérjük a hadihidat. Már egészen sötét van, csak az átkelő gépkocsik fényszórói vetnek kísérteties fényt a hídra és a zúgó *Dnyeszterre*. Megtalálom az Utászs század-parancsnokot. Közli, hogy valóban a 2. dandárnak *meg* a fele sem jutott át a *Dnyeszterer*. Ezt távbeszélőn jelentem dandárparancsnokomnak. Ezután lemegyek a hídra. Az innenső parton a lejárati meredek, a sár térdigérő. A túlsó parton még meredekebb feljáró, hirtelen kanyarodóval. Ez az átkelés ugyancsak próbára teszi a gépkocsivezetők képességeit. Sok is az elakadt gépkocsi a túlsó parton. Eze-

ket azután vontatókötélre veszik, s úgy húzkodják ki a feneketlen latyakból. Természetesen addig a hídon a forgalom szünetel. Hej, az a szörnyű időjárás mennyire keresztül tudja húzni a számításokat!

24 óra tájban megszűnik a gépkocsik felvonulása. Gyanús a dolog, hiszen a 2. dandárnak még jórésze nem haladt át. Hátramegyek a gépkocsimon. Kb. 4 kilométerre az úton, álló gépkocsit pillantok meg. Mögötte hosszú oszlop sötétlik. Benézek a gépkocsiba: vezető, segédvezető édesen alusznak. Nézem a többi gépkocsit, azokból is egyenletes horkolás hangja szűrődik ki. Sajnálom őket, hiszen már harmadik napja éjjel-nappal, pihenés nélkül, a legnagyobb nehézségek közepette vezetik kocsijaikat. Ahogy az oszlop megállt, a gépkocsivezető azonnal elaludt, s mikor az előtte lévő kocsi újból elindult, nem ébredt fel a zajra. Ugyanez történt a mögötte lévő gépkocsikkal is. A helyzet nem engedhet meg most egy perc pihenőt sem. Hirtelen rákiáltok az élgépkocsi alvó vezetőjére. Az felriadva körülnéz, majd látva, hogy előtte az út üres, ösztönszerű mozdulattal indít, kapcsol és már robog is. A mögötte lévő oszlop is pillanatok alatt megélénkül, s egy percen belül már mindenütt mozgó gépkocsikat látok.

9-én 4 óráig sikerült a 2. dandár vonatát is átpréselni a hídon.

*

Július 9

4 órakor végre feltűnnek felderítő zászlóaljunk ismerős gépkocsijai. Az átkelés a hajnali derengésben most már folyamatosan megy. Az eső is elállt, s Kelet felől halvány rózsaszínű csík mutatja, hogy ma talán szebb időnk lesz. Valóban. Egy óra sem telik bele, s a felkelő nap sugarai csillognak az átkelő harcokocsijaink acéltestén.

Az egyik Botondon ismerős kopasz fejet látok. Ő is nagyon nyújtogatja a nyakát felém. A sógorom. Szervusz Dini! – kiáltok oda. Először eltátja a száját, azután kitörő örömmel üdvözl. Nem gondoltam

volna, hogy itt fogom viszontlátni. Már robognak is tovább.

Levetem a csizmámat, amely éjjel teljesen elázott. A legényem kiteszi a napra száradni. Elnyom a napon a buzgóság. Egyszerre csak ébresztenek.

— Egy tábornok úr keresi a százados urat – jelenti a legényem.

Nosza, hamar a csizmámat. Már beleizzadok, de az a fránya csizma csak nem akar a lábamra felmenni, úgy összeszáradt a napon. Végre is a legényemnek mentőötleme támadt. Még most is töröm a fejem, honnan szerezte a púdert, amivel gyorsan behintette a csizmát. Ezután nagy kínnal felhúszom, majd sietek jelentkezni. A lovasdandár parancsnoka jött ki, hogy szemrevételezze a hidat. Az 1. gépkocsizó dandár áthaladása után ők kerülnek sorra. Jelentem, hogy dandárom előreláthatólag a késő délutáni órákig átjut a hídon. A tábornok ezután gépkocsiba szállt és eltávozott.

A dandár csapatainak gépkocsizó része már áthaladt. Most kellene a 10. kerékpáros zászlóaljnak következni. A zászlóalj nem jön. Ertelk félóra, sehol semmi. Már nyugtalan vagyok. Mi történhetett. Rohanok elibük az úton, nincsenek sehol. Meglátok az út mentén egy távbeszélő állomást.

— Kivel lehet a vonalon beszélni? – kérdem.

— Alázatosan jelentem, a gyorshadtesttel

Nem tudnak semmit a zászlóaljról. Tovább száguldunk az úton. Egyszerre csak balkéz felől fekvő alakot látok, arccal az útról kifelé.

— Hová tartoztok?

— A 10-es kerékpáros zászlóaljhoz – hangzik a felelet.

— Mit csináltak itt?

— Alázatosan jelentem, ejtőernyősök ellen biztosítunk.

— Hát ez meg milyen csodabogár? Ezért nem jöttek tehát az én várva-várt kerékpárosaim. Hol a parancsnokokotok?

— Ott – mutatják – abban a faluban.

Robogok tovább, végre megtalálom a lázas intézkedésben lévő parancsnokot. Megtudom, hogy a lovasdandárparancsnok útján kapták a hadtesttől azt az intézkedést, hogy a dél folyamán *Horodenká*-n leszállt szovjet ejtőernyősök ellen biztosítsák az utat. Azonnal felhívom a gyorsdandárparancsnokság vezérkari főnökét s jelentem: benyomásom az, hogy az ejtőernyősök egyáltalán leszálltak, ez nem történhetett olyan nagy erővel, amiért az egész 10. kerékpáros zászlóalj itt kellene hagyni. Egyben javasoltam, hogy egy szakasz kivételével a kerékpáros zászlóalj folytassa a *Dnyeszteren* való átkelést. A vezérkari főnök egyetértett javaslatommal. A 10. kerékpáros, zászlóalj parancsnokának jelentettem a parancsot: biztosítást beszüntetni, menetet folytatni!

14 órakor, mikor már a dandár vonata is megkezdte átkelését a *Dnyeszteren*, magam is elindultam, hogy megkeressem gazdámat. Már sötétedett, mikor megtaláltam a dandárparancsnokságot.

Az éjszaka folyamán sebesülteket hoztak be. Az első sebesültek. Egy Botond gépkocsi aknára futott s felrobbant. Az egyik könnyebb sebesült elmondja, hogy biztosításra küldték ki őket, s amint az úton haladtak, egyszerre szörnyű dörrenést hallott, azután elvesztette eszméletét. Hogy hogyan került a sebesültszállító gépkocsira, azt nem tudja.

Íme, a háború előszele. Ellenséget még nem látunk, – sebesültjeink már vannak. Felhívjuk csapataink figyelmét az aknaveszélyre.

Üldözés a Bug-ig.

Július 10.

A július 10-ére kiadott dandárintézkedés szerint, a szándék zömmel *Lanckorun*, *Szmotrics*, *Bálin*, *Dunajevci* menetvonalon előnyomulva, a *Sztudenka* patak vonalát elérni. A felderítő zászlóalj azt a parancsot kapta, hogy a menetvonalon törjön eilőre *Dunajevci*-ig, ott foglaljon hídfőállást, s derítsen fel a *Sztudenica* patakig.

8 órakor jelentette a felderítő zászlóalj, hogy *Lanckorun*-nál a megáradt *Zsvancsik* patak hídját a visszavonuló oroszok felrobbantották, árkászai azonban a hidat hamarosan helyreállítják. Gázlót is találtak, melyen át az előnyomulást folytatják. A főcsapat éle 10 órakor érte el *Lanckorun*-i. Elsőnek a dandárparancsnok érkezett be szűkebb törzsével. A parancsnoki kocsit még csak valahogy átvergődött a megáradt patakon, – kicsiny személygépkocsim azonban menthetetlenül elakadt volna, ezért az innenső parton hagytam, magam pedig gyalogszerrel igyekszem az épülő hídon át dandárparancsnokom után. A túlparton az út hirtelen jobbra kanyarodik. A kanyarban elhagyott harckocsi ágyúcsöve meredezik felém. Megnézem közelről. Az egyik lánc elszakadt, s az oroszok a gyors visszavonulás közben belsejébe nagyobb töltetet helyeztek és felrobbantották. Az egyik árkász katona kicsavarta az egyik gyújtógyertyáját, melyet emlékebe eltettem. Kintlétem alatt végig megőriztem ezt a kis szerszámot, s legnagyobb sajnálatomra, hazafelé jövet veszítette el legényem, akinek gondjaira bíztam.

10 órakor rádión jelenti a felderítő zászlóalj, hogy páncélos felderítő járőre *Szmotrics*-nal nehéz fegyverekkel megerősített, körülbelül század erejű ellenségre bukkant, amely a község nyugati szegélyét tartja megszállva. Egyben jelentette, hogy az ellenséget a süllyal, délről átkarolva megtámadja és visszaveti. (*Lásd 2. sz. vázlatot.*)

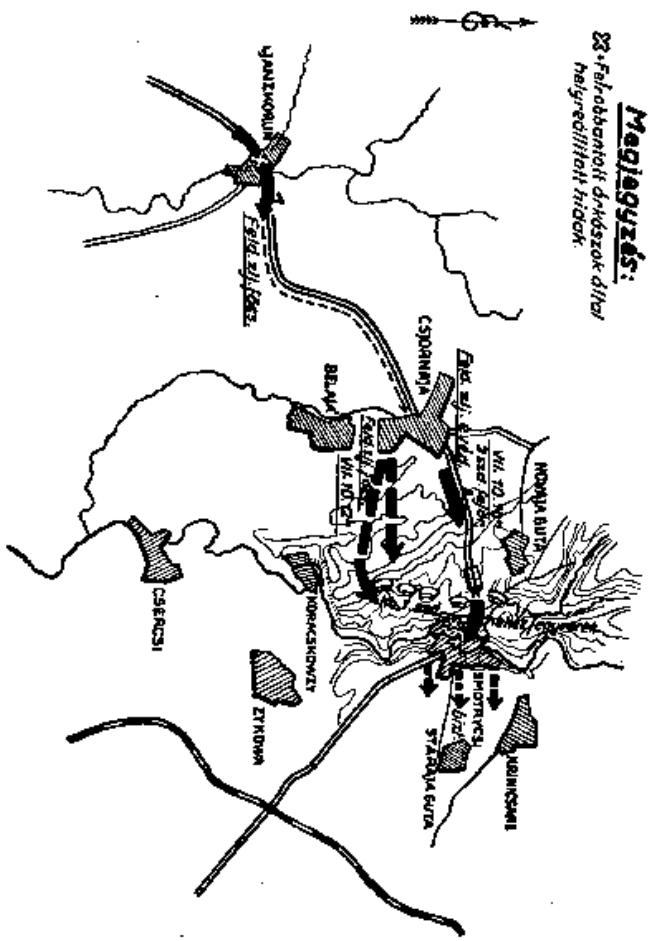
A dandárparancsnok a főcsapat élén haladó harcokocsizászlóaljat egy üteggel megerősítve, azonnal előre rendelte, hogy a felderítő zászlóalj harcába avatkozzék be. Azonban még ezek beérkezése előtt, a felderítő zászlóalj átkaroló támadása folytán, az ellenség 10 halottat (köztük 2 nő) visszahagyva, keleti irányba visszavonult. A Szmoincs-patakon a hidat már a harcok megkezdése előtt felrobbantották, ezért a felderítő részek gyalog folytatták az ellenség üldözését. A felderítő zászlóalj zöme a dandárparancsnok parancsára a patak túlsó partján hídfőállást foglalt, hogy a hídepítést biztosítsa.

18 óra körül sebesültszállító gépkocsi hozza a felderítő zászlóalj sebesültjeit, egy tisztet és három fő legénységet. Szerencsére valamennyi könnyen sebesült. Nem sokkal utánuk tehergépkocsin érkeznek az első orosz foglyok, egy hadnagy és 56 ember. Sűrűn pislognak, látszik, hogy meg vannak illetődve. Tisztjük nem hajlandó semmiféle katonai természetű kérdésre válaszolni, emberei azonban egy cigaretta után olyan bőbeszédűen kezdik helyzetüket magyarázni, hogy alig bírjuk őket meghallgatni. Sok közöttük a ferdeszemű kalmük, aki még oroszul sem tud.

Miután a beállott esőzés miatt a *Skala*-i szükség-híd lejárója hasznavehetetlenné vált, s a *Lanckorun*-i híd seen készült el, a *Szmotrics*-i szükség-híd építése pedig legalább 24 órát vesz igénybe, a dandárparancsnok elrendelte, hogy a dandár továbbmenetre várva, a menetvonalon éjjelezzék.

Magyarország történelmi térképe VII. tábla.

Megjegyzés:
23. Felabbontott drótszák dírei helyreállított hidak

Július 11.

A szükséghid építését derék árkászaink egész éjjel megfeszített munkával folytatták, reggelre azonban még a fele sem volt kész. Nem is csodálkozhatunk rajta, hiszen 60 folyóméter hidat kell előteremtenünk jóformán semmiből, mert az oroszok minden anyagot elégettek a helyszínen.

A legényem két kulacsban vizet hoz, hogy négy napos szakállamtól megszabadulhassak. Alig kezdem el a gépkocsim motortetejéhez támasztott tükör segítségével a borotválkozást, erős motorzúgást hallunk. Bizonyára német repülőgépek jönnek vissza az orosz állások felől. Az első gép alig 20 méter magasan zúg el felettünk. Mögötte még kettő lépcsőben. Ejnye, de különös alakjuk van. Olyan tömpe az orruk, mintha egyáltalán nem is lenne motorjuk. És mi az a vörös folt a gép törzsén? A szovjet csillag! Tyűh, ennek fele sem tréfa, bizony ezek orosz gépek, a „Raták”. Mindenki sóbálvánnyá meredve bámul az elsuhant gépek után. Egy puskalövés sem dördült el. A Ráták sem tüzeltek, úgy látszik, oroszoknak néztek bennünket. A légvédelmi tüzesszörők gyorsan állásba mennek. Alig telik el 5 perc, távolról ismét zúgást hallunk, majd szörnyű lövöldözést. A koncertben a gépágyú ugató hangja viszi a prímet. A motorzaj erősödik, jönnek vissza a Raták. Már itt is vannak. Magas, sziszegő hangot hallok, majd kopogást, mintha jégeső verné az utat. Fogócskázva repülnek el a dandár felett, s kíméletlenül géppuskázzák az oszlopot. Szaladok a rádióhoz, megkérdezem nem okoztak-e nagyobb károkat. Veszteség összesen két halott. Az *első hősi halottak*. Egy Botond és egy motorkerékpár elégett.

Az egyik zászlóalj jelentette, hogy az útvonalmenti erdőben aknamezőre bukkantak. Egy tehergépkocsi rászaladt, s felrobbant. Újból felhívtuk a csapatok figyelmét az aknaveszélyre.

10 óra tájban *Szmotrics* felől gyalogsági és tüzérségi tűz hallatszik. Gépkocsira, gyorsan előre, mi baj

van. Mire beérkeztünk, elült a harcizaj. A zászlóaljparancsnok jelentette a tábornok úrnak, hogy biztosító részeit 60 főből álló orosz osztag támadta meg. Az előnyomuló oroszokat 100 méterig lövés nélkül előreengedték, majd tűzzel rajtuk ütöttek. Ebben a légvédelmi gépágyú is hatásosan résztvett. 30 orosz halottat számolok össze a helyszínen, 25 foglyot pedig éppen most kísér mellettünk hátra két felderítő zászlóaljbeli katona.

Megnézzük a serény hídverést is. Az árkászokról csurog a veríték a kemény munkában. A helyzet ennek ellenére reménytelen, a híd a késő délutáni órákig nem készülhet el.

Dandárparancsnokam parancsára egy golyószóró rajjal útbaindulok, hogy *Szmotrics*-tól északra átjárót keressek a patakon. Alig megyünk 3 kilométert északi irányba, az úttesten gyanús, frissen hányt földtúrásokat látok. Leszállok a Botondról, s a rajparancsnokkal gyalog folytatjuk az utat. Mögöttünk pedig a raj gépkocsin maradva, szorosan a nyomunkban marad. Mi ketten a földet nézzük és irányítjuk a gépkocsit az aknák között, most jobbra, most egy kicsit balra, stb., a vezető ügyesen kerüli ki a csúnya kis foltokat. Az aknazár után községbe érünk. A lakosság megbámul bennünket. Kérdezzük, láttak-e oroszokat. Mutatják, elmentek keleti irányba. Hát németeket, vagy magyarokat? ők nem láttak ilyeneket. Folytatjuk az utunkat, közben azonban egy öreg orosz parasztot felveszek gépkocsinkra, aki esküdőzik, hogy a *Szmotrics* patakon a közelben ép hidat tud. Az út mind rosszabbá válik, még a Botondunk is elakad helyenkint. Ezen az úton a dandárt nem lehet előrevonni. A hidat is megtaláljuk, nincs sok köszönet benne. A feljáróját a megáradt patak előntötte. Jó félméteres vízben gázol derék gépkocsink, amíg a hidat elérjük. Most már nagyobb sebességgel haladunk *Rudka*-nak, ahonnan a térkép szerint „műút” vezet a *Szmotrics*-i országútra. A „műút” természetesen rosszabb volt, mint a *Rudka*-ig vezető, térkép szerinti egyvonalas út. 18 óra lehetett, amikor

végre elértük az országutat, ahol már a 2. gépkocsizó zászlóalj gurult délkeleti irányba. Amint később értesültem, a híd 17 órára elkészült, s a dandár megkezdte előnyomulását *Dunajevci* irányába. Hamarosan előkerült a személygépkocsim, s most már ezen folytattam utamat parancsnokom után.

A harcokocsikkal megerősített felderítő zászlóalj 24 óráig birtokbavette *Dunajevci*-t, hídfőállást foglalt, s megkezdte a *Dunajevci*-i híd helyreállítását. Még az éj folyamán jelentkezett a 100. német hadosztály összekötő tisztje, aki jelentette, hogy a hadosztály a *Dunajevci*-i hídon szándékozik partot váltani, s ezért kéri a hadosztály parancsnoka, hogy a hidat 16 tonna teherbírásra készítsük.

A dandárparancsnok szándéka 12-re: a *Dunajevci*-i hídépítés biztosítása mellett a dandár zömét *Dunajevci*, *Bálin* területére felzárkóztatni.

Mielőtt ezt a napot lezárnám, egv igen fontos körülményre szeretném a figyelmet felhívni.

Talán olvasóimnak is feltűnt, hogy a dandár eddigi előnyomulásnál a felrobbantott hidak mennyire akadályozták. Ennek okát elsősorban a műszaki erőben és anyagban mutatkozó nagy hiányban kell keresnünk. A dandár utászszezada a fél hadihíd-oszloppal együtt, a *Mihalcze*-i *Dnyeszter* hídnál maradt le. Így a 30-60 folyóméter hosszú hidakat a dandár árkászainak kellett megépíteni, a helyszínen rögtönzött anyagból. Az árkászlegénység a *Tatárhágó* átlépése óta szakadatlan munkában volt. Saját erejükből áthidalták a *Zbrucz*-ot, a *Zsuancsik* folyón hidat vertek és két gázlót rendeztek be; a *Szmotrics*-i 30 és 60 méteres hidak elkészítése után a *Ounajevci*-nél építettek két 16 tonna hidat.

Célszerűnek látszik, hogy a gyorseregtesteket a jelenleginél több műszaki erővel és anyaggal lássuk el. Ez a seregtest mozgékonyágát csak emelni fogja.

Felmerülhet itt az a kérdés, miért nem folytatta a dandár előnyomulását legalább gyalog. Puskás csapatokkal, a harcokocsikkal és tüzérséggel rendel-

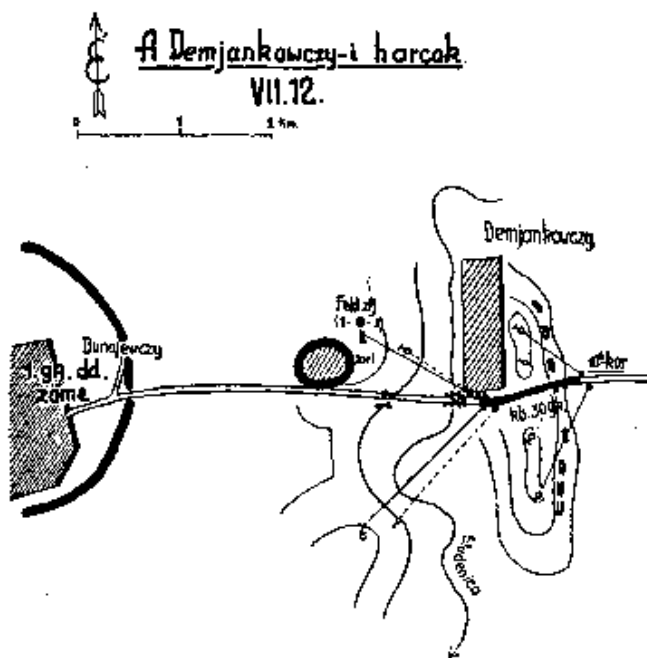
kező orosz utóvédek ellen, mitsem értünk volna el, a gépvontatású tüzérséget, valamint a nehéz fegyvereket nem tudták volna előrevinni. Ehhez hozzájárul az utánpótlás kérdése, ami legfeljebb kézierővel történhetett volna, amit nagyobb távolságra végrehajtani nem lehet. A gépkocsizó seregetest e megfontolás alapján gépkocsijaitól nagyobb távolságra nem távolodhat el.

*

Július 12.

Hajnalban a *Demjankovci-nél* épülő hidat biztosító század ellenséges rajtaütést hiúsított meg. (3.

3. sz. vázlat.

sz. vázlat.) Virradatkor 30 tehergépkocsin mintegy század erejű ellenséges osztag bukkant fel a műúton, a század védőállása előtt. A századparancsnok elhárította, hogy az ellenséget beengedi az épülő hídig, s ott semmisíti meg. A törbecsalás sikerült. Az oroszok mitsem sejtve robogtak át a védőálláson, s mikor az élgépkocsijuk a hidat 50 méterre megközelítette, a mélységben elhelyezett gyalogsági nehéz tűzfegyverek és a légvédelmi gépágyúk tüzrel rajtuk ütöttek. A hatalmas tűzcsapásra az oroszok között pánik tört ki. Az első három gépkocsi azonnal lángborult, a többiek részben az árokba fordultak, részben az úton egymásba torlódva megálltak. 30 halottjába, s mintegy 150 foglyába került a bolsevikieknek ez a kirándulás.

A gyorshadtest parancsnokság délelőtt közölte, hogy kiléptünk a Kárpát-csoport parancsnoksága alól, s a német Heeresgruppe Süd vette át a parancsnokságot felettünk.

Délben két magasabb német parancsnok is meglátogatta a *Dunajevci*-i dandárparancsnokságot. Előbb az egyik német hadtest parancsnoka érkezett meg, s tájékozódott, majd a 101. német hadosztályparancsnok kérte fel személyesen dandárparancsnokunkat, hogy a *Novaja Usica* felé előnyomuló hadosztálya déli szárnyának biztosítására egy megerősített zászlóaljra rendeljen ki, a hadosztály előrevetett csapatainak (Voraus Abteilung) megerősítésére pedig egy harckocsi századot bocsásson rendelkezésére. A dandárparancsnok készséggel tett eleget a német bajtárs kérésének.

A biztosítási feladatot az üteggel megerősített 2. gépkocsizó zászlóalj kapta, míg az élcsapathoz a dandárparancsnokság a 9./3. harckocsiszázadot osztotta be: 15 órakor elkészült a *Sztudenica*-i híd, s a magyar alakulatokkal megerősített német élcsapat megkezdte előnyomulását.

17 órakor gépágyútűz hallatszik. A házak felett 3 Rata repül nagy sebességgel. Valósággal bújócskát játszanak az utcákon, alig 10 méter magasra eresz-

kednek le, s szórják géppuskáikból a tüzet, hogy a vakolat csak úgy hullik a ház faláról. Hamarosan eltűnnek régi ismerőseink, úgy látszik, elfogyott a lőszerük, A parancsnoksággal szemben lévő ház úgy ég, mint a fáklya. A gyújtólövedék felgyújtotta. Rövid időn belül eloltják. Ez már a második légitámadás a nap folyamán, ugyanis már délelőtt 4 bombázó és 3 vadász támadta az épülő hidat, szerencsére csekély veszteséggel megúsztuk.

Július 13.

Délelőtt nagy izgalom volt a dandárparancsnokságon. Ugyanis 10 órakor a gyorshadtest parancsnokság távbeszélőn közölte, hogy egy felderítő repülőnk *Zsvancsik*-tól északkeletre, a 101. német hadosztály jobb oldalai biztosító 2. gépkocsizó zászlóaljunk harcterületén, mintegy 150 gyülekező ellenséges harckocsit látott.

A német repülőfelderítés ezt a hírt megerősítette.

A dandárparancsnokság a gyorshadtesttől repülő-támadást kért a jelzett területre. Ugyanekkor útba-indítottunk egy 10.5-es gépvontatású üteget, egy páncéltörő ágyús-századot és egy légvédelmi gép-ágyús szakaszt a 2. gépkocsizó zászlóalj megerősítésére. Ezzel egyidőben a *Dunajevci*-t délről biztosító 3. gépkocsizó és 15. kerékpáros zászlóalj, valamint a 2. gépkocsizó zászlóalj parancsot kapott a felderítésre *Zsvancsik* irányában.

Délutánig befutottak a felderítő részek jelentései, harckocsival sehol sem találtak. A dandárparancsnokság erre a 2. gépkocsizó zászlóaljnak páncéllhárításra alárendelt erőket visszarendelte.

Ezen a napon esett át harckocsi zászlóaljunkból a németeknek alárendelt század a tűzkeresztségen; (4. sz. vázlat.)

A századparancsnok a német előcsapat parancsnokától *Sziborin*-n 14 órakor azt a parancsot kapta, hogy törjön előre *Antonovka*-n át, vegye birtokba az attól keletre húzódó magaslatokat, s vesse vissza az ott

védelemre berendezkedett ellenséget. A századparancsnok páncéltörő ágyús-szakaszát a műút mentén arcban bevetette, századával pedig az ellenséges védőállást kétoldalról átkarolta, s veszteség nélkül mintegy 200 foglyot ejtett, s több nehéz fegyvert, köztük 2 páncéltörő ágyút zsákmányolt. A német parancsnok ekkor azzal a tájékoztatással, hogy a *Kaluszik* patakig most már csak néhány géppuskás fészek van, parancsot adott *Novaja-Usica*-ra való előretörésre. Az élen haladó két harckocsit *Filjanovka* keleten meglepő páncéltörő ágyútűz érte. Mindkét harckocsi találatot kapott. Miután az élharckocsikkal a rádióösszeköttetés megszakadt, a századparancsnok az élszakasz parancsnokával előrement. Az ellenség ezt a két harckocsit is kilőtte. Ezután a harckocsiszázad szétbontakozva, a községet megkerülve támadott, s a keleti szegélyét birtokba vette. A támadás folyamán az ellenség újabb két harckocsit lőtt ki. A támadás eredménye 200 fogoly és több löveg. A beállott sötétség miatt a harckocsiszázad a német élcsapat beérkeztéig *Filjanovka* keleten, sündisznószerűen biztosítva megállt.

Tapasztalat: harckocsival, különösképpen pedig könnyű harckocsival mindig átkarolólag támdunk. Mihelyt az ellenséggel való találkozás lehetséges, a harckocsi a műútról térjen le és a terepen folytassa előnyomulását, mert az ellenség páncéltörő ágyút rendszerint az utak mentén állítja fel.

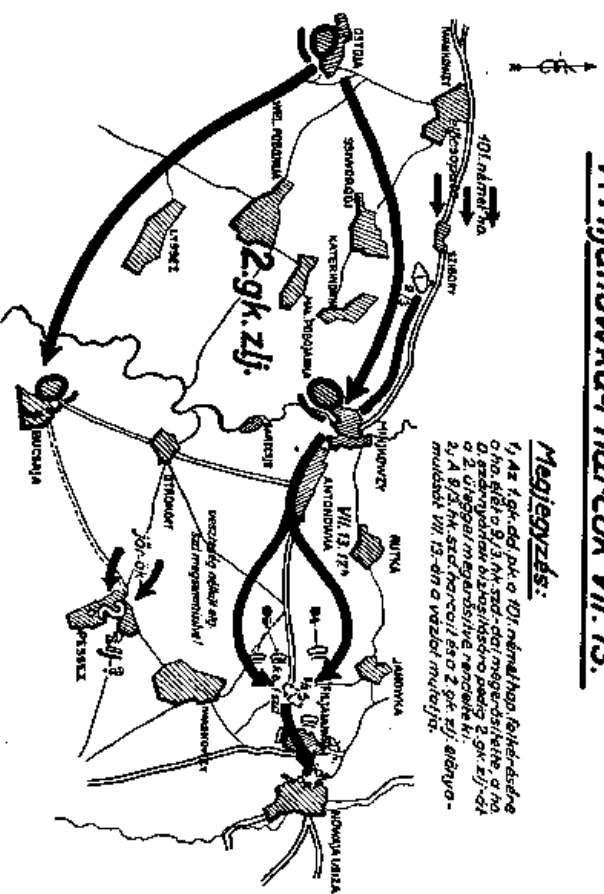
Július 14.

A dandár zöme továbbra is *Dunajevci* területén maradt, mert az előtte harcoló 101. német hadosztály a *Novaja-Usica-i* rombolt híd és az ellenség fokozódó ellenállása miatt csak lassan jutott előre.

A 2. gépkocsizó zászlóalj *Kucsá*-tól nyugatra ellenséges harckocsi támadást vert vissza. Két harckocsi páncéltörő ágyúval kilőtt, 30 foglyot ejtett, s 3 magyar huszárt kiszabadított az oroszok fogságából. 16 órakor az élszázad 6 közepes harckocsival megerősí-

A Filjanuwka-i harcok VII. 13.

4. sz. oldal.

Megjegyzés:

1. Az 1.gk.-del pk.-o 801. németi hon. felkelésére
2. Az 2.gk.-del pk.-o 813. hon. felkelésére
3. Az 3.gk.-del pk.-o 815. hon. felkelésére

tett ellenséges gyalogos támadást vert vissza. Két harckocsit kilőtt, majd ellentámadásba átmenve, *Sztruga* déli szegélyéig üldözte az ellenséget.

A dandárparancsnok kérte a gyorshadtest parancsnokságot, hogy az időközben *Zsvancsik*-ig felzárkózott lovasdandárból egy részt vonjanak előre *Kucsa*-ig, hogy a merészen előretört 2. gépkocsizó zászlóalj déli szárnyát biztosítsa. A kérelem annál is inkább indokolt volt, mert a „*Sztalin-vonal*” közelsége mindinkább érezhetővé vált. Ezen a területen léptek fel az oroszok először harckocsikkal és nehéz tüzérséggel. A sűrű orosz légi tevékenység is erre vallott. A saját légi felderítés pedig *Verbojjec*, *Kurilovce-Murovane* területén nagyobb orosz erőket észlelt.

19 órakor megjelent az obligát „Rata” század, hogy *Dunajevci* utcáin fogócskázzék. Az utcáról eltűnnek az emberek, egyébként az élet a dandárparancsnokságon tovább folyik a majdnem negyedórás légitámadás alatt is.

Július 15.

Gépágyú ugatásra és robbanások zajára ébredek. Megnézem az órát. 4 óra 30 perc. Igazán nem szép a szovjet repülőktől, hogy ilyen korán csinálnak ébresztőt. Gyengül a motorzúgás, már el is mentek.

A dandár zöme ma is egyhelyben marad, hiszen most készítik elő a német gyalogseregetestek a *Sztalin-vonal* áttörését, s a gyorshadtest csak az áttörés végrehajtása után, az ütött résen át kerül alkalmazásra.

A 2. gépkocsizó zászlóalj ellen az oroszok több támadással kísérleteztek. A zászlóalj kemény ellenállása és több ellentámadása következtében valamennyi orosz támadás kudarcot vallott.

*

Július 16.

A dandár-csoportparancsnokkal kimentünk a 2. gépkocsizó zászlóaljhoz. Jó háromnegyed órai gépkocsi út után megérkeztünk *Sztruga*-ra. Semmi jel sem mutat

arra, hogy itt ütközet folyik. Minden csendes, csak néha látunk egy-egy német, vagy magyar gépkocsit, amint lőszerrel megrakva igyekeznek előre vagy üresen megy visszafelé. A *Sztruga*-i erdő szélén leszállunk a gépkocsiról. Az őrszem figyelmezteti gépkocsivezetőnket, hogy gondosan rejtse a gépkocsit, mert a repülőek gyakran látogatnak ide, s ha a reggeli pára felszáll, az orosz tüzérségi figyelők is idelátnak, – s amint mondja – azok pedig pontosan és bőségesen lőnek minden mozgásra.

Jelentkezik a zászlóaljparancsnok az ütegparancsnokkal. Felmegyünk a figyelőbe. Egyelőre pára takarja az orosz állásokat. Egyszerre, a körülbelül 4 kilométerre lévő erdőtisztáson két villanást látunk. Nemsokára jellegzetes sustorgó hang jelzi, hogy az orosz tüzérség megkezdte reggeli koncertjét. Tőlünk hátul, balra vagy 500 méterre csapódik be a két gránát. Jó nagy hangot adott, mint az ütegparancsnok mondja, legalább 15 centiméteres. Azután 2-3 percenként 2-2 lövés következik. Zavarótűzet adnak a mögöttünk lévő községre.

Nézzük a saját állásokat. Előttünk a műút mentén mintegy 400 méterre látszik egy támpont. Előtte műszaki zár települt, – jegyzi meg a zászlóaljparancsnok. Ettől jobbra néhány ház látszik. *Olchovjec* község. A túlsó felén az 1. század rendezkedett be védelemre. Az ellenség vele szemben félkörben ásta be magát. Még minden támadást visszavertek. Egy század tartalék a községben. A zászlóaljtól balra 2 század német véd.

A tüzérségi tűz most fokozódik. A látó viszonyok is javultak, most már az orosz pontosan lövi a *Sztruga*-ból hátravezető utat, de a község is kap belőle egy-két találatot. No, megállj csak, – mondja az ütegparancsnok – majd odapörkölünk egy kicsit a muszkának. Már mondja is a mikrofonba: „a kettes vonatkozási pontra három sortűz”. Félperc sem telik bele, s derék 10.5-eink már dörögnek. Hatalmas becsapódásokat látunk a tizenötszörösön át az előbbi felvillanások helyén. Úgy látszik, a tűz jól feküdt,

mert az orosz egy félórára beszüntette a tüzet. Most azonban egy másik orosz üteg nyitja meg a tüzet. Ez azonban jóval messzebb lehet, mert a torkolatdörej alig halljuk. Ez is az út környékét lövi. Az üteg tüzelőállását keresi, – mondja az ütegpáncsnok. Hála Istennek, még nem találták meg.

Elbúcsúzunk a zászlóaljparancsnoktól és az ütegpáncsnoktól, s megkeressük a német páncsnokot. *Sztruga* községben megtaláljuk a templom melletti házban. Úgy látszik, nem sok bizodalomuk volt a házban, mert a páncsnokság az udvaron települt. Az orosz gránátok alig 150-200 méterre vágódnak be innen. A németek nyugodtan tízóraznak. Megszoktuk már, mondják, volt rá elég alkalmunk. Különben is, ha az oroszok egy pontot elkezdenek löni. azt legalább félórahosszat tűz alatt tartják. Kölcsönösen tájékozódunk a helyzetről, majd útbaindulunk hazafelé.

Az úton jónéhány friss gránáttölcser kerül ki gépkocsink. 60 kilométeres sebességgel megyünk. Az oroszok utánunk küldtek egy búcsúüdvözetet, ez azonban messze mögöttünk csapódott be az útmentén. Ebédidőre hazaértünk.

Délután az LII. német hadtestpáncsnok levelét hozta egy német tiszt. A levélben elismerését és köszönetét fejezte ki páncélosainknak a 101. német hadosztály harcaiban való közreműködéséért.

A napi repülőtémadás sem maradt el. Erős csattanásokat és dörgést hallani.

— Mi az? – kérdezem az egyik altisztől.

— Semmi, – feleli – csak a Ráták jönnek.

*

Július 17.

A dandár megkapta a gyorshadtest páncsnokságtól feladatát, ennek lényege az, hogy az LII. német hadtestpáncsnok döntése szerint, VII. 18-án a helyzet szerint vagy északon *Bar-on* át, vagy délen *Kopajgorod-on* át megkezdi előnyomulását. Az erre vonatkozó páncsot VII. 18-án 6 órakor kell átvenni *Zamjehov*-tól keletre, a 4 kilométerre lévő úvillánál.

Tájékozódás és parancsvétel céljából a dandár vezérkari főnöke ment az LII. hadtest parancsnokságra.

A dandárparancsnokság 18 óra 45 perckor adta ki intézkedését a 18-i menetre.

Egyes alakulatok jelentették, hogy az elkészítési cikkek teljesen kifogytak. Ezek kiegészítésére intézkedés történt.

*

Július 18.

A szűkebb törzs a felderítő zászlóalj előtt indult *Dunajevci*-ről 4 órakor. Sűrű felhők gyülekeznek az ég alján. Megindult a dandár, esni fog az eső, jegyzi meg az egyik gépkocsivezető.

6 óra előtt néhány perccel megérkeztünk a *Zamjechov*-i útvillához. A dandár vezérkari főnöke már vár bennünket. Jelenti a dandárparancsnoknak, hogy az LH. német hadtestparancsnok előnyomulásunk irányát illetően nem tudott dönteni. Benyomása az, hogy a *Kopajgorod* előtt harcoló német 101. hadosztály még ma rést fog nyitni az ellenséges megerősített álláson, melyen át a dandár bevethető lesz. Parancsot adott, hogy a dandárparancsnokság összekötő közeget küldjön a hadosztály élcsapataihoz, hogy mielőbb értesülhessen arról, hogy szabad az út. Egyúttal közölte, hogy a *Bar-on* át való előnyomulást nem tartja kedvezőnek, ugyanis ott már most is több sereget torlódik, s a dandár útját teljesen elállnak.

A dandárparancsnok a 101. hadosztály élcsapataihoz vezérkari főnökét küldte előre. A vezérkari főnök visszatérve jelentette, hogy a 101. hadosztály a 257. hadosztály csapataival összekeveredve, *Mihalovce* területén súlyos harcban áll. A 101. hadosztály élcsapatparancsnoka maga sincs tisztában összekevert kötelékeinek helyzetével. Megítélése szerint a mai napon nem fog akkora tért nyerni, hogy a dandár részére rés nyíljk *Kopajgorod* irányú előretörésre. A vezérkari főnök azt is jelentette, hogy az út, amelyen terepjáró gépkocsival ment előre, annyira felázott, hogy gépjármű oszlopok részére járhatatlan.

A dandárparancsnok az útvillához beérkező felderítő zászlóaljnak azt a feladatot adta, hogy vegye fel az érintkezést a német 101. hadosztály élcsapataival, s tisztázza azok helyzetét. A dandár többi alakulatai menetoszlopban, éllel az útvillánál megálltak.

15 óra körül a felderítő-zászlóalj parancsnoka rádión jelentette, hogy feladatát csak gyalog tudja folytatni, mert gépjárművei a mély sárban nem tudnak előrejutni.

A dandárparancsnok ekkor elhatározta, hogy nem vár tovább a kétséges keleti irányú előnyomulási lehetőségre, hanem dandárát *Bar*-on át viszi előre.

15 óra 30 perckor elindultunk *Bar* felé. Az eső most már szakad, csak lépésben tudunk előrehaladni a csúszós úton. Lépten-nyomon keresztbefordul az úton egy gépkocsi. Ilyenkor megáll az egész hosszú oszlop, helyére tolják a járművet, azután folytatjuk a menetet. Előzni, vagy a terepre letérni nem lehet, amelyik kocsit ezt megkísérelné, menthetetlenül belecsúszna az árokba, vagy tengelyig süppedne a feneketlen sárba.

Július 19.

Egy teljes éjszaka kellett a 35 kilométer megtételéhez. Már hajnalodott, amikor a kis Mercedes-kocsimmal befutottam *Bor*-ba. Dandárparancsnokom, aki az oszlopot megelőzve már előbb beérkezett, a német parancsnokságra ment, hogy az elszállásolás kérdését megbeszélje. A németek kiutaltak a dandárparancsnokság részére egy emeletes épületet, ahol hamarosan berendezkedtünk.

A dandár az LTI. hadtest parancsnoktól azt az utasítást kapta, hogy amint az utak felszáradnak, törjön előre *Zmjerzinka*-n át *Braclav*-ra. A dandár zöme *Bar*, *Jaltuskovo* területére zárkózott fel.

Július 20.

A dandárparancsnok, hogy alapot szerezzen elhatározásához, s hogy előnyoimulását *Bar*-ból a *Mezirov*, *Zsmerinka*, *Krasznoje* vagy a *Brahilov*, *Tivrov*-i menetvonalon folytassa-e *Pecsara* felé, részben földi, részben légi felderítéssel szemrevételeztette az útvonalakat.

A földi felderítést külön erre a célra összeállított különítmény végezte (3. gépkocsizó zászlóalj, 9. harcokosi zászlóalj, 3. gépvontatású tarackos üteg, 1 légvédelmi gépágyús üteg). A harccsoport a kora reggeli órákban indult el a déli menetvonalon.

A légi felderítéssel a dandárparancsnok engem bízott meg. 9 órakor jelentkeztem a *Bar*-i német repülőtér parancsnokánál. Igen szívélyesen fogadtak, s közölték, hogy a hadseregparancsnokság egy *Storch* repülőgépet utalt ki erre a célra. Felhívta a parancsnok azonban figyelmemet arra, hogy a *Ráták* sűrűn közlekednek, azért jól nyissuk ki a szemünket, csak alacsonyan repüljünk, a *Taraszovka* és *Mogiljevka* vonalat pedig kelet felé ne lépjük át, mert ott igen erős az orosz légvédelem.

Pilótámmal, egy fiatal német főhadnaggal, mindent megígértünk, azután start! Csodálatosan rövid nekifutás után gépünk már a levegőben siklik. Szép, tiszta időnk van, egész messzire el lehet látni. Kettősvágányú vasútvonal felett repülünk át. Majd nagyobb községet látok magam alatt. Tele van német csapatokkal. Fehér zsebkendőkkel integetnek. Visszaintegtetünk nekik. Most a *Rov* patak mentén repülünk. Az út innen felülről elég jó állapotban lévőknek látszik, csapatot pedig egyáltalán nem látunk rajta. Felűnik alattunk *Brajlov*. A *Rov* hidat az oroszok felrobbantották, azonban a *Rov*-tól délre aránylag jó állapotban lévő utat látok. Ismét kettősvágányú vasútmén bén haladunk *Mogiljevka*-án. Pilótám most magasabbra viszi a gépet, azután lefelé mutogat. Arra nézek, *Mogiljevka* községnél a *Bug* túlsó partján kisebb német csapatot látok. Éppen most fektetik ki az első vonal jelét. Elöttünk párszáz méterre beásott gyalogságot lá-

tok. Az oroszok – mondja a vezetőm. Nézem a *Bug* hidat, sajnos felrobbantották. Dandárunk itt tehát ismét csak nagy késéssel tudna átjutni. Csinálunk egy kört a híd felett. Egyszerre több fehér füstkigyó kúszik felénk gyors egymásutánban. Az oroszoknak nem tetszik a kis Storch, s géppuskával lönek ránk. Visszafordulunk *Brajlov*-ig, s innen egyenesen déli irányba *Sztanyiszlavcsik* felé vesszük az irányt.

A *Mezirov*, *Sztanyiszlavcsik*-i úton hosszú magyar oszlop áll. Tisztán kivehető a Botondok jellegzetes alakja. Ők is integetnek. Megyünk tovább *Taraszovka*-ra. Itt német és magyar csapatokat látok támadásban déli irányban. Az orosz tüzéség ugyancsak lövi őket, de a mieink sem maradnak mögöttük. Ismét légvédelmi géppuska tüzet kapunk. Négycsövű géppuska dolgozhat, mert ugyancsak sűrűn jönnek a fehér füstkigyók. Visszafordulunk s keresem, hol lehet a parancsnokság. Az út mentén, ahol nagyobb gépkocsitábor látok, ledobom a jelentésem, majd továbbítják rádióan a dandárparancsnoknak. Hárman is futnak a ledobott jelentés felé.

Most hazafelé vesszük az irányt. *Bar*-tól keletre néhány kilométerre hosszú gépkocsioszlop élét pillantom meg. Ügy-látszik, megkapták a jelentést, s a dandárparancsnok a déli menetvonalon elindította a dandárt.

12 órakor szállunk le a repülőtérre, pontosan két óra hosszat tartott a légiút. Melegen kezét szorítok német repülő bajtársammal, jelentkezem a repülőtérparancsnoknál, röviden közlöm megfigyeléseimet, majd gépkocsimmal visszamegyek a városba.

A 2. gépkocsizó zászlóaljat még *Bar*-on találom. A parancsnok elmondja, hogy élcsapatunk az időközben beállott események miatt az elől küzdő német 100. hadosztály harcaiba beavatkozott. Ugyanis, a német *Voraus Abteilung*-ot az ellenség *Krasznoje*-n körülrzárta, míg *Sztrojince* és *Taraszovka* között a hadosztályt oldalba támadták, s mindkét községnél nagyobb harc alakult ki. A magyar élcsapat most *Taraszovka*-nál harcol az ott átkarolólag támadó oro-

szok ellen. Elmondom a zászlóalj-parancsnoknak, hogy ezt a harcot én is láttam a levegőből.

A dandárparancsnok szűkebb törzsével *Muravszkaja*-ra ment előre. A feladatunk a német 100. hadosztályon át *Braclav*-ig előretörni.

Megyek a dandárparancsnok után, *Sztrojince*-n német csapatokat látok, pihennek az árok mentén. Megkérdezem, nem láttak-e erre egy magyar tábornokot. Igen – mondják – *Muravszkaja* felé imént. Körülállnák és az egyik német hadnagy lelkendezve mondja el a lefolyt eseményeket.

– Tudja, onnan a túlsó dombról is már erősen szorongattak bennünket a bolsevikiek, amikor a maguk gépkocsizó zászlóalja oldalba támadta őket. A légvédelmi gépágyús ütegük az első lépcsőben közvetlen lövéssel lőtte az oroszokat. Gyönyörű volt a támadás, nagyon hálásak vagyunk érte.

Esteledett, amikor a dandárparancsnokságot megtaláltam. Körös-körül az egész láthatár égett. Aa oroszok az elhagyott falvakat felgyújtották. Itt tudtam meg, hogy a dandárparancsnok elrendelte, hogy a főcsapat elővédje váltsa fel az éllépcsőt, s ez utóbbi a menetvonalon gyülekezzék. A dandárparancsnok 21-ére elhatározta, hogy zömmel a *Krasznoje, Pirog ov, Rogozsna*-i műúton előretör *Pecsara*-ra, majd onnan felderít *Braclav*-ig.

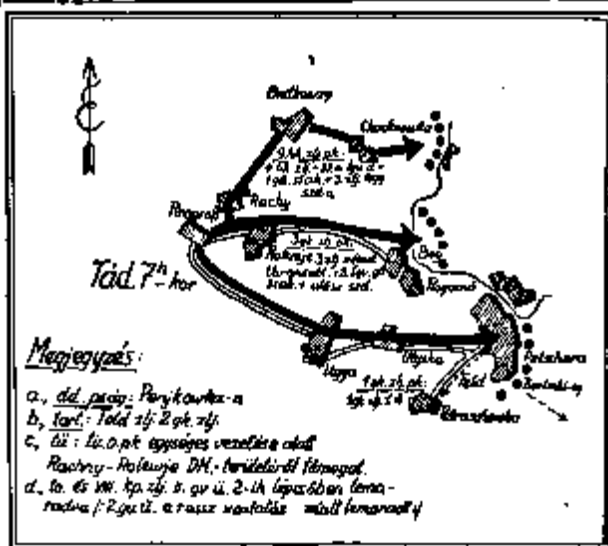
A Pecsara-i ütközet,

(5., 6. az. vázlat.)

Július 21.

4 órakor Penykovka–Muravszkaja-n az út és vtsút keresztezésnél egy kis házban, zseblámpa fényénél az egybegyűlt zászlóaljparancsnokoknak, tüzérsztály parancsnoknak, s a harcokszázlój parancsnoká-

Ald. ptk. által VII. 21-én 4^h kor Penykovka-Muravszkaja-n kiadott intézkedés lényege:

nak a dandárparancsnok személyesen, szóban kiadja intézkedését a július 21-i támadásra. Az intézkedés lényegi részét sebtében rajzolóm egy darab papírra. Ennek másolatát az 5. sz. *vázlat* mutatja.

Az intézkedés kiadása után az LII. német hadtest parancsnoka személyesen megjelent a dandárparancsnok harcálláspontján, s sürgette a támadás végrehajtását. Mint mondotta, előttünk csak ellenséges járőrök vannak. Egyben elrendelte, hogy a dandár mielőbb szabadítsa ki a 100. német hadosztály bekerített éllépcsőjét.

Negyedóra sem telt el, egymásután zúgnak át az oszlopok az útkereszteződésen, s tűnnek el a vasút túloldalán lévő kanyarban. A sorompónál néhány ember áll, s az elrobogó Botondok mindegyikére egy-egy zsákot dobnak. Megkérdem, mi van a zsákokban. Cukor – felelik. Az állomáson hatalmasan megrakott vasúti szerelvény áll, tele mindenféle élelmiszerekkel. Tekintettel arra, hogy a csapat cukorhiányban szenvedett, valamelyik élelmes gazdasági tiszt ilyenformán igyekezett a bajon segíteni. El is látták magukat az emberek cukorral az egész hadjáratra.

8 órakor futnak be az első hírek. Az 1. gépkocsizó zászlóalj parancsnoka jelenti, hogy a *Pirogrov*-tól délre erős ellenséges ellenállásra bukkant. Támadó zászlóaljának jobb szárnyát ellentámadás érte, amit az 1./1. gépvontatású üteg közelharccal vert vissza. Egyben jelentette, szándéka súllyal a *Pirogrov*, *Uliga*-i út mentén előretörve *Uliga*, *Uliska* területét birtokba venni.

A 3. gépkocsizó zászlóalj élcsapatát, mely a bezárt németeket akarta kiszabadítani, az oroszok *Rogoszna* előtt harcokocsikkal megerősített zászlóalj erőben körülzárták. A gépkocsizózászlóalj parancsnoka, aki a gyűrűbe szintén beszorult, tartalékának rádión adott parancsot az orosz gyűrű szétpattantására, ugyanakkor utasította e támadás támogatására az 1./3. gépkocsi vontatású üteget is. Ezzel egyidejűleg a bezárt résznek is parancsot adott a kitörésre. A kísérlet sikerült, s az élcsapatban lévő magyar és né-

met páncéltörő ágyúk e közben 15 ellenséges harc-kocsit lőttek ki. Estig a zászlóalj súlyos harcok árán *Rogozsna*-t birtokba vet te.

A 9. harc-kocsi zászlóalj a *Bug* előtt erős tüzérségi tűzbe került, ami elől *Rotevelje* területére kitért.

A tartalékban lévő 2. gépkocsizó és az 1. felderítő zászlóalj parancsot kapott, hogy előbbi *Rogozsna*-n váltson partot és a *Bug* túlsó partján foglaljon hídfő-állást, utóbbi *Rogozsna*-n át törjön előre Pecsara-ra. A 2. gépkocsizó zászlóalj 20 óráig feladatát megoldotta, a felderítő zászlóalj *Uliska*-tól északra déli és keleti irányból tüzérségi és gyalogsági tüzet kapott, mire támadását beszüntette.

Az 1. gépkocsizó zászlóalj támadása *Uliga* keleti szegélyén estig elakadt.

Az LII. német hadtest parancsnoka 14 órakor szőlőmotorkerékpár hátsó ülésén ülve, megérkezett a dandárparancsnok harcálláspontjára (Rachny-Rolewje, Kelet 281. magassági pont), s közölte, a benyomás az, hogy a dandár előtt még mindig csak alárendelt erők lehetnek. Parancsot adott, hogy az előnyomulást a dandár minél gyorsabban, gépkocsikon folytassa. A dandárparancsnok hiába mutatta a harcálláspontról, hogy az 1. gépkocsizó zászlóaljat legalább 3–4 üteg lövi, hogy a 3. gépkocsizó zászlóalj *Rogosna-nkl* számbelileg legalább egyenlő erővel küzd, amely azonban több közepes harc-kocsival is rendelkezik (a délelőtt folyamán a zászlóalj 15 harc-kocsit lőtt ki), hiába mondta, hogy benyomása szerint legalább is megerősített ezred erejű utóvéddel állunk szemben, mely a *Bug* előtt hídfőállásban van, a német hadtestparancsnok ragaszkodott eredeti benyomásához.

A dandárparancsnok úr helyettesét, s engem küldött ki az 1. gépkocsizó zászlóaljhoz, hogy tájékozzunk a helyzetről.

Rachnyi-Rolewje-ből, *Pirogrov*-on át megyünk gépkocsikon *Uliga* felé, mert a közvetlen vezető utat az ellenséges tüzérség erősen tűz alatt tartja. *Pirogrov* után 2 kilométerrel az *Ujarinci* felé vezető

útélagazásnál látjuk a zászlóalj vonalát. Ugyancsak szétszóródtak a terepen, hiszen az orosz gránátok közöttük csapódnak be. Állják a fiúk a tüzérségi tüzet. További 2 kilométeres út után, azután mi is leszállunk gépkocsinkról, mert most már érzésünk szerint, az orosz tüzérség célzott lövéseket ad gépkocsinkra. Gyalog folytatjuk utunkat. Az egész domboldalt por és füstfelhőbe burkolja az ellenség tüzérségi tüze. Az út árkában megyünk előre a zászlóaljparancsnok harc-álláspontjára. Alig 100 méterre van a küzdőktől. Itt már az ellenség páncéltörői és kis gránátvetői is dolgoznak. Olyan erős a tűz, hogy csak kiabálva halljuk egymás hangját. A zászlóaljparancsnoknak nem is kell sokat magyarázni, miért nem tudnak előrejutni, itt minden egyes ember mozgására is tüzérséggel és aknavetővel lönek.

Ezzel a benyomással térünk vissza a dandárparancsnokságra, s ezt jelentjük a parancsnoknak.

A dandárparancsnok szándéka 22-én a támadást *Pecsara* birtokbavételére folytatni.

*

Július 22.

Az ellenség szervezett ellenállása egyre tart. A 3. gépkocsizó zászlóalj parancsot kapott, hogy az egysegesen vezetett dandártüzérség tüztámogatása mellett *Rogozsna*-tól törjön előre *Pecsara*-ra, vegye birtokba a *Bug* átjárót, s derítsen fel *Braclav*-ig. Ezzel egyidőben a 2. gépkocsizó zászlóalj is parancsot kapott, hogy a *Bug* északi partján támadjon *Pecsara*-ra. A. X 1. gépkocsizó zászlóalj feladata az előtte lévő elleniséget súllyal *Uluga*, *Uliska* területén át megtámadni és visszavetni.

A dandárparancsnok az intézkedések kiadása után előrement az 1. gépkocsizó zászlóaljhoz tájékozódás végett.

A 9 óráig kialakult helyzetet a 6. számú vázlat mutatja. A 3. gépkocsizó zászlóalj helyzetjelentését a segédtsízt személyesen adta rádión.

Különös láz fogott el, amikor a rádió helyzetjelentéséből megállapítottam, hogy a 3. gépkocsizó zászlóalj az 1. zászlóaljunkkal szemben szívósan védekező ellenséges védőállás hátába került. Végre elérkezett az idő, hogy a fontos *Bug* átjáróhoz megnyissuk az utat. Dandárparancsnokkal összeköttetésem nem volt, a vezérkari főnök a dandárparancsnokkal együtt menetben van az 1. zászlóaljhoz. Visszasettem a rádióhoz, s az azonnal jelentkező 3. gépkocsizó zászlóalj segédtisztnek a dandárparancsnok nevében parancsot adtam, hogy a felderítő zászlóaljjal tovább törjenek előre Pecsara-ra, az vegye kézbe a *Bug* átjárót, s derítsen fel *Braclav* felé, a 3. gépkocsizó zászlóalj pedig a 9. harckocsi zászlóaljnak *Rogozsna*-n lévő századával együtt, súllyal a *Pecsara*, *Szadki*-i műút mentén, az *Uliska*-tól délkeletre védekező ellenséget támadja oldalba és hátba. Ezután rádión az 1. gépkocsizó zászlóalj parancsnokát tájékoztattam a készülő támadásról, s utasítottam, hogy a 10 órakor meginduló támadáshoz ő is csatlakozzék.

A támadás az ellenséget meglepte, s különösen a hátukban megjelenő harckocsik okoztak nagy riadalmat közöttük. Így is elszántan védekeztek, s nem egyet a harckocsik tetejéről lőtt le a saját gyalogságunk. Az elszánt vörösök ugyanis felmáztak a harckocsijaink tetejére, s így a lőrésnél akarták benzines üvegeikkel harcképtelenné tenni. Késő estig tartott az erdő átfésülése, s a visszamaradt védekező részek megsemmisítése.

A kétnapos ütközet eredménye: 400 fővel, két üzemképes harckocsi és két páncélcocsi, 6 kilőtt közepes és 9 könnyű harckocsi, 8 közepes tarcz, 4 könnyű ágyú, igen sok géppuska, gránátvető és puska. Az erdőt átkutató járőreink 400 orosz holttestet temettek el. Az ütközet igazi hatása azonban csak 2 nap múlva jelentkezett, amikor a környező falvakból több, mint 1000 polgáriruhás gyanús embert szedtünk össze, akikről kiderült, hogy a *Pecsara*-i ütközet záróakkordjánál menekültek el a védőállásból, s a lakosság polgári ruhával látták el őket. Felszere-

lésüket részben a védőállásban hagyták, részben eldobálták.

13 órakor összekötőtiszt útján érkezett a 17. hadseregparancsnokság parancsa:

„*Braclav*-nál a sejtettnél sokkal erősebb ellenség, kiépített védőállásban. Az 1. gépkocsizó dandár *Pecsara* kézbevétele után *Sztojani*, *Uliga*, *Pecsara* területén álljon meg, míg a *Braclavi*-i védőállás át-törésére *Pecsara*-tól a 100. német hadosztály nyomul tovább előre.”

A dandárparancsnoknak, aki ekkor a 9. harcokosi zászlóalj harcterületén tartózkodott, rádión továbbítottam ezt a parancsot.

Estig a dandár a parancs szerinti körletbe került. Dandárparancsnokság *Pecsara*-n.

A Pecsara-i sanatórium.

Fürdés a Bug-ban.

Kilőtt orosz Amfibia-harckocsi.

A Pjervomajszk-i zsákmány egy része.

Pihenő után üldözés Pjervoniajszk-ig.

(7. sz. vázlat.)

Július 23.

A dandár a 22-én elért helyzetben rendezkedik és a gépkocsikat karbahelyezi.

Délelőtt a dandárparancsnokság elhelyezéséül szolgáló szanatórium szép parkját néztem meg. Hatalmas, évszázados fák, árnyas sétányok; a park végén hirtelen-meredek térség következik. Erős zúgást hallok. Ott lent vágtat fehérszínű tarajokat vetve a *Bug*. A folyó partja tele van fürdőzőkkel. Messziről ágyúdörgést hallunk, úgy látszik a németek már beleharaptak az orosz védőállásba.

A dandárparancsnok délután parancsnoki értekezletet tartott amelyen a csapatparancsnokokkal az eddig szerzett tapasztalatokat beszélte meg.

*

Július 24.

A dandárparancsnok az elhelyezési körletekben a csapatokat megszemlélte.

10 órakor érkezett a gyorshadtest parancsnokság parancsa, amellyel elrendelte a dandár részére a menetkészültséget.

11 órakor éppen a menetparancsot készítettük elő, amikor a parancsnokság épületében puskalövés dördült el. Kinézek az ablakon, s látom, hogy az udvaron az emberek szétszélednek, s fedezéket keresnek. Az első lövést több lövés követi. Egy emberünk, a vezérkari főnök tisztilegénye, jajgatva összeesik. Valahogy elviszik, s bekötözik. A puskaropogás most

megélénkül, s egy bolsevik katona az egyik melléklépcsőn lerohan az udvarra, mindkét kezében kézigránátot lóbálva. A legényem ráfogja a puskáját, a puska csütörtököt mond. Az orosz ezalatt egerutat nyert, s a kerítésen át a szomszédos major felé fut. Legalább 10-12 emberünk szalad utána. Embereinket azonban a padlásablakból, a fentlévő bolsevikiek tűz alá veszik, önként jelentkezőkből rohamosztag alakul, s ez igyekszik az ortvátadókat a padlásról kifüstolni. A padlás megközelítése igen nehéz, mert mindössze egy kerek nyílás vezet a padlástérre, amelyhez létra van támasztva. A padlás másik feljáróját pedig az oroszok tűz alatt tartják. Amint valaki megkísérli a fejét kidugni a nyíláson, azonnal lövést kap, vagy kézigránátot vágnak hozzá. Egy ilyen robbanó kézigránáttól a dandár híradás-vezetője megsebesül.

Egyik rohamot indítják a padlás ellen a rohamosztag emberei a másik után, azonban mind eredménytelen. Végre is a légvédelmi gépágyús üteg gépágyúja hosszú sorozattal végig lövi a padlástérre, s az ezután rohamozóknak végre sikerül a padláson elszántan védekező három oroszot ártalmatlanná tenni.

Az ortvátadás 3 halottunkba, 1 tiszti és 3 honvéd sebesültünkbe került.

A későbbi vizsgálat megállapította, hogy a bolsevikiek a padláson lévő üres víztartályban bújtak meg, s a padlást előzőleg átkutató közegek ezért nem találtak rájuk. Később, amikor a víztartályba vizet szivattyúztak, az oroszok kijöttek belőle, s ekkor kezdték el a lövöldözést.

A gyorshadtest parancsnokságtól délután érkezett újabb tájékoztatás szerint, a dandár előreláthatólag *Nyemirov* s az ettől északra eső területen kerül alkalmazásra, esetleges ellenséges kitörés megghiúsítása céljából. A dandár a további parancsig (menetkészen kell álljon elhelyezési körletében).

A dandárparancsnokság e parancs alapján a biztosító csapatok beljebbvonását és a nagyobb rakományok felmálházását rendelte el.

Július 25.

A dandárparancsnokság az eltolásra tekintetbejöhethető utakat szemrevételeztette, s felvette az összeköttetést ezen a területen harcoló német csapatokkal. Estig két összekötő tisztünk hozott részletes jelentést a német helyzetről.

15 órakor a dandárparancsnokság azt a parancsot kapta, hogy 27-én hajnalban legyen kész *Tulcsin*-on át *Demkov*-ra való előrevonásra.

16 órakor kiadtuk a csapatoknak az „Előzetes értesítést”. A dandár csapatai menetparancsot e napon sem kaptak.

Július 26.

A gyorshadtest parancsnokság minden nap délután tartott eligazítást, s a fontosabb parancsokat az eligazításra beküldött dandár futártiszttel küldte ki. A rossz útviszonyok folytán a nagy kiterjedés miatt, sokszor 100-120 kilométerre lévő hadtestparancsnokságtól a futártiszt gyakran csak reggel tért vissza, s a parancs, amit hozott, rendszerint már elkésett.

Így volt ez VII. 26-án is, amikor a gyorshadtest intézkedését, hogy a dandár 4 órai indulással *Braclav*, *Tulcsin*, *Annopolj*-on át meneteljen *Demkovka*, *Letkovka*, *Kirnaszovka* területére, – 6 óra 5 perckor kaptuk meg. A dandárt úgy kell felzárkóztatni, hogy 28-án a 2. gépkocsizó dandáron át *Gajvoron*-ra törjön előre.

A dandárt végzete ismét elérte. 25-én gyönyörű napsütéses idő volt, 26-án hajnalban felhők sűrűsödtek az ég alján, s 6 órakor már szakadt az eső. *Tulcsin*-ig köves út vezet *Braclav*-on át. 6 óra 15 perckor indult el a felderítő zászlóalj, élén a dandár, szűkebb törzssel. 8 órakor már az épülő *Tulcsin*-i hídnál vagyunk. Az ott lévő utászs század parancsnokunk jelenti, hogy az éjtszaka elindult századának

zöme, melyet még száraz időben indított útba a rövidebb földes úton, a beállott eső miatt *Bortniki*-nál elakadt. Ezért a *Tulcsin*-i h.d Caak 10 óra körül lehet kész.

A várakozás közepette 3 orosz bombázó húz el a dandártól délre. *Tulcsin* repülőteréről már száll is fel 3 magyar vadászgép. Üldözőbe veszik a bombázókat, melyek közben egérutat nyertek. Már csak három kis pontnak látjuk vadászaikat, amikor távolról füstfelhőket látunk a gépek körül, s később dörrenéseket hallunk. Az ellenséges légvédelem megszólalt. Csak ne történjék semmi bajuk. Negyedóra múltán visszajött mind a három. Mint később értesültem, az egyik bombázót lelőtték, egy másikon több találatot értek el.

A beígért 10 órára elkészült a híd. A dandárparancsnok vezérkari főnökével jelentkeznek a gyorshadtest parancsnokságnál, magam pedig a dandár él-ozslopával megyek a gépkocsimon. *Kirnaszovka* után egy erdőn keresztül megszűnt az út. Mindenütt dolgoznak az emberek gallyakból próbálnak a gépkocsik alá dorongutat rögtönözni, minden hiába, a Botondok kivételével minden kocsi tengelyig merül a sárba, s azután se előre, se hátra. Az erdő felett egész alacsonyan orosz romboló repülőgép húz át. Szerencsére a szakadó eső miatt nem vett észre bennünket. Légvédelmünk pedig okosan, nem nyitotta meg a tüzet, nehogy elárulja a csapatokat.

Sötétedett, mire bevergődtünk *Demkovka*-ra az él-lépcsővel. A második lépcső román csapatokkal együtt *Kapusztynni*-ban, a harmadik lépcső *Kirnszovka*-n éjjelezett.

A 10. kerékpáros zászlóaljunk 26-án, a felázott talaj miatt elhelyezési körletéből mozdulni sem tudott. Mint jelentette, ha 27-én nem esik az eső, 28-án talán útnak tud indulni.

Dandárparancsnokom 27-ére lényegében a következő intézkedést adta ki:

A dandár a 2. gépkocsizó dandárnak *Trosztyancsik*-nál kelet felé való biztosítása mellett, *Obodovka* területén át Bersagyra támad.

Az 1. gépkocsizó zászlóalj támad *Balanovka*-ra, tőle balra a 2. gépkocsizó zászlóalj *Demidovka*-ra. A 3. gépkocsizó zászlóalj az 1. gépkocsizó zászlóaljtól jobbra, lépcsőben *Obodovka*-ra. Dandártartalék közép mögött a felderítő és harckocsi zászlóalj.

Támadás kezdete a 2. gépkocsizó dandárral egy időben, 10 órakor.

A 2. gépkocsizó dandárhoz összekötő tisztnek dandárparancsnokom engem küldött ki.

*

Július 27.

26-án szürkületkor és éjtszaka az oroszok a biztosító 2. gépkocsizó dandár ellen támadást kíséreltek meg, amit a dandár nehéz harcok árán visszavert.

27-én 10 órakor a támadás tervszerűen megindul s estig a dandár zöme *Balanovka*-t elérte, itt azonban újra megállni kényszerült, mert a megáradt *Bernadinka*-n át vezető mindhárom híd robbantva volt, hadihídanyag pedig nem állott rendelkezésre.

A 2. gépkocsizó dandárnál néhány légitámadástól eltekintve, melyek közül kettő a dandárparancsnok harc-álláspontját érte, különösebb esemény nem történt.

*

Július 28.

Reggel a 2. dandártól bevonultam az 1. gépkocsizó dandárparancsnoksághoz.

A beérkezett 10. kerékpáros zászlóalj és a VIII. kerékpáros zászlóalj kapta feladatul a 2. gépkocsizó dandárnak *Bersagy* előtt lévő részeinek felváltását. A dandár zöme a nap folyamán *Balanovka*-n maradt, s megfelelő biztosítás mellett serényen folyt a felrobbantott hidak helyreállítása.

Délután 12 orosz bombázó száll el felettünk, mintegy 2000 méter magasságban. Az út tele van veszteglő német, román és magyar csapatokkal. A bombázók nem támadnak, hanem tovább repülnek északnyugati irányban.

23 órakor kapjuk a gyorsadtest intézkedését 29-ére. E szerint a dandár feladata 29-én *Bersagy*-on át *Gajvoron*-ra való előnyomulás. Itt a *Bug-on* való átkelés után hídfőt kell alkotni, s a felderítést *Lju-sevata*, *Golovanevszk*, *Ternovka* irányba be kell vezetni.

A feladat végrehajtására egy könnyű, egy közepes tüzérosztályt, egy légvédelmi gépágyús üteget, egy páncélgépkocsi századot, egy utász századot, három hadihídoszlopot bocsájtottak a dandárparancsnok rendelkezésére.

Intézkedés július 29-re: 10. és VIII. kerékpáros zászlóalj birtokba veszi *Bersagy*-at, a megerősített 2. gépkocsizó zászlóalj *Balanowka*, *Jalanez*, *Bershad*, *Ovszijejka-n* át *Gajvoron*-ra tör előre, dandárzöm a 2. gépkocsizó zászlóalj menetvonalán.

Július 29.

A 2. gépkocsizó zászlóalj parancs szerint megkezdte elonyomulását. 9 órakor a zászlóalj éle *Jelanc* előtt az erdőből tüzet kapott. A zászlóalj azonnal támadáshoz fejlődött, alárendelt tüzérsége pedig megnyitotta tüzet. Az ellenség ütegei erős tűzzel árasztják el a támadó zászlóaljat.

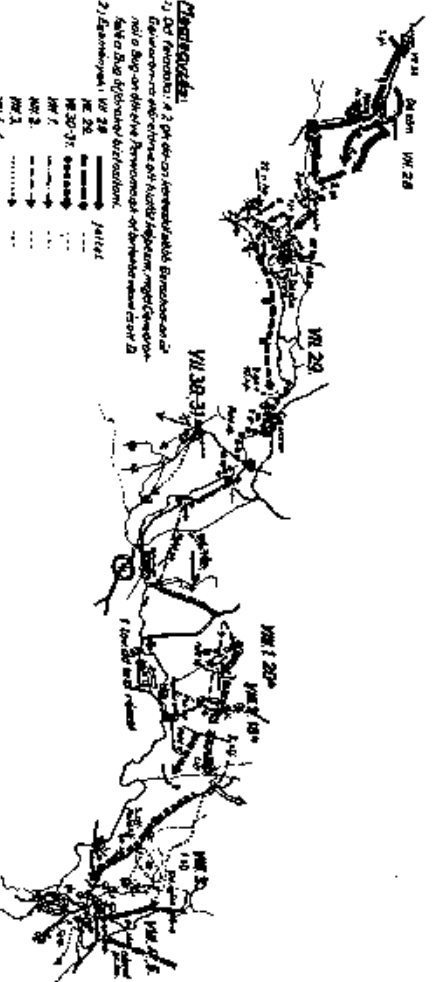
9 óra 30 perckor a zászlóalj parancsnoka jelenti, hogy *Bersagy* és *Pjatkovka* között legalább 2 zászlóalj erejű ellenséges utóvédállást derített fel. Az ellenséges tüzérség legalább 3–4 üteg lehet.

A dandárparancsnok parancsára két könnyű és két közepes üteg vonul fel a 2. gépkocsizó zászlóalj támogatására, a 3. gépkocsizó zászlóalj pedig parancsot kap a 2. zászlóaljtól nyugatra a *Balanovka*, *Pjatkovka*-i út mentén való előnyomulásra, hogy az ellenséges utóvédállást jobbról átkarolja.

Az ellenség az átkaroló támadás hatására 12 óra tájban megkezdte visszavonulását. A közepes ütegek legénysége inguujban serényen dolgozik. Az úton távcsővel nézzük a hatalmas becsapódásokat. A tőlünk alig 2 kilométerre lévő domboldalon, az erdőn át, merdek bevágásban út fehérlik. Most hosszú ellenséges

Ég. üldözése VII. 28 - VIII. 2-ig és a Perwomajsk-i

üldözés VIII. 3. és 4-én.

tehergépkocsi oszlop kapaszkodik felfelé. Vonulnak vissza a vörösök. Hirtelen füst- és lángtenger borítja be az ellenséges gépkocsikat. A közepes tüzérosztály tűzősszpontosítása jól fekszik. Megjelennek repülőink is és bombazáporral árasztják el a menekülő ellenséget. A 2. zászlóalj betör az orosz védőállásba, 300 foglyod ejt az ott maradt vörösökből, majd előrevonja gépkocsijait, s most már így üldözi a *Bersagy*-i úton visszavonuló ellenséget. A dandár zöme is követi a 2. zászlóaljat.

A 10. kerékpáros zászlóalj ezalatt kemény támadással birtokba vette *Bersagy* északnyugati szélét, s az utcai harcok árán lépésről-lépésre szorítja vissza a szívósan védekező oroszokat. Amikor a 2. gépkocsizó zászlóalj éle *Bersagy* déli szegélyén megjelenik, az ellenség vad futásban keresi a menekülést.

Gépkocsin a 2. zászlóaljjal együtt szürkületben érkezünk a lángban álló *Bersagy-ra*. Az állomáson több hatalmas üzemanyagtartály, s a raktárépület lobogó tűztenger. Az épen maradt őrházban ütjük fel a parancsnokság harcálláspontját.

„A 2. zászlóalj és 10. kerékpáros zászlóalj folytassa az ellenség üldözését az éjtszaka folyamán is – hangzik a dandárparancsnok rádióparancsa. A dandár zöme biztosítva, *Bersagy* területén éjjelezék, hajnalban folytatja előnyomulását *Gajvoron* felé.”

Július 30.

A 2. gépkocsizó és 10. kerékpáros zászlóalj éjtszaka derekasan megoldotta feladatát. Az ellenségnek pillanatnyi nyugtot nem hagyva, folytatta az üldözést. Több ellenséges utóvédállást meglepetésszerűen kiemelt, *Ovszijejvka*-n szállásban lévő orosz zászlóaljon rajtaütött, s reggelig több, mint 700 foglyot ejtve elérte *Gajvoron* keleti szegélyét. A *Bug* hidat az ellenség még hajnalban felrobbantotta. A zászlóalj ismét helység harc árán, hamarosan birtokba vette *Gajvoron*-nak a *Bug*-tól délre fekvő részét.

12 óráig a 2. gépkocsizó zászlóalj *Gajvoron*-tól

keletre folyambiztosításba ment át, részekkel pedig átkelt a *Bug-on*, s hídfőállást foglalt, mert a németek felderítő osztaga kiürítette *Gajvoron* északi részét, s útját északnak vette.

A 10. kerékpáros zászlóalj a 2. zászlóaljtól keletre, *Kazaucsin*-ig vette át a folyambiztosítást. Keleti szárnyát délután több ellenséges támadás érte, ezeket azonban a zászlóalj tüzzel visszautasította.

A második lépcsőben lévő felderítő zászlóalj *Olcsanka*-n át *Bondurovo*-ig nyomult elő, itt századerejű ellenséges biztosítást szétvert, majd járőrökkel folytatta felderítését *Szavran*-ra. Délután jelentette, hogy *Szavran*-tól nyugatra kb. 7 kilométer kiterjedésben tüzérséggel megerősített ellenséges védőállásra bukkant. Nemsokkal azután, ellenséges gépkocsizó alakulat támadását verte vissza. Parancsot kapott, hogy *Bondurovo*-tól délre biztosítsa a dandár déli szárnyát.

Ezalatt szüntelen ellenséges légitámadások közepette megkezdődött a hadihídoszlopok előrevonása a *Bug*-hoz. Az utász zászlóaljparancsnok délelőtt szemrevételezését befejezte, s a hadihíd helyét *Kazavcsin és Kascsevato* között jelölte ki. Délután és este folyt a hídverés a *Bug-on*. A derékig vízben dolgozó utászok egymásután építik be a sorra beérkező pontonokat. Egyik-másikon Rata géppuskája által ejtett réseket kell betömni. Sajnos, a hadihídoszlopok a gyors előretörés és a rossz utak miatt túlságosan lemaradtak, 30-án alig egynegyede érkezett be a hídhelyhez.

Július 31.

A nap hídveréssel, a hátsó terület megtisztításával és a dandárnak a hídhöz való előrevonásával telt el.

Utólagosan megállapítottuk, hogy a 2. gépkocsizó zászlóalj és a 10. kerékpáros zászlóalj a július 30-án lezajlott harcok folyamán több, mint 1500 foglyot ejtett, 5 messzehordó ágyút, 3 hegyi tarackot, 2 közepes tarackot, 5 páncéltörő ágyút, 30 géppuskát, 6 akna-

vetőt és 100 lovat zsákmányolt. Sajnos, a dandár nem tudja a zsákmányt sem őrizni, sem magával vinni, mert az embereinket, s a legszükségesebb anyagot tudjuk csak egyszerre szállítani, oly szűkösön állunk gépkocsi terén. Így a zsákmányt a dandár menetvonalán keresztbe irányított 16. német gyalogezred vitte fel, a lovak őrizetét pedig a románok vették át.

A felderítő zászlóalj folytatta felderítését a *Szavran*-\ védőállásra, 5 arról áttekintő vázlatot terjesztett fel. Kár, hogy a dandár feladata nem ennek a védőállásnak megtámadása, hanem a *Bug*-on keresztül *Pjervomajszk*-ra való előretörés volt.

Intézkedés augusztus 1-re: az *Umany*-i gyűrűnek délről való bezárása céljából 9 órai indulással a dandár előretör *Zavaje*, *Moldavka*, *Kapitanovka* menetvonalon *Pjervomajszk*-ra, s ott az északról előnyomul német páncélos hadosztállyal kezefogva, hídfőállást vesz a *Bug*-tól délre.

*

Augusztus 1.

A dandár, az intézkedés szerint, pontosan 9 óra-kor lépte át a *Bug*-on épített, körülbelül 150 méter hosszú hidat. Elsőnek az előcsapatként előreküldött üteggel és légvédelmi gépágyúkkal megerősített felderítő zászlóalj váltott partot. Az idő derült, nagyon messzire el lehet látni, repülőkkel ma biztosan számolhatunk. Valóban, keleti irányból feltűnik 3 orosz bombázó, 3 Rata kíséretében. A hídnál felállított légvédelmi ágyús üteg és 4 gépágyú megnyitja tüzét. A szovjet gépek nem merik a hidat megközelíteni, bombáikat messze a mezőkön dobják le, azután keleti irányban eltűnnek.

Amikor a dandár főcsapatának első lépcsője elindul, rádiójelentés érkezik a felderítő zászlóaljtól, hogy *Moldovanka*-tól délre a *Bug* északi oldalán tüzérséggel megerősített ellenséges hídfőállásra bukkant. Parancsot kap, hogy részekkel a *Bug* felé biztosítva, zömmel folytassa előnyomulását *Danilova-Balka*-n át és *Lozovata*-t vegye birtokba.

Ugyanekkor parancsot kap az első lépcsőben lévő 1. gépkocsizó zászlóalj, hogy anint új elővéd *Zavaje*-től *Moldovanka*-n át nyomuljon elő és *Lozouata*-t északról vegye birtokba. A dandárzöm az 1. zászlóaljat követi.

Délután a felderítő zászlóalj *Lozovata* nyugati szélén ellenséges védőállásra bukkant. A zászlóalj a műút két oldalán szétbontakozott a támadáshoz. Ugyanekkor észak felől az 1. gépkocsizó zászlóalj átkarolólag megtámadta a védőállást. Estig a két zászlóalj a védőállást elfoglalta, s a község keleti szélén biztosítva megállt.

A dandárparancsnok a főcsapat zömét *Dani-lova-Balka*-n megállította, szűkebb törzsével pedig *Lozovata*-ra előrement.

Koromsötétségben megyünk *Lozovata* felé. Nagyobb erdőn át vezet az út. Hirtelen fêkez a gépkocsi-vezetôm. Rozzant híd pallója zörög alattunk. Alig megyünk 100 métert tovább, a község szegélyére érünk. Minden csendes, sehol nem látni egyetlen élőlényt sem. Kierünk a községből, párszáz méterre sűrű fehér rakétázást látunk. Ott vannak az oroszok. Kisded csapatunk megáll, a törzs velünk lévő két géppuskáját tüzelőállásba visszük s ennek oltalma mellett letáborozunk.

Éjtszaka a felderítő zászlóalj parancsot kapott, hogy kisebb erôt *Ljusnyevata*-ra különítsen ki, hogy a dandár déli szárnyát a *Bug* felől biztosítsa.

Szándék augusztus 2-ra: Előnyomulás folytatása *Pjervomajszk*-ra.

*

Augusztus 2.

Hajnalban a dandár előrevont tüzérségének tűztámogatása mellett a felderítő és az 1. gépkocsizó zászlóalj megindította támadását a *Moldovka*-t nyugatról szegélyező magaslatok ellen. Az egyik század betört a védőállásba, mire a községből körülbelül 10-

12 ellenséges harckocsi ellentámadást hajtott végre. Az ellentámadást a századnak alárendelt páncéltörő ágyúk és a merészen előretörő páncélcocsi-század nehézpuskái verték vissza. Az egyik hadnagy páncélgépkocsija két ellenséges harckocsit lőtt ki. Az egyik páncéltörő ágyú két közepes harckocsit borított lángba. A többi a fergeteges elhárító tűzre gyorsan visszafordult, s eltűnt a községben.

Ezután a két zászlóalj megindította a rohamot, s az ellenség vad futásban menekült a védőállásból. 9 óra 30 perckor az élek elérik *Moldovka* községet, ahol a vörösök a házak közül lövöldözve igyekeznek az előnyomulást késleltetni. Harckocsik és páncélcocsi füstölik ki őket jó rejtékhelyeikből.

A dandárparancsnok a 3. gépkocsizó zászlóaljat vonja előre, hogy az 1. zászlóaljon át bevesse.

Közben folyik az előnyomulás. Az ellenség minden kisebb terepszakaszt kihasznál, hogy megakassza a folyamatos előretörést.

Délután *Ljipovenka* előtt bukkanunk nagyobb ellenséges ellenállásra. A két zászlóalj ismét szétbontakozik, a tűzéréség felvonul, s a dandár zöméből is igyekszik parancsnokunk erőket előrevonni, ez azonban sehogysen sikerül. Ugyanis, az egyik német hadosztály, amelynek tőlünk északra kellett volna előnyomulni, rájött menetvonalunkra, s részekkel beékelődött a dandár előcsapatai és a főcsapat közé. Emiatt nem lehetett több alakulatot előrehozni. Késő délutánig a 3. gépkocsizó zászlóaljnak sikerült végre előrevergődni, s még csatlakozhatott második lépcsőben a *Kapitanovka*, *Ljipopenka* ellen indított támadáshoz. Kemény ellenállás leküzdése után estig sikerült *Puszkovo* és *Kapitanovka* között az *Umany*-ből *Perwomaisk*-ra vezető főútvonalat birtokba venni, s ezzel az onnan visszavonuló orosz erők útját elvágni.

A beékelődött német csapat a felderítő és az 1. és 3. gépkocsizó zászlóaljak biztosítása mellett *Kapitanovka*, *Ljipovenka* körletében éjjelezett. A dandár zöme *Moldavka*-n.

Mint érdekességet említem meg, hogy e napon., amikor a dandár élcsapatai *Puszkovo*-t elérték, s az ellenség északi irányba visszavonult, előfordult az a ferde helyzet, hogy az élcsapatok harcérintkezése megszakadt, s semmiféle ellenséges behatásnak nem voltak kitéve, ugyanekkor a *Bug* déli partjáról közepes és nehéz tüzérséggel lőtték a dandár vonatot.

Szándék augusztus 3-ára: Előnyomulás *Lascsevka*-nál *Pjervomajszk*-ra.

A Pjervomajszk-i ütközet.

Augusztus 3.

Az éjszaka felhőszakadás volt, s az utak reggelre ismét használhatatlanokká váltak. A térképen kettősvonallal jelzett út ezen a területen már úgynevezett „Sztalin-beton”-ból állott. A kőkeményre döngölt földutat nevezték el, így tréfásan a gépkocsivezetők. Ez az út, ha megázott, olyan csúszós lett, mint a jégpálya. Ember legyen a talpán az a vezető, aki ilyenkor a hívogató árkot ki tudja kerülni. Az ilyen földút azonban eső után csak 4-5 óra hosszat használhatatlan, mert amilyen gyorsan felázik, éppoly gyorsan meg is

Az előcsapat szerepét ma a 3. gépkocsizó zászlóaljparancsnok parancsnoksága alatt zászlóalja, továbbá a felderítő és harcokosi zászlóalj vette át. Alig hogy megkezdte előnyomulását *Pjervomajszk* felé, a gyorshadtest parancsnokság közölte, hogy a német 16. páncélos hadosztály *Pjervomajszk*-ba északkelet felől betör, s a *Bug* hidakat épségben birtokba vette. A dandárparancsnok közölte a hírt a 3. zászlóalj parancsnokkal, egyben elrendelte, hogy az előcsapat haladéktalanul vegye fel az összeköttetést a német páncélosokkal.

A gépkocsikon előretörő zászlóalj *Pjervomajszk*-tól nyugatra, mintegy 5 kilométerre hirtelen igen heves tűzérségi tűzbe került. A tűzérségi tűz *Pjervomajszk* nyugati szegélyéről, délnyugati irányból, a *Bug* déli partjáról, s északkeleti irányból jött egy-

Lascsevka községgel egymagasságban, a műútról figyelem a három oldalról tűzbe került előcsapatunkat. Az egész domboldal, ahol a zászlóalj

hirtelen szétbontakozva fekszik, alig látszik a sűrű füst és porfelhőtől. Szinte másodpercenként látszik az egész területet beszórva egy-egy villanás, amit hatalmas dörej követ. Olyan gyorsan követik egymást a robbanások, mint a dobpergés. De, ahogy jobban kezdek figyelni, látom, hogy az ellenség nemcsak tüzérséggel dolgozik. Nyomjelző lövedék sorozatot lő valamelyik rejtett fegyverük. Valószínűleg nehézgéppuska.

Mellettem a műúton hirtelen tüzelőállásba megy az 1., röviddel utána a 3. gépvontatású üteg. Negyedóra múlva már ők is bekapcsolódnak a pokoli koncertbe. Alighogy megszólal az 1. üteg, az ellenséges tüzérség becsapódásai robbannak 200 méterrel mögötte. Most 300 méterrel előtte vágódnak be az ellenséges gránátok. Villáznak a bolsik. Sebaj, majd oda lövünk nekik. Mindkét üteg egyszerre ad le néhány gyorstüzet. Az ellenséges üteg, amely rájuk lőtt, elhallgat.

Az 1. gépkocsizó zászlóalj parancsot kap, hogy támadjon *Szinyuchin-Brod*-on át észak felől *Pjervomajszk*-tól.

Közben a tüzérosztályparancsok egységes vezetésével felvonul a dandár egész tüzérése, hogy támogassa az 1. és 3. gépkocsizó zászlóalj harcát.

Az egészben csak egyet nem értünk meg settingsem. Hogyan lehet az, hogy három oldalról is igen heves tüzérési tűzben állunk akkor, amikor *Pjervomajszk*-ban már németek vannak. Dandárparanosnokom most beszél éppen a gyorshadtest parancsnokával távbeszélőn és váltig azt állítja, hogy nem lehetnek ott németek, hiszen a 3. és 1. zászlóalj oroszokkal áll szemben és már jónéhány foglyot kísértek hátra. A gyorshadtest parancsnokság válasza az volt, hogy már pedig kétségtelen, hogy német páncélosok őrzik a *Pjervomajszki* hidat.

Közben folyik az ütközet. Az 1. zászlóalj rohammal birtokba veszi *Szinyuchin-Brod*-ot, előnyomulása azonban *Pjervomajszk*-nál északon megakad a háromoldali igen heves elhárító tűzben.

A levegőben nagy Λ tevékenység. Előbb saját bombázóink dolgozzák meg alaposan *Pjervomajszk* nyugati szegélyét. Azután megjelennek az orosz repülők, 5 meleg perceket okoznak a támadó gyalogságnak és tüzérségnek. Légvédelmünk kissé lemaradt a délelőtti sárban, s dandárparancsnokom visszaküld az úton, hogy a légvédelmieket valahogy préseljem előre a magyar és német gépkocsikkal túlszűfolt úton.

16 óra lehetett, mire a leghátsó légvédelmi gépágyút is sikerült elindítani. Feladatom elvégeztem, megyek előre. Gépkocsivezetőm idegesen hátratekint, majd kinyitja a kocsiját, s kinéz rajta. Különös motorzúgás, sziszegés és gépágyúk pukkanásának zaja keveredik össze. Raták! – kiáltja a legényem. Megállunk a kocsival, a sofföröm és a legényem az út jobboldali, magam a baloldali árokban keresek menedéket. Futok néhány lépést, amikor pedig már igen közel érzem a repülők géppuska becsapódásait, előre-vágódom. Csúnya füttyülést és apró robbanások zaját hallom magamkörül, felnézek, 3 Rata elhúzott feletünk. De már itt van a második, majd a harmadik hullám. Ismét a földre fúrom a fejemet, mint a strucc. Kopogás, majd viszonylagos csend. Elementek. Igen kellemetlen pillanat volt. Nem értünk rá még megijedni sem. Legényem holtsápadtan tapogat végig.

— Nem történt semmi baja? Pedig ugyancsak lőtték – mondja.

— Nem, hála Istennek.

Ettől a pillanattól kezdve gépkocsivezetőmet nem tudtam leszoktatni arról, hogy valamely szokatlan zörejnél vagy zúgásnál, ki ne dugja a fejét a kocsiajtón, s hátra ne tekintsen.

Elöl tombol az ütközet. A küzdő két zászlóalj már nem lehet látni a sűrű füsttől. Az ellenséges gránátok robbanása vad hangorkánná vegyül össze saját lövegeink bömbölésével. Az ember a saját hangját sem hallja. Újabb ellenséges repülők jelennek meg. Végigbombázzák a küzdők harcterületét. Középen az egyik gépágyú irányzója görcsösen fogja az irányzó-gép kerekét, a löveg pedig serényen köpködi magából

A Pjervomajszk-i zsákmány egy része.

Magyar bombák hatása Pjervomajszk-ban.

A bolsevikiek által felrobbantott templom.

A templomot a vörösök gumiraktárnak használták.

a tűzkigyókat. Az élen haladó bombázó most meg-
inog, azután tüzes fáklyaként zuhan a mélybe.

Kelet felé az ellenséges és a saját tűz pirosítja az
ég alját, a nyugat felé a lemenő nap sugarai aranyoz-
zák be az égboltot. Még egy utolsó búcsúpillantás,
azután lebukik a láthatáron.

Az ütközet is alábbhagy hevesességéből. Még
néhány torkolattűz villan a szürkületben, egy-két be-
csapódás döreje hallatszik, azután csend lesz. Olyan
csend, hogy tisztán hallatszik a tücsök ciripelése a
mezőn.

Rohamosan sötétedik. A láthatár köröskörül ég.
Pjervomajszk lobogó lángtenger.

Beérkeznek a tágabb törzs gépkocsijai. *Las-
csevka*-tól délnyugatra a mezőn tagozódva megáll-
nak, széthordanak néhány kazlat, a gépkocsikat gon-
dosan rejtik, nehogy korareggel a vörös repülők
észrevegyék, azután köröskörül sündisznószerűen biz-
tosítjuk magunkat, s mindenki a gépkocsiján tér nyu-
govóra.

*

Augusztus 4.

Hajnalban, 4 órakor a dandárparancsnokság harc-
álláspontját *Lukasevka*-ra. tettük át. Ideje is volt,
mert kora délelőtt az előbbi helyünk a *Bug* déli part-
járól olyan tűzérési tüzet kapott, hogy percek alatt
füst- és lángtengerré változott a békés mező.

A gyorsadtest parancsnoksággal a nehézkábel
összeköttetés megszakadt. 14 órakor viszontagságos
út után megérkezik a hadtestparancsnokságtól az
augusztus 3-i eligazításért küldött futártisztünk, írás-
beli intézkedéssel. E szerint a dandár feladata *Las-
csevka* területén készen lenni arra, hogy minden
esetleges *Bug*-on való ellenséges átkelést megghiúsítson.

Pjeruomajszk előtt az ellenség ellenállása változat-
lanul erős. A dandárparancsnok, hogy tisztázza végre,
hogy a városban oroszok vagy németek vannak-e,
parancsot ad az 1. és 3. zászlóaljnak, hogy derítsenek
fel a *Szinyucha*-n át, hogy *Pjervomajszk*-tól észak-

keletre vannak-e német erők, s hogy vegyék fel velük az érintkezést. Ugyanekkor tiszt vezetésével járőr indul a *Szinyucha*-n át, hogy igyekezzen északra felől *Pjervomajszk*-ba behatolni, s vegye fel az összeköttetést az esetleg ottlévő német páncélosokkal.

Délben helyzetjelentést adok rádión a gyorshadtestnek. Éppen hallgatom, hogy a hadtestállomás helyesen ismétli-e az adott szöveget, amikor látom, hogy a mellettem ülő rádiótávírársz leveszi a fejéről a fejhallgatót, s helyébe gyorsan felteszi a sisakját. Hál ezt mi lelte? Én is leveszem a fejhallgatót, robbanások zaját hallok. Kinézek a típuskocsiból, a fejünk felett húz el 3 orosz romboló. Előttünk a domboldal füstbeborult. Ott éppen az előrevont 2. gépkocsizó zászlóalj terepjárói állanak tagozódva a terepen. Gyorsan megkérdem őket rádión, mi a veszteség.

– Hála Istennek, egyetlen sebesülés sem történt – feleli a zászlóalj segédtiszt. Igazán csoda volt!

Délután jelentések érkeznek, az oroszok egy nagyobb csoportja *Umany*-nál dél felé kitört. Állítólag a mi utánpótlási vonalunkat is elvágták. Előttünk orosz, délre a *Bug* mögött orosz, északra és a hátunk mögött a helyzet bizonytalan.

Dandárparancsnokom nyugodtan, adja ki intézkedését az 5-én kezdődő általános támadásra *Pjervomajszk* ellen.

22 órakor nyílik a kis parasztkunyhó ajtaja, s belép egy német őrnagy segédtisztjével, majd mögötte belép a tiszt járőr parancsnoka. A 16. német páncélos hadosztály egyik zászlóalj parancsnoka volt a német őrnagy. A járőrparancsnoknak sikerült ellenségtől mentes területen északról *Pjervomajszk*-ot megközelíteni, s közben találkozott a német páncélos zászlóalj parancsnokával.

Ezután a helyzet tisztázódott. A magyar és német erők közé *Pjervomajszk* nyugaton nagyobb ellenséges erő szorult be, s ezek fejtettek ki heves ellenállást. A bolsevik vezetés a *Bug* déli partjáról tüzérséggel igyekezett segíteni a bentszorultakon. A németek nem tudták, hogy a magyar gépkocsizó dandár szorosan

az oroszok mögött küzdött, s a mi csapatainkat is oroszoknak nézték.

Estig az 1. és 3. gépkocsizó zászlóalj benyomult *Pjervomajszk* nyugati részébe, majd felvette az összeköttetést a német páncélosokkal.

Az ütközet eredménye 1200 fogoly, 40 löveg, 250 gépjármű, s igen értékes műszaki anyag.

Augusztus 5.

A dandár zömével *Pjervomajszk* területére csoportosult át. Átvette a német páncélosoktól a híd őrizetét, s hídfőállást foglalt el a *Bug*-on.

A dandárparancsnokság egyelőre *Lascsevka*-n maradt.

Délután megnéztük az 1. és 3. gépkocsizó zászlóalj harcterülete előtt a hatalmas zsákmányt. Szanaszét, amerre a szem ellát, szétlőtt lövegek, tehergépkocsik, gyalogsági fegyverek, rengeteg lőszer és orosz holttestek százai borítják a harcmezőt. Katonáink éppen most temetnek egy nagyobb sírba oroszokat. Fejük fölé kettőskeresztet tűznek, hiszen ők is Isten teremtményei, emberek voltak.

Az egyik holttesten tábornoki egyenruhát találnak. Kikutatjuk iratait, s 'megállapítjuk, hogy az egyik orosz hadtest parancsnoka volt. Törzsével menekült *Pjervomajszk* felé, amikor tüzérségünk összpontosított tüze ráfeküdt az útra, s az egész törzset megsemmisítette.

Délután az orosz repülők újból nagyobb egységekkel támadást kísérelnek meg. A dandár légvédelmi csoport igen hatásos tüze elkergeti őket. Három támadó gép égve lezuhan, a többi elmenekül. A zuhanás irányába azonnal járőrök mennek ki, hogy az eltalált gép trófeáit behozzák. Két óra múlva hozzák is nagy diadallal a lelőtt gépek oldalkormányát és a pilótaülés páncélját.

22 órakor érkezett a hadtestparancsnokság intézkedése. A dandár feladata: zömét *Pjervomajszk*-ra előrevinni és ott a hídfőt úgy kitágítani, hogy a 2.

gépkocsizó dandárt, mely *Pjervomajszk*-on át keleti irányba nyomul elő, az ellenség a *Bug* déli partjáról tüzéséggel el ne érhesse. Eme feladat megoldása után a hadtestparancsnokság néhány napi műszaki pihenőt helyezett kilátásba.

*

Augusztus 6.

13 óráig a dandár teljes egészében átcsoportosult *Pjervomajszk* területére.

A dandárparancsnokság a város közepén, emeletes házban telepedett le. Még javában folyik a rendezkedés, amikor a gyorshadtestől helyzetközlés érkezik, az ellenség *Golovanevszk*-nél kitört a gyűrűből, a dandár számoljon azzal, hogy a kitört szovjet erők *Jozefpol*, *Sztanyiszlavcsik*-on át *Pjervomajszk* felé nyomulnak elő.

A dandárparancsnokság erre a déli irányú hídfőállást észak felé is kiterjesztette úgy, hogy *Pjervomajszk* most már köröskörül biztosítva volt.

A német páncélosok felváltásuk után keleti irányba elvonultak.

Biztosítás a Bug-on.

Augusztus 7.

A hadtestparancsnokság intézkedésére a dandár kiterjesztette biztosítását a *Bug-on*, süllyal *Konsztantinovka* területére, ugyanis azzal számolt a vezetőség, hogy a románok elől a *Bug* déli partján visszavonuló orosz erők, *Nikolajev* és *Konsztantinovka* között partot váltanak, s keleti irányba kicsúsznak.

14 órakor jelentkezett a román 3. hadseregparancsnokságnak. A hadtestparancsnokság német összekötőtisztje a dandárparancsnokságon és jelentette, hogy a románok északi szárnya *Kamenyi-Moszt*-ot elérte, s benyomása, hogy estig *Grenkovka*, *Szokolovka*, *Stuetana* vonaláig jutnak, vagyis a dandárral egymagasságban lesznek. A dandárparancsnok most már feleslegesnek tartotta a *Bug* biztosítást, hiszen a románok még ma elérik a *Bug*-ot *Konsztantinovka*-ig. Ezt a körülményt távmondattal azonnal jelentette a hadtestparancs-
segre.

A hadtest vezető rádióállomása a sürgős táviratot nem fogadta el azzal az indokolással, hogy nekik még sürgősebb adnivalójuk van a számunkra. A távirat, amelyet leadtak, felhívja a dandárparancsnokság figyelmét a *Bug* déli partján visszavonuló ellen-

19 óra 40 perckor érkezett válasz a dandárparancsnok jelentésére. Ebben, tekintet nélkül arra, hogy a helyzet megváltozott, a *Bug-on* való további biztosítás végrehajtására kaptunk parancsot.

Augusztus 8.

A dandár még jobban kiterjesztette a *Bug* biztosítását dél felé. *Pjervomajszk*-tól *Voznyeszenszk*-ig megszálltuk a *Bug* keleti partját arccal nyugatnak, biztosítással keletnek. Közben a *Bug*-on át küldött felderítésünk nyugati irányban mindenütt románokat talált.

*

Augusztus 9.

Alárendeltek bennünket a 48. német páncélos hadtest parancsnokságnak. Parancsot kaptunk, hogy a *Bug* biztosítást *Voznyeszenszk*-től délkeletre 20 kilométerre *Michajlovka*-ig nyújtsuk ki. Végrehajtottuk. A gyorshadtest parancsnokság a feladat végrehajtására az 5. gépkocsizó zászlóaljat a dandárparancsnokságnak alárendelte. Átvette *Pjervomajszk* biztosítását.

A Nikolajev-i csata.

(8., 9. sz. vázlat.)

Augusztus 10.

Novo-Nikolajevka II.

A 48. német hadtestparancsnok személyesen adott parancsot a *Bug* biztosítás feladására. A dandár feladata még 10-e folyamán *Novo-Nikolajevka* területére csoportosulva, 11-én déli irányban *Nikolajev-re* lámadni. A 2. gépkocsizó dandár *Voznyeszenszk*-nél átveszi az 1. gépkocsizó dandártól a biztosítást, s zömmel a *Bug* mentén támad *Nikolajev-re*.

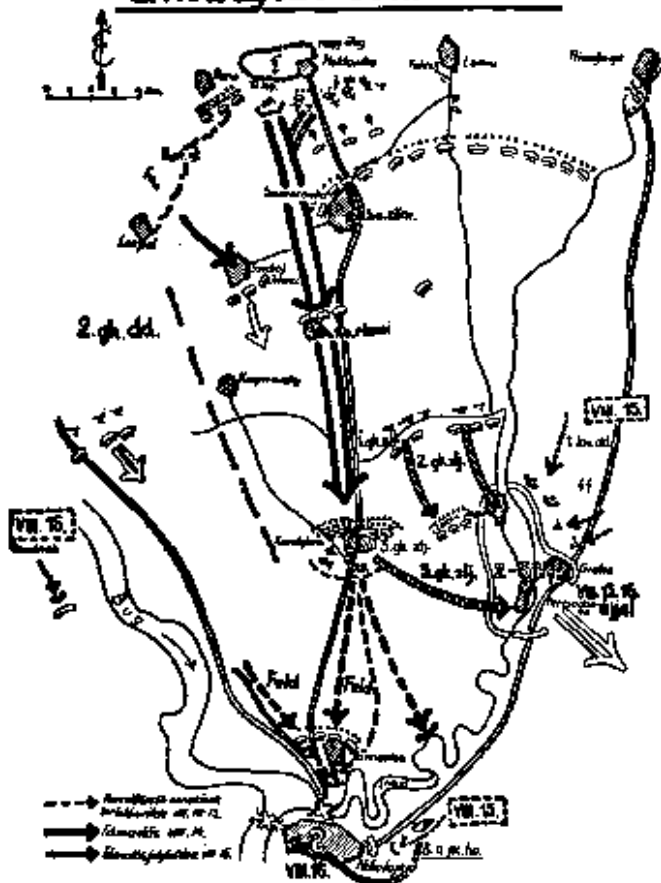
sem tettük meg
18 órakor indul el a dandár főcsapata. Menetvonal *Trikrati*, *Szolenoje*, *Jelanec*, *Vosztjatszkoje*,

Az elővéd egy órával előbb indult. Közvetlenül mögötte a dandárparancsnok szűkebb törzsével.

A rossz úton csak lassan haladunk előre. A mintegy 80 km-es úthoz rendes körülmények között 4 óra is elégséges lenne, így azonban éjfélig még a fele utat

Egyszerre csak megáll az oszlop; s minden fényt kialszik. Kiszállok a gépkocsiból. Keletre, tőlünk körülbelül 1 km-re ejtőernyős rakéta száll a föld felé. A következő pillanatban 4 villanás egymásután, majd 4 dörgés. Éjjeli bombázó sorozatot dobott. Az oroszok nappal felderíthették a keleti irányba előnyomuló hosszú gépkocsioszlopot, s most éjjeli bombázással akarják a menetünket zavarni. A támadás még két-ízben megisméltódott, szerencsére semmi baj nem tör-

A Nikolajewi csata VIII.12-15.

Augusztus 11.

Hajnalban elővédünket az ellenséges repülők megtámadták. Két lőszeres kocsit felrobbant. A dandárparancsnokság beérkezik *Novo-Nikolajevka* II-re. Gyorsan rejtjük a gépkocsikat. Ideje is. Csoda légiforgalom van a fejük felett. Délig az oroszok összesen 62 géppel 6 légitámadást hajtottak végre a dandár csapatai ellen. A veszteség szerencsére igen csekély volt, hála a kiválóan működő légvédelmünknek.

Az augusztus 11-re kiadott támadó intézkedést a 8. sz. vázlat mutatja.

Események:

A 3. gépkocsizó zászlóalj, amely a *Voznyeszenszk*-től délre vívott harcok, s az elkésett felváltása következtében *Reno* területére csak délután érkezett meg, onnan ellenséges aknazáron át előnyomult *Szuchoj-Jelanec* területére, s ott az egyik német motorizált ezredet felváltotta. A felváltás közben az ellenség a sötétségben több ízben támadott, amit az egyesült német és magyar erők visszavertek. Éjfélig a felváltás befejeződött.

Az egyik csoport támadása az igen erős ellenséges tüzérségi és gyalogsági tűzben, *Moldavka-tó* északra az ellenséges aknazár előtt estig elakadt.

A keleti szárny biztosítására kiküldött megerősített század, *Privoljnoje*-nél az ellenségen rajtaütött és az *Ingul* köhídját épségben birtokba vette.

Szándék augusztus 12-re: a támadás folytatása súllyal a műút mentén, részekkel *Kaszperovszkij* irányában.

*

Augusztus 12.

A dandárparancsnok eredeti szándéka az volt, hogy a *Kaszperovszkij*, *Szuovorovka*, *Jekatyerinovka* vonalában sejtett aknazárral megerősített ellenséges védőállást 12-én felderíti, s csak ennek eredménye

alapján folytatja támadását déli irányban, annál is inkább, mert a jobb szomszéd 2. gépkocsizó dandár 30, a bal szomszéd 16 páncélos hadosztály pedig 40 kilométerrel lemaradt a dandár arcvonaltól.

A gyorsadtest parancsnokság parancsára azonban az azonnali támadást felderítés hiányában is végre kellett hajtani.

A 3. gépkocsizó zászlóaljat dél felől több támadás érte. A harc ide-oda hullámzott, s heves utcai harcokkal estig *Szuchoj-Jelanec* déli szegélye ismét a zászlóalj kezébe került. A községtől délre fekvő 93-as magassági pont súlyos harcok közepette négyszer cserélt gazdát. Az ellenség harckocsikkal is támadott, melyek közül a légvédelmi gépágyús szakasz kettőt kilőtt.

A Zsombolyay-csoport, utászokkal az élén, az aknazáron át *Szuvorovka* északi szegélyéig tört előre. Itt a balszárnyát mintegy három zászlóalj erejű ellenség ellentámadása érte. A parancsnok tartalék zászlóaljával *Moldauka*-tól délre, felvételi állást foglalt, s itt fogta fel az ellenség támadását. A harc itt délutánig kiegyensúlyozódott.

A *Privoljnoje*-i hidat védő, megerősített századot egy lovassággal és harckocsikkal megerősített ellenséges zászlóalj támadta egész nap, hogy a hidat visszafoglalja, a támadás azonban a csapatok hősiek ellenállásán megtört. Délután a hídhoz érkezett a német 16. páncélos hadosztály élcsapata és a hídon át előretörve, elsöpörte a támadó ellenséget. Ez az előcsapat foglalta el később *Nikolajeu*-t.

Szürkületkor a Zsoimbolyay-csoportot három oldalról ismét támadás érte, amit a tüzerek hathatós közreműködésével, akik nyílt állásból, közvetlen lövéssel fogadták az előnyomuló bolsevikieket, a csoport visszavert.

Szándék augusztus 13-ra: az ellenséges védőállás alapos felderítése, s csak ennek megfelelő átcsoportosítás után támadás.

Augusztus 13.

A 3. gépkocsizó zászlóalj elszigetelt helyzetében is kitartva, kemény harcot vívott a folyton támadó ellenséggel. Délig a 93-as magassági pont ismét kétszer cserélt gazdát.

12 órakor megjelent a dandárparancsnokságon, – mely egy szérúskertben két asztalból és 4 székből állott – a 48. hadtest I. b. vezérkari tisztje, ő az oroszoktól elfogott parancs szerint tájékozódva közölte, hogy a 3. gépkocsizó zászlóaljjal szemben a 130. orosz lövész hadosztály, a Zsombolyay-csoporttal szemben pedig a 164. orosz lövész hadosztály áll.

A felderítés délutánig megállapította, hogy a két ellenséges hadosztály között *Cserno-Vladimirovka*-tól északkeletre hézag van.

Este a Zsombolyay-csoportnál kintlévő dandárparancsnok elrendelte, hogy a 10. kerékpáros zászlóaljparancsnok parancsnoksága alatt zászlóalja egy gépkocsizó századdal és egy üteggel megerősítve, a hézagon át támadjon *Cserno-Vladimirovka* irányába.

A 3. gépkocsizó zászlóaljparancsnok, – aki zászlóaljával már a harmadik napja verte vissza az ellenség heves támadásait – tekintettel arra, hogy a jobb szomszéd 2. gépkocsizó dandár balszárnyát *Leopolj*-ig visszavette, s így ő zászlóaljával teljesen elszigetelt helyzetbe került volna, a dandárparancsnok engedélyével 13-ról 14-ére virradó éjjel arcvonalát kiigazította *Leopolj*, *Reno* vonalába.

Augusztus 14.

A 10. kerékpáros zászlóalj-csoport támadása hajnalban tervszerűen megindult, s puskalövés nélkül elérte *Szuvorovka*-t. A Zsombolyay-csoport is csatlakozott az előnyomuláshoz. Az előnyomulás annak ellenére, hogy az ellenség az éj folyamán állásait kiürítette, csak lassan haladt előre, mert a támadási terület több övben aknákkal volt lezárva. *Szuvorovka*-

rovka-n a támadók rövid tűzharc után egy körülbelül századerejű ellenséges utóvédet fogtak el.

Az éjjel hátrább jött 3. gépkocsizó zászlóalj biztosítói megállapították, hogy az ellenség eltűnt. Erre a zászlóaljparancsnok elrendelte az előnyomulást.

Estig a dandár csapatai, az ellenség szüntelen bombatámadásai és az aknamezők között, *Szuchoj-Jelanc*, *Cserno-Vladimirovka*, *Novo-Petrovszkoje* vonalát érték el.

A dandár utász százada, s a zászlóaljak árkász szakaszai egész nap aknát szedtek fel. Így *Reno* területén 700, *Szuvorovka* környékén 300 aknát tettek ártalmatlanná.

*

Augusztus 15.

A gyorshadtest intézkedése 15-ére, reggel 6 órakor érkezett. A feladat maradt, előnyomulás a *BugT Ingül* könyökgig.

A 3. gépkocsizó zászlóalj több kisebb ellenséges utóvédet szétverve, 10 óra 30 percreg *Kandibina*-t elfoglalta. Felderítését *Ternovka*-ra és *Pereszadovka*-ra előreküldte.

A Zsombolyay-csoport zöme 15 óráig erős ellenséges ellenállások leküzdése után elérte a *Kandibina*, *Ingulka* közt vezető úttól északra fekvő magaslatot. Itt igen erős tűzérési és gyalogsági tüzet kapott déli irányból, támadása elakadt.

Ekkor érkezett a gyorshadtest parancsnokának távbeszélőn leadott parancsa, amely szerint a bal-szomszéd 1. lovas dandárt erős ellenség támadja, ezért a lovas dandár tehermentesítése céljából a dandár támadjon *Pereszadovka*, *Ingulka* területére, s vegye kézbe a két községet.

A dandárparancsnok *Kandibina*-n személyesen szóban adott parancsot a 3. gépkocsizó zászlóalj parancsnokának a *Pereszadovka*-ra való előretörésre. Ugyanekkor a 10. kerékpáros zászlóaljat *Kandibina*-ra rendelte előre, mint dandár tartalékot. A zászlóalj-

parancsnoknak azt is elrendelte, hogy erős felderítő osztaggal szállja meg *Ternovka*-t.

A Zsomibolyay-csoport is parancsot kapott rádión, hogy összefogott erővel vegye birtokba *Ingulka* községet.

Estig az ellenség szívós ellenállása közben a 3. zászlóalj *Pereszadovka* község szegélyét elérte, a megerősített 2. zászlóalj pedig *Ingulka* északi házsoraiba befészkelődött.

Parancs augusztus 16-ra: 3. zászlóalj *Pereszadovka*-t, Zsombolyay-csoport *Ingulka*-t vegye hirtokba. Támadás kezdete 5 órakor.

Augusztus 16.

5 óra 20 perckor a 10. kerékpáros zászlóalj jelentette, hogy egy századdal *Ternovka*-t birtokba vette, S a 12. kerékpáros zászlóaljjal az összeköttetést felvette. Azt is jelentette, hogy a közepes tüzérosztály részére tüzelőállást szemrevételezett, amelyből *Nikolajev*-t löni tudja.

Hosszabb ideig tartó és többször megismételt tüzérségi előkészítés után, 7 óra 30 perckor a 2. zászlóalj *Ingulka*-t, a 3. zászlóalj északról és délről átkarolva *Pereszadovkát* elfoglalta.

10 óra 30 perckor a lovasdandár parancsnokság közölte, hogy *Grejga* irányába nyomul elő, s kéri a dandárparancsnokságot, hogy a *Grejga*-n szívósan védekező ellenséget tüzérséggel löje. 11 óra 30 perctől a tüzérségi tüzet szüntessük be, mert ettől kezdve már a lovasdandár éle valószínűleg *Kandibina*-t eléri.

A lovasdandár e kérelmét rádióval nem lehetett továbbítani a harccsoportok tüzérségéhez, mert a közelgő vihar miatt olyan légköri zavarok voltak, hogy az R/7 felmondta a szolgálatot. A parancsot motorkerékpáros vitte rendeltetési helyére. Ez azonban elértévedve, 12 órakor adta át a tüzérparancsnoknak azt az intézkedést, hogy 11 óra 20 percig tartsa tűz alatt *Grejga* községet.

Ez az intézkedés a 3. gépkocsizó zászlóaljpa-

rancsnokát is megzavarta, aki beszüntette a *Grejga* elleni tüzharcot. Azt gondolta ugyanis, hogy odaát saját lovasság van, s azok tájékozatlanságból lőnek.

16 órakor a dandárparancsnok kiérkezett a 3. gépkocsizó zászlóaljhoz. Itt megfigyelte, hogy a túloldaltól több harckocsi tüzel *Pereszadovka* felé. Az egyik gránát közvetlen a parancsnoki gépkocsi közelében csapódott le. Ugyanekkor sikerült a lovasdandárral újra felvenni az összeköttetést. Közölték, hogy az ellenség *Grejga*-t még mindig tartja.

Ezután a dandár tüzérségének zöme ráfeküdt *Grejga*-ra.

Szürkületkor az egyik német SS ezred a 3. zászlóalj oldalozó tűztámogatása mellett birtokba vette a községet.

Tartalék-viszonyban.

Augusztus 17.

A dandár a gyorshadtest parancsnokságtól értesítést kapott, hogy a még *Pervomajszk*-ban megígéri anyagkarbantartási pihenőt előreláthatólag most tartathatjuk meg, mert a keleti irányba kicsúszott ellenség üldözését a német páncélos és gépkocsizó alakulatok vették át. *Nikolajev*-et az általunk elfoglalt *Privoljnoje*-i hídon előnyomult német páncélosok szállták meg.

Délelőtt a dandárparancsnok úr magával vitt a hatnapos ütközetben legtöbbet kiállt 3. gépkocsizó zászlóaljhoz, *Pereszadovka*-ra. *Grejga* felé már szükséghid épül az *Ingul*-on át. Az emberek a derékig érő vízben tisztálkodnak, fehérneműt mosnak és heverésznek a 35 fokos melegben. Tegnap még javában folyt az ütközet ezen a területen. A patak túlsó oldalán a vörösök kiépített állásaikban szívósan védekeztek. Ma már minden csendes, s ha a mindenfelé tátongó hatalmas gránát- és bombatölesérek, valamint a még most is füstölgő házak nem lennének, azt hihetnők, hogy valahol Dunántúlon, a Sióban figyeljük a békésen fürdőzőket.

Dandárparancsnokom meglátogatja a legtöbb veszteséget szenvedett századkörletet, majd koszorút helyez a körletben eltemetett hősi halottak sírjára.

*

Augusztus 18.

Egymásután futnak be a csapatok panaszai a dandárparancsnokságra. A szikes, sós területen nincsen ivóvíz, s az *Ingül* melletti községekben elhelye-

A Pjervomajszk-i ütközetben elfogott oroszok egy része.

Előnyomulás Nikolajev-hez.

Légvédelmi géppágyú tüzelőállásban Nikolajev-nél.

„Molotow-kosár”, tartalma 20 darab 10 kilós bomba.

zettek kivételével, a tisztálkodási és gépkocsi karbantartási lehetőség is hiányzik.

A dandárparancsnok a vízszegény területen lévő csapatokat a folyó mellé átcsoportosította.

Augusztus 19.

A csapatok a *Nikolajev*-i ütközet harctudósításait felterjesztették.

A feldolgozás során megállapítást nyert, hogy a hatnapos ütközetben a dandár több mint 1000 foglyot ejtett, 7 löveget, 4 harckocsit, 2 traktort és igen sok gyalogsági fegyvert és lőszert zsákmányolt.

A dandár utászszázada és árkász-alakulatai 21 műszaki zárófolton összesen 1669 aknát szedtek fel. E felszedésnél a veszteség két halott és négy sebesült volt.

*

Augusztus 20.

Hatalmas dörrenésekre ébrednek fel a gépkocsiban. A légvédelmi gépágyús szakasz itt a közelemben ugyancsak dolgozik. Ezek az orosz repülőek éppen Szent István napját választották ki, hogy kora reggel bombatámadással csináljanak névnapit köszöntőt. Kiszállók a gépkocsiból és figyelem a három orosz gép és a gépágyúk közötti harcot. A tűzcsóvák igen közel suhannak az élgéptől. Melege lehet a pilótának. Valóban, mindhárman éles kanyarral megfordulnak, majd a nap irányában eltűnnek.

A légvédelmi tüzérszázály parancsnokának gondossága folytán a dandár csapatait, a nemzeti ünnepre való tekintettel, piros-fehér-zöld szalagocskákkal láttuk el. Délelőtt ünnepi istentisztelet volt a közeli gyümölcsösben, ahol repülőtámadás elől rejtve voltunk. Este a híradó és forgalomszabályozó század embereiből zenekart és dalárdát szerveztünk, s tiszta és legénység együtt fújta a szépséges magyar nótákat.

Augusztus 21.

A gyorshadtest parancsnokság értesítését hozta a futár tiszt. A dandár még 2-3 napi pihenővel számolhat, ezt az időt anyagkarbantartásra fordítsa.

Rögtönzött dalárdánk este folytatta hangversenyét, s a falu lassan visszazárlingózó lakossága ugyancsak megbámulta a vígan nótázó fiúkat.

Augusztus 22.

Az elkövetkezendő előnyomuláshoz szükséges üzemanyag ma beérkezett a csapatokhoz.

Este az egyik szolgálatban nem lévő R/7-esen megkíséreljük a budapesti rádió híreit meghallgatni. A nagy légköri zavarok miatt csak szófoszlányokat hallunk. Nagyon hiányzik egy jó rádiókészülék, amivel az otthoniakkal legalább a kapcsolatot ilyen módon fenntarthatnánk.

Augusztus 23.

A szóbeli intézkedések átvétele végeit, valamint tájékozódás céljából a dandárparancsnok vezérkari főnökével útbaindult a gyorshadtest parancsnoksághoz.

Ma még mindig gyönyörű időnk van. Ugyan a rádió a légköri zavarokkal már közeli esőt jósol. Ezt megerősíti az a körülmény, hogy a dandár további előnyomulása nemsokára bekövetkezik.

Augusztus 24.

A dandár lelkészei istentiszteletet tartottak. Innen tudjuk, hogy ma ismét vasárnap van.

Délután a gyorshadtest parancsnokságtól a dandárparancsnok rádión elrendelte, hogy a 10. kerékpáros zászlóaljhat három napos »menettel indítsuk útba *Alexandrov-Dar* területére.

Ma délután az esőből már kaptunk egy kis ízeletet. Erre való tekintettel gépkocsimból beköltözköd-

tem a parancsnokság irodáját képező szobába. Korán lefeküdt, mert sejtettem, hogy nem sokáig alhatunk. A dandárparancsnokhelyettes az I. c. vezérkari tiszttel a másik szobában, két hónap után először, kaláber-purtit rendezett.

Éjfél lehetett, amikor arra ébredek, hogy ráznak. Megérkezett a gyorsadtest intézkedése az előnyomulásra. Félálomban motyogok valamit, nehezen tudok magamhoz térni mély álmomból. Lássuk az intézkedést. Mikor van indulás? 25-én hajnali 5 órakor. Szóval indulásig még öt teljes óránk sincs. Részletparancsokban gyorsan elrendeljük a menetet. Két oszlopban megy a dandár *Roonadi, Alexandrov-Dar* területére.

Menet Alexandrov-Dar területére.

Augusztus 25.

Szomorúan beborult időben kezdjük a menetet. Lóg a lába az esőnek. Gyors ütemben haladnak az osz” lopok. Sietnek az eső elől. 11 órakor azután utolér a végzetünk. Köröskörül megnyílnak az ég csatornái, s a „Sztálin-beton” pillanatok alatt korcsolyapályává válik. Sebességünk azonnal lecsökken 4 kilométeresre, majd rövidesen megállunk. Miért állunk? Senki sem tudja. Ameddig előrelátunk, áll az egész oszlop. Előzni senki sem mer, mert az úttest közepéről való letérés egyenlő az árokbecsúszással. Végre újra megindulunk. Ez a jelenet azután sokszor megisméltődött. Szinte csodálkoztam, amikor szürkületre mégis elértünk *Alexandrov-Dar* községbe. *Kriwoj-Rog*-tól délnyugatra fekszik ez a kis falu, éppen olyan nyomorúságos, mint a többi szovjet település. Ki hinné, hogy ez a falu a *Kriwoj-Rog*-i vasérctelepek központja.

Dandárparancsnokunk már várt bennünket *Alexandrov-Dar*-on. Miután sötétig a kijelölt elhelyezési körletet csak a dandár kis része érte el, parancsot kaptak, hogy azon a területen, ahol a parancs éri őket szállásoljanak el, s menetüket az elrendelt körletekbe csak másnap reggel folytassák.

Augusztus 26.

Az eső tartósan esett egész nap. Mégis, estére a kerékpárosok kivételével mindenki beérkezett az elrendelt körletébe.

A gyorshadtest parancsnokság tájékoztatása alapján a dandárparancsnok szóbeli intézkedések kiadása

céljából, a csapattest parancsnokokat 27-én délelőttre a dandárparancsnokságra rendelte.

Augusztus 27.

A dandár új feladata egy 103 kilométeres *Dnjepr* folyamszakasz védelme. A csapatparancsnoki értekezleten a parancsnokok berajzolták térképeikbe a védőkörleteket, majd a szakaszokat jelenleg védő német páncélosokhoz előrementek, hogy a körleteket szemrevételezzék, s a felváltás részleteit megbeszéljék.

A 10. kerékpáros zászlóaljunk ideiglenesen a 2. gépkocsizó dandár kötelékébe lépett.

Délben távirat érkezett, amely szerint a dandár eddigi vezérkari főnökét a honvéd vezérkar főnöke más beosztásba azonnal útbaindítja Budapestre, a dandár vezérkari főnöki teendőket pedig az eddigi anyagi vezérkari tiszt veszi át.

Az egész dandárparancsnokságot lázba hozta ez a hír. Egy ember, aki most hazamegy, ebből a szörnyű sivárságból, piszokból, rendetlenségből, a mosoly, a rend és a tisztaság országába. Bevallom őszintén, mindnyájan éreztünk egy kis irigységfélét. De fáj a szívünk, hiszen nemcsak kiváló főnökünket, hanem igen kedves bajtársunkat, jóbarátunkat kell ezután nélkülöznünk.

Mindnyájan gyorsan levelet írtunk haza, hiszen abban a kivételes szerencsében részesülhetünk, hogy levelünk már holnap este otthon lehet.

Augusztus 28.

Várjuk a kiutalt üzemanyag beérkezését. Délelőtt egy román őrnagy jelentkezik a dandárparancsnoknál és kéri, hogy az 5. román lovas hadosztály részére ürítsük ki elhelyezési területünket, mert azt nekik utalták ki a németek. Amikor dandárparancsnokom közli velem, hogy üzemanyagra várunk, s csak akkor tudunk innen elmozdulni, ha az beérkezett, egykedvűen jegyzi meg, hogy akkor ők is helyben maradnak.

Dnyepr biztosítás Nikopolj, Kamenka területén.

Augusztus 29.

Az üzemanyagot szállító lépcső nem akar megérkezni. Már az egész anyagosztály, beleértve a hadbiztost is, az üzemanyag szállítmány keresésére indul a környéken. Végre megtalálták őket. A 2. gépkocsizó dandár lefoglalja az útvonalat, s az egyik kerékpáros zászlóaljnál beállott torlódás miatt a mi üzemanyag lépcsőnket is leállították. Az egyik százados a terepen, toronyiránt vezeti be a várva-várt oszlopot *Alexandrov-Dar*-ba. A felvételezés és a dandár első lépcsőjének elindulása között mindössze két óra telt el, s reggel 4 órakor már az egész dandár menetben volt a *Dnyepr* felé.

*

Augusztus 30.

Állandó ellenséges tüzérségi tűz és légitevékenység közepette a dandár csapatai a német páncélosokat felvállották, s 18 óráig a védelmi csoportosítást felvették.

Légvédelmi gépágyúaink egy ellenséges vadászt és két Martin-rendszerű bombázót lőttek le.

Augusztus 31.

A 3. gépkocsizó zászlóalj parancsnoka jelentette, hogy a szabadon álló jobb szárnyába román erők érkeztek be. Roppant udvariasan jelentkezett a parancs-

nokuk, egy román őrnagy a zászlóaljparancsnokságon. Megállapodtak abban, hogy mi minden páros, a románok minden páratlan órában indítanak összekötő járőrt,

A zászlóalj felderítő járőrei átkeltek a keskeny *Dnyepr* holtágon és a szigeteken felderítés közben egy orosz járőrön rajtaütöttek. 6 orosz megadta magát, a többi elmenekült. A zászlóalj parancsnoka különben alapos munkát végzett, mert a folyómenti falvakban összeszedte az összes partizángyanus férfiakat, valamint a vízparton található összes járműveket (mintegy 500 db. csónakot). Ez a ténykedése igen helyesnek bizonyult, mert míg a többi zászlóaljnak lépten-nyomon súrlódásai támadtak a partizánokkal, akik éjtszaka a vízen ide oda közlekedve állandó összeköttetést tartottak az orosz csapatokkal, a 3. zászlóaljnál e téren sohasem volt baj.

A 2. zászlóalj védőkörletének mintegy felét *Nikopolj* városa képezte. Sajnos, a zászlóalj kezdetben elmulasztotta a város kiürítését, s emiatt, mint később látni fogjuk, igen nagy kellemetlensége támadt. Ettől eltekintve, ez a zászlóalj szenvedett legelőbbet az ellenség összpontosított tüzérségi tüzétől és éjjel-nappal tartó támadásaitól is.

Mint érdekességet kell megemlítenem, hogy *Mikopolj-on* át futott a *Dnyepr* hurokba vezető egyetlen vasútvonal. A németek a helyszínen talált vasúti szerelvényeket felhasználva, üzembethelyezték a vasútat. Mindennap kétszer futott be a mintegy 20 tengelyből álló szerelvény a vasútállomásra. A zsákmányolt orosz mozdony ezután hatalmas fűtőket eresztve tolatni kezdett. Több sem kellett a *Dnyepr* déli partján álló orosz tüzérségnek. Olyan pergőtűzkoncertbe kezdeti, hogy a vasútállomás környékén lévő legöregebb világháborús katonák is belesápadtak. Mindez azonban nem zavarta a fiatal német mozdonyvezetőt, aki csibukjából nagyokat szippantva leste a mozdonyból, a körülötte becsapódó orosz gránátokat. A vasútállomáson telepített felvételező hely rakodó legénységének sem lehetett kellemes naponta kétszer, mintegy 4-5

üteg tüzeiben a beérkezett anyag kirakása és raktározása.

Az orosz repülőknél is a legkedveltebb célpontja a vasútállomás volt. Rajta is vesztettek, mert a derék gépágyúsok a nagy forgalomban mindennap leszedtek egy-két ellenséges Martint.

Az 1. zászlóalj emberei a vízparton motorcsónakot találtak, s ezt azonnal beállították összekötő járórmenetre. Sajnos, kellő elővigyázat nélkül közlekedtek, mert az egyik menet alkalmával a folyam oldalágából hirtelen géppuskatüzet kaptak. Egy ember megsebesült.

*

Szeptember 1.

Rossz éjtszakánk volt. Éjfél felé járhatott, amikor előbb zümmögést, majd egyre erősödő zúgást hallottunk. Éjjeli bombázók. Egyszerre csak ismerős sziszegés, majd négy olyan mennydörgés, hogy az összes ajtók kinyíltak és valamennyi még ép ablak kitörött. A zúgás azután távolodott. De nicsak, újra zümmög valami a levegőben. Roppant kellemetlen érzés. Olyan, mintha pontosan a fejünk felett lenne. Most elindul a sorozat. Ismét négy hatalmas bumm! De mi ez? Újból sziszegés és négyesével jön az áldás. Többen vannak a hívatlan vendégek. 2 óra 30 percig egyfolytában jöttek, s mi azt hittük, hogyha ez így folytatódik sohasem alhatunk. Természetesen minden csoda csak 3 napig tart, s a harmadik napon már csak az idegesebbek ébredtek fel arra, ha a szovjet éjjelibombázó túlközel ejtette le nemkívánatos csomagját. Nagyon nagy úr a kimerültség!

Reggel kiderült, hogy a bombázás *Nikopolj*-nak szólt. A bombatölcsekről megállapítottuk, hogy a bolsik 100 és 250 kilós bombákkal dolgoztak. Szerencsére nem nagy eredménnyel.

Nappal az ellenséges tüzérség a 2. zászlóalj parancsnokságot szórakoztatta, amely a vasútállomás közelében volt. Néhány igen közel becsapódó gránát, azután sürgős állásváltoztatásra készítelte a parancs-

nokságot. Délben megjött a szabvány vasútszerelvény, mire az ellenséges tüzérség megvadult. Sok lőszerűk lehetett.

Több orosz fogoly egyöntetűen vallja, hogy az ellenség tüzérségének zöme, mintegy négy üteg, *Nikopol*-lal szemben, *Kamenka* községben vonult fel, s onnan tüzel. Gyorsan bejelentettük a hadtestparancsnokságnak, s kértük, hogy ha lehetséges, küldjön ki egy-két bombázót a nyakukra.

Szeptember 2.

Ma *sem* volt kellemes éjszakánk. Az *ellenség* a 102 kilométeres folyamszakaszunk összes helységeit végigbombázta. A súly természetesen *Nikopolj*-on volt.

A 3. zászlóalj járőrözés közben 11 foglyot ejtett, resztesége nem volt.

A 2. zászlóaljunkat a tüzérség, különösen délután hevesen lőtte. Már nagyon kellemetlen volt ez a tüzérségi tűz, s dandárparancsnokom a hadtest vezérkari főnöktől távbeszélőn újra megismételte azt a kérést, hogy a hadtest rendeljen ki repülőket az ellenséges tüzérség leküzdésére. A válasz az volt, hogy mihelyt az üzemanyag beérkezik, azonnal rendelkezésünkre bocsátják a repülőket.

Este a dandár vezérkari főnöke rosszul lett. Mindnyájan nagyon megijedtünk, mert igen rossz bőrben volt szegény. Orvosi tanácsra átszállították az egészségügyi oszlophoz.

Nagyon sokan megbetegedtek az utóbbi időben azok közül is, akik megbízhatóan tartózkodtak a vízivástól és a nyers gyümölcs evésétől. Az emberek ezt a jellegzetes bélbetegséget „*Ukranitis*”-nek nevezték el. Volt, akinek 4 napig tartott a betegsége, de voltak olyanok is, akiknél 2 hétig is elhúzódott a kellemetlen kór.

Szeptember 3.

Éjtszaka az ellenség repülői szabadon garázdálkodnak. Sajnos, a légvédelmi csoportunk nem rendelkezik fényszórókkal, s így a légvédelmi tüzérségünk éjtszaka tehetetlenül csikorgatja fogát.

A nappali ellenséges légitvekenység is erősen élénkül. így például az 1. zászlóalj délelőtt 14 ellenséges bombázóból álló csoport támadta meg. A derék légvédelmieket kettőt azonnal lelőttek, a többi pedig úgy körülőlték, hogy elment a kedvük a további támadástól.

A 2. zászlóalj felderítése nem tudott a túlpartra átjutni. Az ellenség valószínű átkelésre készül, mert a partot erősen megszállta. Legalább 15 nehéz gyalogsági tüzfegyver nyitotta meg tüzét az innenső partról ellőkött csónakunkra.

13 órakor egy ellenséges bombázószázad jelent meg a zászlóalj felett, s több bombát dobott le. Ezzel egyidőben az ellenséges tüzérség is pergőtűzbe kezdett. Kétórás, igen heves tüzérségi előkészítés után (10-15 ütegre becültem), pont 15 órakor több helyen megindult az ellenség átkelése, mintegy zászlóalj erővel egy” szerre. Az ellenség nehéz gyalogsági fegyverei szünet nélkül szóltak. De a mieink sem szégyelték magukat. Olyan tüzeső fogadta az átkelő bolsikat, hogy a *Dovgalevka* szakasz kivételével, valamennyi csónakjuk villámgyorsan visszafordult. 7-8 ladikjuk felborult, s erős zárótüzünkből a kétségbeesett vörösök úszva igyekeztek menekülni. Rengeteg halottjukba került ez a vállalkozás, mert a támadásuk a 2. zászlóalj védelmének súlyterületét érte. A zászlóaljparancsnokot dicséri ez a körülmény.

Dovgalevka-n, az ott lévő szakaszereii tábori őrsünket az átkeléssel egyidőben partizántámadás érte. így ezen a helyen mintegy századnyi orosz erőnek sikerült az innenső parton megkapaszkodni.

A zászlóaljparancsnok zászlóalj tartalékát azonnal ellentámadásra rendelte, s azok estig, kétoldali át-

karolással a betört részeket megsemmisítették. (Ellenség vesztesége: 1 tiszt + 50 fő halott, 30 fogoly.)

A dandárparancsnok a 2. zászlóaljnak egy puskás és egy harcokosi századot bocsátott rendelkezésre, s ezekkel megkezdődött a város megtisztogatása. A polgári lakosságot a város É, szélén lévő ligetbe gyűjtötték össze, s mindenkit igazoltattak, illetve a város polgári vezetőségével minősítették. A megbízhatatlanokat őrizetbe vették.

Dandártartaléknak most már nem maradt más, mint egy harcokosi szakasz, a forgalomszabályozó század, s a dandártörzs tisztjei és legénysége. Fegyverünk zöme részben még a szerb hadjáratból származó golyószórókból, részben zsákmányolt orosz automata puskákból állott. Az egészségügyi oszlop parancsnoka bizalmasan megsúgta nekem, hogy egy orosz aknavetője is van, aminek kezelésére embereit kiképezte.

Így felkészülten vártunk az orosz támadásra. Mikor kerülünk mi is közvetlen harcba?

Délután a hadtestparancsnokságról közlik, hogy egy órán belül jönnek harci gépeink, hogy egy kicsit megdolgozzák a közben felszaporodott *Kamenka*-i orosz tüzéséget. Azonnal továbbítjuk a hírt a csapatoknak.

Délután 3 órakor kitörő öröm fogadja a rég nem látott JU-86-os, magyar felségjelű gépeket. Ugyancsak szórják a bombákat *Kamenka* községre. Az orosz tüzéség mélyen hallgat. Nem is szólal meg másnap hajnalig. Eddig ugyanis a maradványuk állást változtatott.

Csodálatos, milyen hatást tesz a csapatra a saját repülő megjelenése. Mindenki egyszerre elfelejti az elmúlt napok nyomasztó ellenséges légitámadásait. Hála Istennek, végre itt vannak a mieink is. Mindenki olyan büszke lett, mintha legalább is ő hallgattatta volna el az orosz tüzéséget.

Szeptember 4.

Az ellenség mind az 1., mind a 2. gépkocsizó zászlóalj védőkörlete előtt erősen mozgolódik. Különösen élénk tevékenység észlelhető *Nikolpolj*-tól délre és *Novo-Kamenka*-val szemben lévő vízparton.

Mindkét zászlóalj kísérletet tett, hogy erős feldekerítő járőrrel átkeljen a túlpartra, az ellenség azonban mindkét helyen heves gyalogsági tüzzel fogadta járőreinket.

Az ellenséges tüzérségi tűz újbóli megélénkülése, valamint a sűrű légitvékenység arra mutat, hogy a bolsevikik készülnek valamire.

A dandár utász és árkász alakulatai serényen dolgoznak a 2. és 3. zászlóalj körletében. A kevésbbe megfigyelhető helyeken aknákat telepítenek.

A 3. zászlóalj parancsnoka az eddig *Berenykoje*-n volt ütegét *Novo-Kijevka*-ra vonta, ahol az ellenség átkelését várta.

A *Novo-Nikolajevka*-n lévő dandártartalék, amelybe mindnyájan beleszámítottunk, riadókészültségben várta az esetleges ellenséges átkelést.

*

Szeptember 5.

Hajnalban az ellenség három századnyi erővel átkelést kísérelt meg. A kísérletet zárótüzzel elhárítottuk.

Délelőtt szórványos tüzérségi tűzön kívül semmi rendkívüli nem történt. 16 óra tájban az 1. zászlóalj felől erős ágyúzás hallatszik, a távbeszélő összekötetés pedig megszakad a parancsnokkal.

Rohanok a rádióhoz. Nincsen bekapcsolva. Hamar lehangolják, s hívjuk az 1. zászlóaljat. Nem jelentkezik. Izgatottan forgatjuk a keresógombot. Minden hiába, a zászlóalj rádiója süketen hallgat.

Belép a rádiókocsiba egy légvédelmi tüzér. Jelenti, hogy az 1. zászlóaljnál lévő figyelőrsük fontos közleményt akar a dandárparancsnokságnak leadni. Mint a nyúl szaladunk a körülbelül 300 méterre lévő rádióhoz.

Felveszem a fejhallgatót. A figyelőőrs jelenti, hogy az 1. zászlóaljnál az ellenség kb. zászlóalj erővel átkelt, s *Novo-Kamenka*-t birtokba vette. A rádió útján sikerül a segédtiszttel is összeköttetésbe lépnem, aki jelenti, hogy az ellenség a községtől északra fekvő magaslatokon megkapaszkodott, s a hídfőt nyugat felé is kiterjesztette.

Dandárparancsnokom sziklaszilárd nyugalommal intézkedik. Forgalomszabályozó század azonnal induljon *Jelizavetovo-Ivanovka*-ra az 1. zászlóalj megerősítésére. A 3. zászlóalj tartalékszázada készüljön fel külön parancsra, *Nikopolj*-on át *Novo-Kijevka*-ra való menetre, hogy az esetleg nagyobb erővel átkelő ellenséget az 1. zászlóaljjal együttműködve visszaesse.

19 órától az erős légköri zavarok miatt az 1. zászlóaljjal megszakadt a rádióösszeköttetés. Az utolsó jelentés szerint az ellenség partváltása még egyre tart.

20 órakor a 16. német motorizált hadosztály parancsnoka távbeszélőn közölte, hogy szeptember 6-án csapataival a jobb szárnytól kezdődőleg, felváltja a dandárt. Röviddel ezután a gyorsadtest parancsnokságától is hasonló értelmű közlés érkezett.

Másnap, 6-án reggel 4 órakor jelentés érkezett az 1. zászlóaljtól. A jelentés szerint az ellenség átkelése egész éjszaka folytatódott, s mostanáig legalább megerősített zászlóalj erővel hídfőállást foglalt a *Novo-Kijevka*-tól délre lévő magaslatokon.

A dandárparancsnok utolsó tartalékát, a harcokosi szakaszt is útbaindította az 1. zászlóaljhoz, a 3. zászlóaljnak pedig parancsot adott, hogy a készütségekbe helyezett századát indítsa útba.

Szeptember 6.

Az 1. zászlóaljparancsnok a betört ellenség ellen ellentámadást kísérelt meg. A támadás azonban az igen erős gyalogsági és tüzérségi tűzben, amelyben egy orosz őrnaszád tüzérsége is résztvett, megakadt.

Közben megérkezett a forgalomszabályozó század, majd a harckocsi szakasz és a 3. zászlóalj puskás százada.

A zászlóaljparancsnok megindította az ellentámadást. A páncéltörő ágyús század önfeláldozó rohamával, a harckocsi szakasz kétoldali átkarolásával, majd a forgalomszabályozó század és a tartalék század elszánt kézitusájával sikerült a keményen védekező ellenség ellenállását megtörni.

11 óráig a part teljes hosszában saját kézben volt. 8 ellenséges tiszt és 120 fő legénység holtteste fekszik a harcmezőn. A foglyok száma 120 fő. A visszavonuló ellenséget az 1. gépvontatású üteg nyílt állásból, közvetlen lövéssel üldözte, s a vizén át csónakon menekülők közül igen sokan elpusztultak a fergeteges tűzben.

A 2. zászlóaljnál hajnalban az ellenség ismét átkelést kísérelt meg. Visszaverték.

10 óra körül megjelennek a német csapatok élei, hogy a felváltást megkezdjék. A 3. zászlóaljnál simán folyik a felváltás. Nem így a 2. zászlóaljnál. Az ellenséges tüzérség éppen tűzszünetet tartott, amikor a német élek ide gépkocsin beérkeztek.

A magyar zászlóaljparancsnok figyelmezteti őket, hogy ne közlekedjenek gépkocsival *Nikopolj* főutcáján, mert az ellenség figyelői meglátják. Az oroszok egy darabig szó nélkül tűrik a hatalmas mozgást és porfelhőt. Egy hosszabb gépkocsioszlop kanyarodik el a vasútállomás mellett. Egyszerre csak megindul a zivatar. Olyan gránátosó hull pillanatok alatt az oszlopra, hogy egyszerre nem látni belőlük semmit.

A zászlóalj felváltása 14 óráig lényegében befejeződött.

Az oroszok, úgy látszik, felderítették a felváltással járó nagy csapatmozgásokat, mert úgyszólván félóránként jöttek az orosz repülő, s a magyar és német légvédelemnek ugyancsak sok munkát adtak.

A bombázás természetesen éjtszaka is folytatódott.

A dandár csapatai a fel nem váltott 1. zászlóalj és a dandárparancsnokság kivételével, *Tomakovka* területére útbaindultak.

Az 1. zászlóalj körletében elfogott oroszok vallomása szerint a *Nikopolj*-tól *Kamenka*-ig terjedő folyam-szakaszon a 98. orosz lövész hadosztály, a 127. és a 138. lovasezredek biztosítják a *Dnyep*r szakaszt. Az ő zászlóaljuk egy megerősített ezred élcsapata volt, amely azt a feladatot kapta, hogy foglaljon hídfőt a *Dnyep*r északi partján, hogy az odavont orosz lovasság a *Dnyep*r kanyarban előretörhessen. Hála az 1 gépkocsizó zászlóaljnak, ez a tervük nem sikerült.

Dnyepr-védelem Zaporozsje-nál.

Szeptember 7.

Az 1. gépkocsizó zászlóalj felváltását a németek 9 óráig befejezték. A zászlóalj rendezés után szintén útbaindult új elhelyezési területére.

Dandárparancsnokom vezérkari főnökével *Tomakovka-ra* ment a gyorsadtest parancsnokságra, mi pedig folytattuk az utunkat az onnan alig 5 kilométerre lévő *Katescsino*-ba.

Csúnya orosz falu, nincsen benne egyetlen rendes épület sem. Valahogy mégis helyet találunk a parancsnokság részére. Alighogy beérkezünk, erős motordörögés veri fel a csendet. Három magyar bombázó tűnik fel, három vadászgép kíséretében. Jönnek *Zaporozsje* felől, ahol a 2. gépkocsizó dandárunk súlyos harcokat vív a túlerőben lévő oroszokkal. Őket fogja dandárunk felváltani.

13 órakor megérkezik a dandárparancsnok és az összegyűlt zászlóaljparancsnokoknak személyesen, szóban kiadja intézkedését az új folyamszakasz védelmére, a felváltásra és a szemrevételezésre.

A parancs kiadása után a zászlóalj-, század- és ütegparancsnokok azonnal útbaindultak, hogy védőkörleteiket szemrevételezzék.

Az 1. zászlóalj egyelőre tartalék *Novo-Zaporozsje* területén.

18 óra 30 perckor érkezett a hadtest intézkedés a felváltásra és a folyamvédelemre. A dandárparancsnokságnak a folyamvédelemhez öt közepes tarackos üteget, egy közepes ágyús üteget, egy kerékpáros zászlóaljat és egy légvédelmi gépágyús üteget rendeltek alá, saját alakulatain felül.

A dandárparancsnokság Katescsino-n.

A német bajtársak is szeretik a gulyást. . .

Fogolykihallgatás Pavlovka-n.

Megbeszélés német és olasz tisztekkel a Dnyepr-védelem alatt.

Közben az elől kialakult helyzet miatt az 1. gépkocsizó zászlóaljat is be kellett vetni a folyamvédelemre. A zászlóalj így előzetes szemrevételezés nélkül szállta meg éjjel a védőállást.

Szeptember 8.

A 10. számú vázlat szerinti csoportosítást a csapatok hajnalig lényegében felvették. Az 1. gépkocsizó zászlóalj, amely szemrevételezés nélkül az elől kialakult nehéz helyzet folytán későn került bevetésre, nappal megfigyelt ellenséges tüzérségi tűzben folytatta a felváltást és délig be is fejezte.

A 2. zászlóaljat felváltás közben ellenséges támadás érte, amit azonban tűzfegyvereivel sikeresen visszavert.

Éjtszaka az ellenség a *Zaporozsje*-ra vezető emeletes vasúti híd pályáját robbantással használhatatlanná tette.

Nappal a szigeten csak kisebb mozgást észleltünk.

Az ellenséges tüzérség közepes és nehéz lövegekkel lőtte a 3. gépkocsizó zászlóalj védőkörletét.

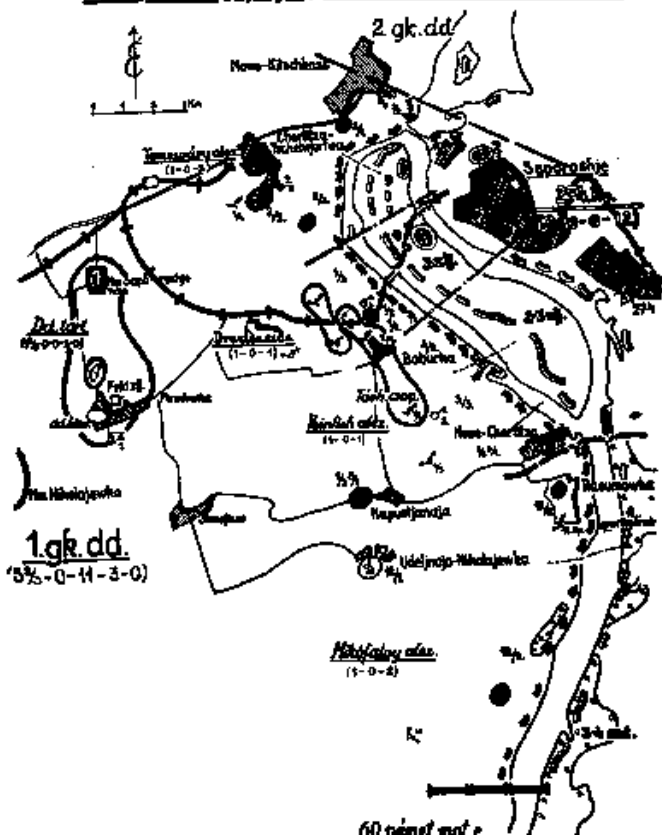
A gyorshadtest parancsnokság vezérkari főnöke 15 órakor közölte a dandár vezérkari főnökével, hogy a beérkezett hírek alapján a parancsnokságon az a nézet alakult ki, hogy az ellenség 9-e folyamán *Zaporozsje* szigetről nagyobb erővel átkelést kísérel meg.

A dandárparancsnok, aki a nap folyamán a védőkörleteket végigjárta, s az ellenségről személyes benyomásokat szerzett, ezzel szemben azt a nézetét fejezte ki, hogy az ellenség részéről legfeljebb kisebb erők felderítésével lehet számolni, míg nagyobb erők átkelési kísérlete egyelőre nem valószínű.

Ezt a személyes benyomást dandárparancsnokom távbeszélőn jelentette a gyorshadtest parancsnokságnak, s azt is közölte, hogy megítélése szerint elegendő erővel rendelkezik ahhoz, hogy bármilyen ellenséges átkelési kísérletet megghiúsítson.

Ez utóbi nemcsak a dandárparancsnok személyes meggyőződése volt, hanem ez a megnyugtató önbiz-

Az 1.gk.dd. Dnyepri folyam biztosítása u.8-án.

lom átment a csapat minden egyes tagjába is. A sikeres *Nikopolj*, *Kamenka*-i folyambiztosítás, ahol óriási túlerővel szemben a védelemben és az azt követő ellen-támadásban is a csapat kiválóan megállta helyét, igen jó hatással volt a már-már csüggedőkre. A harcikedv fényesebben lobogott, mint a hadműveleteik kezdetén.

Itt kell rámutatnom a kezdeti siker igen fontos voltára. Ügy láttam magam is, de dandárparancsnokom is többször említette, hogy a kezdeti siker, vagy esetleges kudarc rányomja bélyegét a csapat további ténykedésére. A siker megadja a szükséges önbizalmat, amire mindenkinek igen nagy szüksége van a harcban; a kudarc, különösen ha a tűzkeresztség ezzel végződik, igen károsan érezteti hatását.

Jól gondolja meg tehát minden parancsnok, különösen az első harcbalépésnél azt, hogy hogyan és mit cselekszik, mert az első napok kudarcainak káros hatását igen nehéz a későbbiek folyamán kiküszöbölni.

Szeptember 9.

Az ellenség egész nap a 2. és 3. zászlóalj védőkörletét lassú bénítótűz alatt tartotta. A szigeten délelőtt gyanús mozgást figyeltek meg; az egyik századparancsnok jelentette a látottakat, s kérte, hogy a saját tüzérség vegye tűz alá a sziget déli részét, a tüzet majd ő fogja megfigyelni. Néhány jól fekvő tűzcsapás után a mozgás megszűnt.

A 3. zászlóalj figyelői *Novo-Chortica*-tól a túlparton fekvő *Nikolajevka* vasútállomásra ellenséges páncélvonat befutását figyelték meg. A 3. gépvontatású üteg tűz alá vette, s a tüzér felderítő járőr megfigyelése szerint a páncélvonaton több találatot ért el.

Napközben különben a *Krim-félsziget* felől *Zaporozsje*-ra vezető vasútvonalon élénk forgalom volt, s a tüzérségünk összpontosított tüze több telitalálattal nagy zavart okozott.

A dandárparancsnok megszemlélte a 10. kerékpáros zászlóalj legnagyobb kiterjedésű védőkörletét, s megerősítésére a tartalék 14. kerékpáros zászlóalj egy

századát, egy harcokosi szakaszt, egy légvédelmi géppuskás századát, s a dandárvonat légvédelmi géppuskás századából két szakaszt rendelt alá.

A derék nagybajuszos vonatgéppuskások, akik már az első világháború alatt is kezelték a Schwarzklose-t, kiválóan megálltak helyüket a későbbi harcokban, s védőkörletükben nem egy ellenséges átkelési kísérletet utasítottak vissza.

Este a 2. zászlóalj parancsnoka öntevékenyen vállalkozást hajtatott végre a nagy sziget északi csúcsára.

Hosszú kötelet kötöttek a csónak farára, azután beszállt a négy főből álló járőr, s nesztelenül áteveztek a túlpartra. A kötél végét az innenső parton tartották a bajtársak, hogyha valami baj történék, visszahúshassák a csónakot. Alig ért a csónak a túlpartra több piros rakéta szállott fel a sziget belsejéből, majd megszólalt egy géppuska. A tűztevékenység egyre terjedt. Most már nemcsak a 2., hanem a 3. zászlóalj védőkörlete előtt is nagy lövöldözést csapnak az oroszok. A tűzből pontosan látni a védőállás vonalát.

Egy piros rakéta jelre egy orosz üteg is megnyitja tüzeit, s szabályos zárótüzet ad a mi partunkra.

Most megszólaltak a vállalkozást támogató saját ütegeink is, s jelére a járőrt visszahúzták az innenső partra. Veszteség egy fő könnyű sebesült.

Ezzel megállapítást nyert, hogy az ellenség a szigeten védelemre rendezkedett be, a partin csak figyelői vannak, s a védőállás a sziget belsejében, a magaslaton húzódik. Tüzérsége éjtszakára az innenső partra zárótüztel rendezkedett be.

A gyors hadtest parancsnokság a vállalkozás eredményével nagyon meg volt elégedve.

*

Szeptember 10.

Az 1. zászlóalj pihentetése céljából parancsot kapott a felderítő zászlóalj, hogy készüljön fel az 1. zászlóalj felváltására, s a szükséges szemrevételezést hajtsák végre.

A távolharccsoport három ütege német tüzér-

repülő segítségével sikeresen lőtte az ellenséges tüzérséget.

A 3. zászlóaljparancsnok a sziget déli részéről cölöpverés és ácsolás zaját figyelte meg. Jelentette, az a benyomása, hogy az ellenség akadályokat létesít.

16 órakor saját bombázóink igen jó eredménnyel bombázták a *Zaporozsje*-i szigeten lévő ellenséges védőállásokat és a városban és környékén jól rejtett ütegállásokat. Hatalmas füst és lángoszlopok, éjszakáig tartó tüzek jelezték, hogy a támadás sikerrel járt. Az ellenséges tüzérségi tűz is veszített erejéből.

Szeptember 11.

A 3. zászlóalj körletében éjtszaka az ellenség 7 főnyi járőrrel vállalkozást kísérelt meg. Figyelőink észrevették a csendben közelgő csónakot. Mindenki feszülten figyelte a kikötő oroszokat. Most elindulnak, s útjukat egyenesen az egyik géppuskafészeknek veszik. Mikor három lépésre megközelítik a fészket, a mi embereink hirtelen körülfogják őket. Szó nélkül megadják magukat.

A *Nikolajevka*-i vasútállomás közelében egy dél felé haladó, gépkocsikat szállító szerelvényt a VI. közepes tarackos üteg telibe találta. A szerelvény azonnal megállott, a mozdonyt lekapcsolták róla, s a vonat hosszú ideig vesztegelt a nyílt pályán. Most már az egész távolharccsoport ráfeküdt tüzével. A szállítmányból nem sok maradt meg.

A 10. kerékpáros zászlóalj arcvonala előtt hajnalban 2 főből álló ellenséges járőr, a *Dnyepr*-en derékig gázolva igyekezett az innenső partra. Mindkettőt elfogtuk.

Érdekes, hogy az orosz katonák mennyire tájékozva voltak az általános helyzetükről.

A háromnapos *Dnyepr*-védelemben az elfogottak vallomása alapján egész pontosan összeállíthattuk az ellenséges helyzetet. A 274. orosz lövész hadosztályt álltunk szemben, melynek a 961. és 965. gyalogezrede és a 963/1. zászlóalja a szigeten volt védelem-

ben, míg a fennmaradó 963/11. és III. zászlóalj a szigetől délre tartotta a *Dnyepr* partot megszállva. Egy elfogott altiszt azt is vallotta, hogy tisztjeitől hallotta, hogy a *Budjenni*-hadsereg a *Krím* felől északi, *Kijev* felől nyugati irányba fog támadni, hogy az itt lévő szövetséges erőket visszanyomják, illetve bekerítsék. Később láttuk csak, mennyire igaza volt az oroszoknak, mert éppen ezt a támadáshoz összevont erőt semmisítették meg a *Kijev*-i hatalmas bekerítő csatában.

Az ellenséges légierő mintha szünetet tartana. Tevékenységük csupán igen nagy magasságból történő felderítésre szorítkozik.

Az orosz repülőket a gépágyúkat nem nagyon méltányolják, annál nagyobb tiszteletnek örvend a légvédelmi ágyú. Ha ettől egyszer tüzet kaptak, azt a helyet a továbbiakban messze elkerülik.

*

Szeptember 12.

Igen nagy gondot okoz a dandárparancsnokságnak egy vasúton szállított orosz üteg, amely a pályán ide-oda vándorolva, egyszer az északi, máskor a déli védőkörletet árasztja el 18 centiméteres gránátjaival. Már több ízben kértünk rá légitámadást, azonban olyan jól rejtőzött, hogy repülőink nem tudják megtalálni. Amíg repülőt lát a levegőben, addig mélyen hallgat, ha azután eltűnik a bombázó, azonnal elkezd nemkívánatos ténykedését.

Mi is kitaláltunk valamit az oroszok bosszantására. Az egyik tüzérosztály parancsnoka szerzett valahol négy zsákmányolt orosz löveget, úgynevezett csimm-bumm-ot. Megfelelő lőszermennyiséggel való ellátása után a rögtönzött üteg megkezdte működését. Kihúzták a lövegeket a peremvonalra, azután az orosz állásokra közvetlen lövéssel éktelen lövöldözésbe kezdtek. Természetesen 10 perc sem telt belé, a tüzelőállás területét 5-6 orosz üteg kezdte porolni. Eddig azonban a furfangos tüérek rég elhagyták lövegeikkel együtt a tüzelőállást, hogy félórán belül más helyen felbukkanva, előlről kezdjék az egész

műveletet. Ez az „indián-üteg” a későbbiek folyamán; igen sok borsot tört az oroszok orra alá.

11-ről 12-re éjjel a felderítő zászlóalj felváltotta az 1. gépkocsizó zászlóaljat. A felváltást csak a szokásos szórványos ellenséges tüzéségi tűz zavarta.

Hajnalban az ellenség a 3. gépkocsizó zászlóaljnál több csónakon átkelést kísérelt meg. A kísérlet a géppuskák és gépágyúk zárótüzében összeomlott

Délután az ellenséges tüzéség *Kancerovka* kozsét get kezdte el lőni. Itt volt a hadtest tartalék lovaszerege elszállásolva. Néhány sebesülés történt. Valószínűleg az ellenséges tüzéség térkép alapján csak tapogatódzott, amikor véletlenül a hadtest tartalékba talált bele. Egyesek részéről felmerült az a gondolat, hogy esetleg rádió útján kémek irányítják az orosz tüzet. A kinevezett sztaroszta segítségével átkutatuk egész *Kancerovka*-t, de semmi gyanús körülményt nem találtunk.

Szeptember 13.

Éjtszaka a 3. zászlóalj két ellenséges átkelési kísérletet vert vissza. A lassú ellenséges bénítótűz egész nap tartott.

A 10. kerékpáros zászlóalj déli védőkörletében lévő szigetről, négy fegyvertelen orosz katona úszott át. Jelentették, hogy feladatuk az volt, hogy a szigeten telepített aknákat őrizzék. Rajtuk kívül a szigeten még 16 társuk van, akik ugyancsak át szeretnének szökni.

Este levittük őket a vízpartra, hogy kiáltsanak át társaiknak, hogy jöhetnek. A túloldalról először néma csend, azután heves géppuska és aknavetőtűz volt a válasz.

21 órakor izgalom fog el mindnyájunkat. A 3. zászlóalj segédtisztje jelentelte, hogy a harcálláspont-ról figyelve, *Zaporozsje*-től északra ágyúk villannak. Kérdi, hogy nem támadnak-e a németek a városra.

A dandár vezérkari főnök azonnal felhívja az északi szomszéd 2. gépkocsizó dandárt, s közli velük

az észrevételt, egyben kérdi, hogy mi a helyzet előttük. Ekkor derült ki, hogy az északra látszó felvillanások a 2. gépkocsizó dandár ütegeitől származnak, s sajnos azok csak az innenső partról tüzelnek.

Szeptember 14.

Éjjel ½3-kor erős robbanás zajára riadunk fel. Az ellenség a szigetre vezető hidat a túloldalon felrobbantotta, s a híd a vízbe zuhant. Csodálatos véletlennek köszönhető, hogy két emberünknek, akik a robbanás pillanatában a hídon álltak, semmi baja nem történt.

Az ellenséges szórványos tüzérségi tűz egész nap tartott. Délután a 3. zászlóalj körletén a tűz megerősödött. A parancsnok jelentette, hogy a sziget déli sarkánál 10-15 ladikot figyeltek meg, melyeket az ellenség a bokrokban rejtett el.

19 óra 30 perckor a hadtestparancsnokság közölte, hogy intézkedés készül, amely szerint a dandár arcvonala előtt vállalkozásokat kell végrehajtani, erre az előkészületeket éjjel tegyük meg.

A későbbi vállalkozások leírásánál látni fogjuk, hogy még egy raj vállalkozását is milyen előkészületek előzik meg, ha azt akarjuk, hogy lehetőleg vér nélkül sikert hozzon. Abban, hogy a parancs nem számolt a megfelelő előkészületi idővel, már benne volt a sikertelenség csírája.

Az „indianüteg” ma az oroszokat alaposan felbosszantotta. Közvetlen lövésekkel kilőtt a szigete» egy kisebb tüzérségi lőszerraktárt.

Szeptember 15.

A gyorsadtest intézkedésének értelmében a 3. zászlóalj védőkörletének közepén és a 10. kerékpáros zászlóalj déli arcvonalán vállalkozást hajtott végre. Mindkét helyen az ellenség heves zárótüze miatt a vállalkozás nem sikerült. Az eredmény legfeljebb

annyi volt, hogy a nagy tűzből megállapíthattuk hogy az ellenség változatlanul nagy erővel tartja megszállva a szigetet.

Vállalkozását megelőzően a 10. kerékpáros zászlóalj mintegy század erejű ellenséges átkelést hiúsított meg.

Elsőnek ladikon 5 fő felfegyverzett partizán kötött ki a vízparton. A tábori őrsök tüzelés nélkül beengedték őket, amikor azonban körülfogták a partizánokat, azok kézigránátot és géppisztolyt használtak. Három orosz meghalt, kettőt elfogtunk. Két saját emberünk megsebesült. Az orosz partizánok elszántsága ebből az esetből is világosan látszik. Nem lehet velük úgy bánni, mint a rendes sorkatonákkal, semmiféle kíméletet nem érdemelnek. A kímélet két sebesültünkbe került.

A késő délutáni órákban az ellenség tüzérségi tüze megélenkült.

*

Szeptember 16.

A tüzérségi tűz éjszaka fokozódott. 2 óráig a 10. kerékpáros zászlóalj már az ellenség harmadik átkeleti kísérletét verte vissza.

4 órakor a 3. zászlóalj védőkörletén az ellenséges tüzérségi tűz pergőtűzzé fokozódott. 4 óra 10 perckor a zászlóalj védőkörletének egész hosszában körülbelül két zászlóalj erejű ellenség egyidőben megkezdte az átkelést. Füstölnek a géppuskáink a hosszú sorozatoktól. A gépágyúk vad ugatása kihallatszik a rettenetes lármából. Suhannak a tűzcsóvák a víztükör fölött. Mindenféle jajveszékeltést és fulladozó halálhörgését hallani. Az egyik gépágyúnk már a bolsevikokkal roskadásig megrakott nyolcadik ladikot lövi ki. A csónak ezer darabra száll szét, a legénysége pedig eltűnik a habokban. Rettenetes éjszakájuk volt az oroszoknak.

4 óra 20 perckor a harc még javában áll. A hézag nélküli zárótűz ellenére néhány kisebb csoportnak sikerült a parton megkapaszkodni. Ezek azonnal

bevették magukat a *Sztari-Dnyepr*-be; torkoló szakadékos horhosok közé. A további beszivárgást az azonnal bevetett tartalékok elreteszelték.

A dandárparancsnok, miután a nagyszabású átkelési kísérletről értesült, riadóztatta a dandár tartalékot, a 10. kerékpáros zászlóaljtól pedig egy századot és 5 harckocsit a 3. zászlóaljnak rendelt alá.

4 óra 45 perckor a távolharccsoport összefogott tűzzel ráfeküdt a túlparton még mindig gyülekező ellenséges erőkre.

4 óra 55 perckor a dandártartalék parancsnoka jelentette, hogy menetkész.

5 órakor a 3. zászlóalj parancsnoka kérte, hogy a 10. kerékpáros zászlóaljtól átirányított erőkön kívül, a dandárparancsnok több megerősítést ne küldjön, mert saját tartalékával sikerült a vízpartot mindenütt újra kézbevenni, s így a beszivárgott ellenség mögött a gyűrű bezárult. Azt is jelentette, hogy fogolyvallomások szerint a középső védőkörlete előtt több ellenséges zászlóalj gyülekezik, s kéri, hogy a távolharccsoport tüzét ide helyezze.

A dandárparancsnok a forgalomszabályozó századot rendelte ki a 3. zászlóalj hátában lévő horhosok megtisztítására. A század feladatát sikeresen megoldotta.

Külön figyelem illeti meg a dandárvonat e napi teljesítményét.

5 óra 45 perckor a 3. zászlóaljparancsnok ütege részére lőszerpótlást kért. A vonatparancsnokság erre megkapta a parancsot. 15 perccel később a 3 kilométerre lévő vonattól beérkezett *Pavlovka*-ra az első lőszerlépcső. Rá 15 percre a második lépcső is befutott. 20 perccel később már az előrevitt lőszerrel tüzelt a 3. gépvontatású üteg.

A zászlóaljparancsnok a rendelkezésére bocsátott erőkkel 8 óráig tisztázta a helyzetet és a még ellenálló oroszokat felmorzsolta. 150 orosz halott maradt az innenső parton, legalább ennek háromszorosa a vízbe veszett. Fogoly mindössze 7 fő volt, ugyanis a partrajutottak oly makacsul védekeztek,

hogy tartalékaink csak tűzharccal tudták őket ártalmatlanná tenni.

Öröm is vegyült nagy örömünkbe. Délután egyik felderítő repülőgépünk elszállt az ellenséges arcvonala felett. Úgy látszik, hálás célt pillanthatott meg, mert hirtelen alacsonyra ereszkedett, s végig géppuskázta az egyik orosz állást. Nagyon merészen. talán vakmerően viselkedett ez a pilótánk. Amikor másodszor fordult a célra, a kormány szerkezet felől hirtelen láng csapott fel, s a gép megbillenve orrabbukott, majd hatalmas fáklyaként elégett.

Némán tisztelgett mindenki a hős bajtárs emlékének.

*

Szeptember 17.

Éjtszaka az 1. gépkocsizó zászlóalj felváltotta a 10. kerékpáros zászlóaljat, amely új dandártartalékként bevonult *Pavlovka*-ra.

Délelőtt bentjártam *Tomakovka*-n a gyorshadtest parancsnokságon. A szeptember 14-ről 15-re virradó éjjel elfogott partizánok ügyét a hadtestparancsnokság hadbírósa tárgyalta. A vádlottak ugyan ügyesen védekeznek, mert azt vallják, hogy ők nem fegyverrel jöttek át, hanem át akartak szökni, s fegyvereiket a vízbe dobták. Több tanút hallgatnak ki az ügyben. Végül is nem sikerült rájuk bizonyítani, hogy fegyverrel a kézben fogták el őket.

A hadtest vezérkari főnöke tájékoztatott a nagy helyzetről, s közölte, hogy 18-án beérkezik egy SS dandár *Krivoj-Rogba*, s ez fogja majd a dandár csapatait felváltani.

Csodálatos, az ember mennyire hozzászokik a nemalváshoz. Nappal az állandó adminisztrációs ügyek miatt nem alhatunk, éjtszaka pedig az ellenség nem hagy bennünket aludni. Napi 2–3 óra alvással egész jól kibírjuk már heteken át is.

Szeptember 18.

Aránylag csendes nap volt. Az oroszok nagyon kiaptak, s most hallgatnak. Sokan szöknek át közülük. Az 1. zászlóalj például *Razumovka* községben 11 szökött, fegyvertelen oroszot fogott el.

Az ellenséges tüzérségi tűz délután kissé megélénkült, estére azonban elcsendesedett.

Dandárparancsnokom végigjárta a csapatok védőkörleteit. Vele ment a vezérkari főnöke, a hadtest és a dandár anyagi vezérkari tisztje.

A hadtest műszaki parancsnoka távbeszélőn kérdezte, hogy a dandár mennyi átkelési eszközt tud rendelkezésére bocsátani. Azonnal jelentettem, hogy pillanatnyilag semmiféle átkelési eszközzel nem rendelkezünk, ellenben az előző *Dnyepr* folyambiztosításunk alatt a 3. zászlóalj több, mint 400 ladikot adott át a felváltó németeknek.

18 órakor röpcédulaeső hullik *Pavlovka*-ra. Repülőgépet sehol sem látunk. Úgy látszik, igen nagy magasságból dobták. A szövege oly gyerekes, hogy honvédeink nevetnek rajta.

Szeptember 19.

A 2. zászlóalj parancsnoka hajnalban vállalkozást hajtott végre a nagy sziget északi csúcsára. Először egy 6 főből álló járőr kelt át; majd ennek megkapaszkodása után, egy puskás szakasz követte a szigetre. A szakasz előnyomult a szigeten lévő klubházig, s ennek birtokbavétele után a szakaszból felderítő járőr ment tovább a vasútvonal felé. Alig haladtak biztosított menetben 200 m-t, amikor kétoldalról erős golyószóró és géppisztoly tüzet kaptak, a vasútvonal mögött lévő erdőben pedig mozgást észleltek.

A 2. zászlóalj tüzérsége, mellyel a szakasznak rádió összeköttetése volt, az erdőt azonnal tűz alá vette, a szakasz pedig a tüzérségi tűzoltalom mellett 8 óra 30 perckor visszatért az innenső partra.

E felderítésből megállapíthattuk, hogy a nagy sziget északi részén az ellenség figyelése hézagosabb lett.

Délelőtt tartott a szabványos ellenséges tüzérségi tűz.

A dandárparancsnok a berendelt zászlóalj segédtiszteknek parancsot adott a 19-ről 20-ra virradó éjjel végrehajlandó vállalkozásokra. Külön felhívta figyelmüket arra, hogy a vállalkozásokat úgy hajtsák végre, s oly alaposan készítsék elő, hogy az lehetőleg véráldozattal ne járjon.

Délután a támogató tüzérség a vállalkozások előkészítése céljából belövéseket végzett. Erre az ellenség legalább 7-8 üteggel és aknavető tüzettel válaszolt. A tüzérségi tűz csak a sötétség beálltával csendesült el.

*

Szeptember 20.

Szeptember 19-ről 20-ra virradó éjjel mindkét részről több járőr vállalkozást hajtottak végre. A vállalkozások lefolyása az alábbiak szerint történt:

A vállalkozások kezdetét a dandárparancsnok egységesen 4 óra 15 percben jelölte meg.

Ezt megelőzően az ellenség 23 órakor egy motorcsónakkal, majd 02 órakor a 3. és 1. zászlóalj sávhatárán 3 perces igen élénk tüzérségi és aknavető előkészítés után, 10-12 csónakkal megkísérelte az átkelést.

A két vállalkozásból mindössze egy csónak érte el az innenső partot, s a csónakban lévő három életbenmaradottat a 3. zászlóalj figyelői fogják él.

2 óra 30 perckor az ellenség az 1. zászlóalj védőkörletében egy szakasszal motorcsónak vontatta nagyobb ladikon kelt át.

A motorcsónakot gépágyúval elsüllyesztettük.

Miután a leírt vállalkozások következtében az ellenség figyelme igen éber volt, a 3. és felderítő zászlóalj 4 óra 15 perces átkelési kísérletét igen erős

elhárító tűz fogadta, s a járőrök nem tudtak a túlpartra átjutni.

Az 1. zászlóalj felderítő járőre (egy puskás szakasz) a védőkörlete közepén lévő szigetre átkelve, meglepetésszerűen rajtaütött egy 15 főnyi tábori őrsön. A túlpartra való további előnyomulása azonban az ellenség géppuska és aknavető zárótüze következtében nem sikerült.

A 2. zászlóalj járőre (egy golyószórós raj) a nagy sziget északi csúcsára kelt át, majd a szigeten dél felé, mintegy 500 métert nyomult előre. Itt rajtaütött egy orosz tábori őrsön és rövid kézigránát harc után 12 foglyot ejtett. A kézigránát robbanásokra a kissé hátrább lévő ellenséges védőállásból erős zárótüzet adtak le. A járőr a foglyokkal 7 óra 30 perckor veszteség nélkül visszatért az innső partra.

A felderítés eredményét az alábbiakban foglaljuk össze:

a) saját tüzérségünk tüzet az ellenség egy közepes és öt könnyű üteg tüzével viszonzta, ezen kívül igen sok aknavető és gránátvető vett részt az ellenség zárótüzében,

b) a nagy szigeten az átkelésre alkalmas helyeken az ellenség figyelme és megszálló ereje változatlan. Az átkelésre kedvezőtlen helyeken a figyelem lazult, s a megszálló erő is gyengült,

c) az ellenség tüzérsége valószínűleg saját tüzérségünk tűzhatása következtében, részben hátrafelé állást változtatott,

d) a *Zaporozsje*-i szigettől délre az ellenséges védelem megerősödött. Ezt egyébként a fogolyvallomások is megerősítették.

A gyorshadtest parancsnokság közölte, hogy a 14. kerékpáros zászlóaljat 2–3 napon belül kivonja a dandárparancsnok parancsnoksága alól. Ebből ki, folyólag a dandárparancsnok úgy intézkedett, hogy a sávhatárok megfelelő kiterjesztésével küzdőnek a 10. kerékpáros, az 1. felderítő és 2. zászlóalj maradt, a 3. zászlóalj pedig felváltása után, mint dandártartalék *Pavlovka*-ra bevonul.

20 óra 30 perckor a gyorsadtest parancsnokság közölte, hogy egy lehallgatott ellenséges távirat szerint *Zaporozsje* kiürítése közvetlenül küszöbön áll. Ennek felderítése céljából a hadtestparancsnokság további vállalkozások végrehajtását rendelte el.

*

Szeptember 21.

Az éjszaka végrehajtott vállalkozásokból a 2. zászlóalj felderítése ismét sikeres volt. A felderítő járőr a sziget északi részén lévő ellenséges védőálláson meglepetésszerűen rajtaütött, s 5 fogollyal tért vissza az innenső partra.

Tekintettel arra, hogy a tervezett átcsoportosítást 21-ről 22-re virradó éjjel hajtják végre a csapatok, a dandárparancsnok elrendelte, hogy ezen az éjjelen a csapatok ne végezzenek vállalkozást.

A gyorsadtest parancsnokság közölte, hogy egy rádió hangszóró kocsit bocsájt a dandárparancsnokság rendelkezésére, amelynek segítségével a túlpartra propaganda beszédet lehet közvetíteni. A kocsi elhelyezésére szükséges helyet az 1. zászlóalj szemrevételezi.

Szeptember 22.

Éjszaka a felváltások rendben befejeződtek.

A 2. zászlóalj parancsnoka jelentette, hogy az ellenség a zászlóalj sorozatosan végrehajtott sikeres vállalkozásainak következtében, a sziget északi részén újabb védőállást épít ki, s kutyákat hozott a szigetre, hogy a megfigyelést ezzel is kiegészítse. Úgy látszik, a szovjet vezetőség jobban bízott a kutyákban, mint tulajdon tábori őrszeiben.

A 3. zászlóalj parancsnok 9 órakor jelentette a dandárparancsnokságon, hogy zászlóaljával mint dandártartalék, *Pavlovka*-ra beérkezett.

Szeptember 23.

Éjtszaka megkísérelt két vállalkozásunkat az ellenség meghiúsította. Ugyanis a déli védőkörlettel szemben az ellenség újabb nehéz fegyvereket vitt tüzelőállásba, a szigeten lévő ellenség riasztását pedig a betanított kutyák igen jól végezték.

Az ellenség is próbálkozott éjtszakai átkelésrel, elhárító tüzünk azonban minden vállalkozást meghiúsított.

Nappal az ellenség légitevékenysége igen megélenkült. Általában az ellenséges védőállás megzavart hangyaboly képét mutatja, s magában *Zaporozsje* városában is nagy gépkocsi- és vasútforgalom volt észlelhető. Az „indián-üteg” *Zaporozsje* déli pályaudvarát dolgozta meg. Hatalmas tűz keletkezett, s több tartálykocsi felrobbant.

*

Szeptember 24.

Tüzérségünk a városban észlelt vasúti és gépkocsi forgalmat igen hatásos tűz alatt tartotta.

A dandárparancsnokságon az a benyomás alakult ki, hogy annak ellenére, hogy a németek sikeres *Dnyepropetrovszk*-i előretörésével már a *Zaporozsje*-i orosz védőállások hátát fenyegeti, az ellenség még mindig nem tett előkészületeket a visszavonulásra, sőt az ellenség figyelme és tűzhatása az egész arcvonal előtt megerősödött.

Szeptember 23-ról 24-re virradó éjjel az 1. gépkocsizó zászlóalj körletében a *Dnyep* parton felállított hírszóró kocsiból orosznyelvű propaganda-beszédet közvetítettünk az orosz védőállások felé. Ismertettük a nagy helyzetet, a *Kijev*-i csata óriási eredményét, s felszólítottuk őket hogy mivel a németek úgymint már a hátukba jutottak, tartózkodjanak a további ellenállástól. A bolsik egy darabig csendben hallgatták a propaganda-előadást, később azonban összpontosított

A dandárparancsnok intézkedik.

Légvédelmi géppágyú tüzelőállásban a Dnyepr-védelem alatt.

Előnyomulás a Dnyepr-védelemhez.

Tüzelőállás a Dnyepr-parton.

Magyar hősök sírja Peresadowka-n.

Géppuskásaink a Dnyepr partján.

Csapatainkat a Dnyepr túlsó partjára utászaink szállítják át

A kétpályás Dnyepropetrovszki híd helyreállítása.

tüzérségi és aknavető tüzet adtak le a hangszórókocsi sejtett helyére. Lövöldözésük szerencsére eredménytelen maradt.

*

Szeptember 25.

Éjtszaka az ellenség az 1. zászlóalj védőkörletének közepén két szakasszal átkelést kísérelt meg.

Az egyik szakasz a legészakibb kis szigetről evezőcsapás nélkül leúszhatott a középső sziget magasságáig és a parton meglepetésszerűen megtámadta az egyik golyószórós fészkünket. Ugyanekkor egy másik ellenséges szakasz a középső kis szigetről kelt át az innenső partra. A raj figyelői nem vették észre a sötét éjszakában az ellenség közeledését és a tüzet csak akkor nyitották meg, amikor az ellenség már rohamozott.

A golyószórós raj a roham elöl kitért, majd hátsóbb állásból az ellenség előnyomulását elreteszelte. A támadásra a támogató tüzérség és az aknavető szakasz a betört ellenségre összpontosította tüzét. Ugyanekkor a századparancsnok két szakaszból álló tartalékával a betört ellenséget észak felől átkarolta. Az ellenség erre visszavonult a túlpartra. Vesztesége 8 halott, 6 fő fogoly.

*

Szeptember 26.

A 2. gépkocsizó dandár vállalkozást készített elő. Ennek leplezésére a gyorshadtest parancsnokság parancsára a dandár 7 órától 8 óra 30 percig a nagy szigettel szemben átkelést színlelve, tüntetést végzett.

A dandár tüzérsége két közepes és négy könnyű üteggel 7 órától 8 óráig előkészítésszerű, majd 8 órától 8 óra 14 percig élénk, végül 8 óra 14 perctől 8 óra 16 percig igen élénk tüzet adott le a sziget északi részében kiválasztott egy kilométeres sávban az ellenséges védőállásra. 8 óra 16 perckor az ütegek

tüzüket két percre a keleti partra helyezték előre, ugyanekkor a 2. zászlóalj heves aknavető, páncéltörőágyú és géppuskatűz alá vette a kiválasztott védőállást.

Az ellenség 7 óra 30 percre nem válaszolt tüzünkre, ettől kezdve azonban heves tüzérségi tűztevékenységbe kezdett, majd a saját tüzérségi tűz előrehelyezésénél keletkezett mozgásból arra lehetett következtetni, hogy a védőállást megszállta.

8 óra 30 perckor a mi oldalunkon megszűnt a tűz, az ellenség azonban egész nap folytatta élénk tüzérségi és gyalogsági tűztevékenységét.

Az „indián-üteg” különleges harcéljárásával a szigeten leküzdött egy ellenséges üteget, majd több váltóállásból közvetlen lövéssel igen hatásosan bénította a városban megfigyelt élénk vasúti és gépjármű forgalmat.

A 4. német őrezred beérkezése folytán a szigettel szemben lévő erőink felváltására az előkészületek megtörténtek. A német parancsnokok szemrevételezték, a védőkörleteket.

Szeptember 27.

Éjtszaka a 4. német őrezred, az 1. gépkocsizó zászlóalj kivételével a dandár csapatait felváltotta. Az ellenség elég nyugodtan viselkedett, mindössze a 2. zászlóalj körletében, valószínűleg a tegnapi tüntetés folyományaként, akadályozta a felváltás folyamatosságát lassú tüzérségi és aknavető tüzessel.

A felváltó németek tájékoztatása céljából a magyar század- és szakaszparancsnokok szeptember 27-én a sötétség beálltaig harcálláspontjaikon maradtak.

A dandárparancsnok, miután 10 órakor a 4. német őrezred parancsnokának átadta a védőkörlet parancsnokságot *Katescsino*-ba telte át harcálláspontját. 12 órakor vezérkari főnöke kíséretében a gyorshadtest parancsnokságon személyesen jelentette a fel-

váltását. A dandárparancsnokságon ezalatt megkezd-
tük a berendezkedést.

Éppen az új elhelyezési vázlatot rajzoltam, amikor motorzúgást hallok. Gyorsan kinézek az ablakon, abban a pillanatban a vasútvonal mentén, a domboldalon felállított gépágyúnk megnyitja tüzét. A repülőgép egyenesen felénk tartott. A gépágyú-
lúzra, amely úgy látszik nagyon meglephette, hirtelen derékszögben elkanyarodott, s a fordulóban ledobta (mind a négy bombáját. Alig négyszáz méterre, a mezőn robbantak a bombák. Sebesülés nem történt.

Mint később megtudtam, a bombákat nem nekünk szánták, hanem a gyorshadtest parancsnokságnak. Ugyanis minden nap kora délután egy ellenséges bombázógép jelent meg *Tomakovka* fölött, s rendszeresen körülbombázta a hadtestparancsnokság amúgy is feltűnő épületét. Mivel elhárító tüzet eddig csak *Tomakovka* fölött kapott, módfelett meglepte, hogy már *Katescsino*-nál gépágyútűz fogadta. Meglepetésében korábban dohta le bombáit, s így ezen a napon elmaradt a *Tomakovka*-i látogatása.

Szeptember 28.

A még védőállásban lévő 1. zászlóaljunknál az ellenség éjjel körülbelül szakaszerővel átkelést kísérelt meg. A zászlóalj visszaverte a támadókat.

Délelőtt kedves látogatókat kaptunk. Jelentést tettem a propaganda szervek működését illetően. Néhány kisebb kérést is terjesztettem elő ezzel kapcsolatban.

15 órakor megérkezett a várva-várt tábori mozi. Gyorsan kiadtuk az intézkedést az esti előadásra.

Az időjárás elég hűvös volt, ennek ellenére a faluban elhelyezett összes alakulatok, valamint a falu lakossága is teljes létszámban résztvett az előadáson.

Saját személyemre az irodában a távbeszélő készüléket őriztem, mert a még küzdő 1= zászlóaljunktól a nap folyamán nyugtalanító hírek érkeztek. Így

az előadást csak az ablakon keresztül láttam. Különösen tetszett mindnyájunknak a híradó, amelyben nem egyszer többen magukra ismertek.

Szeptember 29.

Az 1. zászlóalj védőkörletén egész nap szórványos ellenséges tüzérségi és aknavető tűz feküdt.

Amint híre jár, lovasdandárunk gyalogmenetben elindul hazafelé és a gépkocsizó dandáraink is megkapták az utolsó hadműveleti feladatot.

Ennek folyamányaképen bizonyos összevonások történnek, így két harckocsi zászlóaljat egy zászlóaljba vonnak össze. A felesleges embereket és anyagot vasúti szállítással küldjük haza.

*

Szeptember 30.

Az 1. zászlóalj északi védőkörletében hajnalban, rövid tüzérségi előkészítés után félézázadnyi erővel az ellenség átkelését kísérelt meg. Az első csónakot hagyták kikötni, s az abból kiszálló öt oroszot foglyul ejtették. Az utánuk következő csónakokat pedig, amikor ezek a folyó közepére értek, zárótűzzel visszafordulásra kényszerítették.

A dandár légvédelmi ágyús ütege egy P-2 jelzésű orosz bombázógépet lelőtt. A repülőgépet *Baburka* községtől északra lévő kukoricásban találták meg. A légvédelmi tüzérek egybehangzóan állították, hogy ez volt az a repülőgép, amelyik a hadtestparancsnokságot naponta bombázta. A repülőgépben elszenesedett női hullát találtak. A pilóta tehát, aki olyan sok kelleni ellenséget okozott *Tomakouka*-n, nő volt.

A tábori mozi a 3. zászlóalj részére tartott előadást. A szakadó eső ellenére, a szabadtéri előadásnak telt háza volt. A híradó és két hosszú vígjáték lejátszása után a zászlóaljparancsnok kérdést intézett a legénységhez, hogy lejátszanak-e egy harmadik darabot, vagy pedig hazaakarnak-e menni. A vá-

lasz egyhangú volt: kérjük a harmadik darabot. A mindjobban szakadó esőben nagy élvezettel nézték végig a harmadik előadást.

*

Október 1.

Az 1. zászlóalj védőkörletének északi részében öt csónakon az oroszok átkelést kíséreltek meg. A kísérlet a védők zárótüzében összeomlott.

Délelőtt a dandárparancsnok az 1. zászlóaljat látogatta meg. A terepjáró gépkocsink előbb a zászlóalj tartalék századánál állott meg. A községben a századparancsnok nappal minden mozgólódást megtiltott, mert, különösen szép időben, a község főutcájára az ellenséges figyelők jól beláttak. Mi is gyorsan rejtőzünk az egyik udvaron a gépkocsinkkal. A századparancsnok jelentkezik, majd a dandárparancsnok kérdésére jelenti, hogy a körülményekhez képest jól vannak, élelmezés jó és a tisztálkodási lehetőségek is megfelelőek.

Tovább megyünk előre, egy községgel. A zászlóaljparancsnokságon több német tisztet találunk. Az egyik SS alakulattól valók, s a felváltás részleteit beszélnek meg az 1. zászlóaljparancsnokkal. Dandárparancsnokom örömmel üdvözli őket, s az 1. zászlóalj parancsnoka is előveszi féltve őrzött barackpálinkáját.

Kora délutánra visszaérkeztünk *Katescsino*-ba.

15 óra 30 perckor a gyorsadtest parancsnokság távbeszélő intézkedése szerint, a 10. kerékpáros zászlóalj útbaindult *Pavlovka-ra*. Ott a 4. német őrezred parancsnok parancsnoksága alá lép. Feladata a németek *Zaporozsje*-i vállalkozását támogatni.

*

Október 2.

Hajnalban az 1. zászlóalj ismét ellenséges átkelési kísérletet vert vissza. Este az SS csapatok megkezdték a zászlóalj felváltását.

A 4. német őrezred vállalkozásának támogatá-

sara a gyorshadtest parancsnokság két ütegünket alárendelte az őrezred parancsnokának.

Október 3.

Az 1. zászlóalj felváltása éjszaka rendben befejeződött.

A német ezredes csoportja minden előkészületet megtett a *Zaporozsje*-i szigetre való átkelésre. Délután arra kérte a dandárparancsnokságot, hogy az orosz aknák felderítésére két aknakutató járőrt bocsájtson rendelkezésére. A dandárparancsnok a kérést teljesítette.

*

Október 4.

A német ezredes csoportja és ezzel egyidőben a 2. gépkocsizó dandár hajnalban megindította támadását. A német csoport a *Zaporozsje*-i szigetet üresen találta. Az ellenséget, amely dél felé vonta ki magát a bekerítés alól, a 14. német páncélos hadosztály üldözi.

*

Október 5.

A 10. kerékpáros zászlóalj kivált a dandár kötelekéből és mint a gyorshadtest közvetlen alakulata azt a feladatot kapta, hogy *Zaporozsje* város védelmét vegye át.

A német ezredes, a 4. német őrezred parancsnoka, az eddig alárendelt magyar tüzérség kiválása alkalmából búcsúparancsot adott ki, amelyben a legnagyobb elismerés kifejezésével méltatta a tüzérek teljesítményeit.

Október 6.

Erősen készülődünk új feladatunk végrehajtására. Délelőtt a gyorshadtest parancsnokság elrendelte, hogy a dandár szemrevételeztesse a *Dnyepropetrovszk*, *Krasznográd* közötti utakat és erről jelentését 8-án 12 óráig terjessze fel. A dandárparancsnok a szemrevételezést a forgalomszabályozó századra bízta, s ennek végrehajtásához műszaki erőket is alárendelt.

Előnyomulás a Donyec-re.

Október 7.

Megint érzi az időjárás, hogy a dandár hamarosan tovább indul. Délben ugyanis olyan hóvihár keletkezett, hogy a legsötétebb téli időszakban a sarkvidék is megirigyelhette volna. Ebben a hóviharban a propaganda-szakasz filmfelvevő részlegének nem volt egyszerű dolga a 10. kerékpáros zászlóalj átkelését megörökíteni.

Október 8

Az oroszok a *Zaporozsje*-i szigetet, de magát a *Dnyepr* partot, s a várost is alaposan aláaknázták. A *Zaporozsje*-i áthajózást végző utászsorozatunknál, orosz aknarobbanás következtében, több sebesülés történt.

A forgalomszabályozó század útszemrevételezői visszaérkeztek. A szemrevételezés eredményéről a századparancsnoik személyesen tett jelentést a gyors-hadtest parancsnokságon.

Október 9.

Ma már megjött az új feladatra kiutalt üzemanyag is. A dandár felvételező gépkocsijai *Dnyepropetrovszk*-ba útbaindultak.

Mindnyájunk nagy bánatára a tábori posta a rendes menetrendszerű járattal nem érkezett meg. Így most már a második hete nem kaptunk otthonról semmiféle üzenetet.

Október 10.

Előzetes értesítés érkezett a gyorshadtest parancsnokságtól. Ezek szerint a dandár 12-én megkezdí előnyomulását.

Október 11.

Délelött a dandárparancsnok vezérkari főnökével szóbeli parancsok átvétele végett a hadtestparancsnokságon volt.

Délután csapatparancsnoki értekezleten tájékoztatta alárendelt parancsnokait a helyzetről és a dandár új feladatáról. Az új feladat lényege: *Dnyepropetrovszk*-on át a kialakult helyzet szerint előretörés a Donyec-ig.

19 óra 30 perckor érkezett a gyorshadtest előnyomulási intézkedése, amelynek alapján a dandárparancsnokság a csapatokat az indulási időkről előzetesen értesítette, majd kiadta írásbeli intézkedését. A dandár két részre vált széjjel és pedig az első részt a dandárparancsnok, *Major* tábornok úr vezeti, a második rész *Zsombolyay* ezredes parancsnoksága alá lép. Az első részt, amely az egyik német hadtest *Voraus* Abteilungját képezte, a német alakulatokkal is megerősítették. Csapatrendjét *a 11. sz. vázlat* tartalmazza. A második rész, amelynél ideiglenesen a vezérkari főnöki teendőket vettem át, a dandár fennmaradt csapataiból állott.

Október 12.

A Major-csoport már 11-én 22 órakor megkezdte menetét alkalmazási területére.

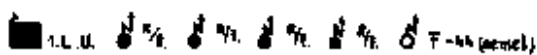
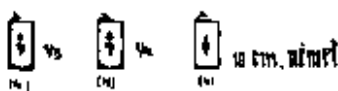
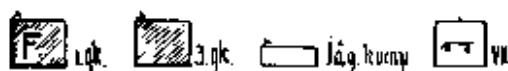
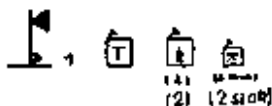
Éjfélkor indul *Major* tábornok úr törzsével. Mókázunk a dandár vezérkari főnökével a búcsúzás pillanatában.

— Vigyázz a dandár zömére – mondja ő.

— Te meg vigyázz – mondtam neki –, hogyha

A Major-csoport csapatrendje.

X. 11-16.

kisded csapatotokat a muszkák körülkerítik, idejében értesíts, hogy kiszabadítsunk benneteket.

Jót nevet, kezet rázunk, gépkocsiba szállnak, már el is tűntek a sötét éjtszakában. Nagyon egyedül érzem magam.

A *Zsombolyai*-csoport 4 órakor indult, hogy a feladat szerint élével 8 óra 15 percig a *Dnyepetrovszk-i* hídnál legyen.

Lóg a lába az esőnek, amikor *Zsombolyai* ezredes úrral elindulunk. *Kancerovka*-ig a „Sztálin beton” még nem ázott fel, elég jól haladunk. Innen *Dnyepetrovszk*-ig az utunk beton. 50 kilométeres átlaggal halad az oszlopunk. Az eső természetesen szakad. Óriási nagy városba futunk be. Még a villamosok is közlekednek. Közeledünk a hídhöz. Német, olasz, magyar, szlovák, román gépkocsik között küzdjük előre magunkat a szokatlanul nagyméretű hadihidig. Csak egyirányú forgalommal lehet rajta közlekedni.

Végre átjutunk a hídon. *Novomoszkovszk*-ig simán futunk a köves úton. Itt azután elakad az oszlop. Előremegyek, előttünk küszködik a *Major*-csoport. Megszűnt a köves út, a zuhogó eső a talajutat teljesen átáztatta, a gépkocsik mozdulni sem tudnak. Egyedül a Botondok mennek még előre. Letérnek a terepre és majdnem tengelyig merülve a sárba, 1. sebességgel haladnak valamit. Az egyik Botond megszánja kicsi személygépkocsimat, s vontatókötélre veszi. így nagynehezen sötétedésig sikerül *Gubinika*-ra bevergődnöm. Itt azután minden jármű csődöt mondott. Reménytelenül állok az út közepén a szakadó esőben, 18 óra van, 19 órára esedékes a helyzetjelentésünk a hadtesthez. Hogyan fogom oda eljuttatni? Töprengéseim! közepette elzúg mellettem egy harckocsi. Ezt a jó Isten küldötte ide. Hamar megállítom, s parancsot adok nekik, vigyenek azonnal *Golubovka*-ra, a hadtestparancsnoksághoz. A körülbelül 10 kilométeres menetvonalon legalább 500 árokba csúszott gépjárművet számolok össze. Iskolapéldája lehetne ez az út és időjárás annak, hogy hol és mikor nem szabad gépkocsizó seregettest alkalmazni.

19 órára bent vagyunk *Golubovka*-n. Hamar megtalálom a gyorsadtest parancsnokságot. Jelentkezem a hadtestparancsnok úrnál. Szóban azt a parancsot kapom, hogy az egész 1. gépkocsizó dandár ott, ahol van, álljon meg, szállásoljon el, s menetét csak külön parancsra folytassa.

A parancsot a hadtest rádióján át továbbítom Zsombolyay ezredes úrnak. Azután beszálok a harcokcsiba, s megindulunk vissza *Gubinicha*-ra. Alig két kilométert haladunk, a harckocsi hirtelen nagyot zökken, majd megáll. Mindnyájan előrebukunk a kocsiban. A vezető a szakadó esőben véletlenül letért az útról, s belehajtott a megáradt patakba. Kimáshozunk a harckocsiból, amely se előre, se hátra nem tud mozdulni. A harckocsit kérésemre, reggelre sikerült csak két másik harckocsival kivontatni a feneketlen sárból.

Magam gyalogszerrel útbaindultam *Golubouka*-ra, vissza a gyorsadtesthez. Itt közölték velem, hogy *Major* tábornok úr is *Golubovka*-n vannak.

Nagyon megörült a dandárparancsnok úr, amikor átázva, csupa sárosan 23 órakor beállítottam hozzájuk. A tábornak úr minden tiltakozásom ellenére belémerőszakolta utolsó teatartalékát, pedig nekik is ugyancsak szükségük lett volna rá.

Október 13.

A dandár tüzérparancsnok megkönyörült rajtam, felvett terepjárójára. Ezzel érkeztünk be *Gubinika*-ra. Itt Zsombolyay ezredes úr gépkocsijára szállottam át, s ezzel végigjártam visszafelé a menetvonalunkat. Délig sikerült az oszlopot valahogy rendezni, s 17 óráig a mi csoportunk is nagyjából fedél alá került. A dandártörzs volt az egyetlen alakulat, amely még 13-án éjtszaka is vergődött a sárban. Ugyanis a nagyrészt személy és polgári tehergépkocsijai, csak a 2. zászlóalj három Botondja és egy harckocsi vontatásával tudtak *Gubinicha*-ra előrevergődni.

A gyorsadtest parancsnokság sem járt jobban. Lemaradt járműveit még két nap múlva is harcokcsik és Botondok vontatták fel *Golubouka-ra*..

A dandár vonata egyelőre *Novomoszkovszk-on* maradt.

*

Október 14.

Hajnalban kisebb fagy volt. Sajnos, az utak állapotán mitsem javított. Reggel csípős szél érkezett északi irányból. Ennek hatására az utak rohamosan száradni kezdtek.

Az utak javulásával egyidejűleg újból feléledt a beragadt menetoszlop. Egymásután érkeznek be a már-már elveszettnek hitt járművek. A dandár autóbussa, amelyen igen komikusan hat a 24-es számtábla, saját erejéből, a törzs hatalmas örömrivallgása közepette gurul végig *Gubinicha* kövezetlen utcáján.

A beállott fagy újabb gondokat okoz. A hűtőkbe még nem kaptunk fagyálló folyadékot. Éjtszakára kiengedjük a hűtővizet, így a motor begyújtása természetesen roppant nehéz műveletté válik.

Október 15.

Az október 12-től 14-ig tartó menetnehézségek tapasztalatai alapján a gyorsadtest parancsnokság parancsára, összevonásokkal terepjárósítottuk a dandárt. Természetesen csak a csapatot. így is zászlóaljanként egy századdal csökkent a harcérték.

Napközben útszemrevételezés céljából a forgalomszabályozó századtól két, tiszt által vezetett járőrt küldtünk ki. A szemrevételezés eredménye nem volt túlságosan lelkesítő.

Október 16.

A gyorsadtest parancsnokság 16-ára vonatkozó intézkedése 16-án 0 óra 30 perckor érkezett meg. Ennek értelmében az 1. gépkocsizó dandár Major tábor-

nok úr parancsnoksága alatt egyesülve, *Alexandrovka*, *Bhf. Oreljka*, *Csornoglazovka*, *Csernyavcsina* területére menetel.

0 óra 45 perckor már a kész menetintézkedéssel indultak útba az alárendelt alakulatok futártisztjei.

Hajnalban a menetet rendben megkezdtük, s mivel az eső kivételesen nem esett, 18 óráig minden alakulat beérkezett elhelyezési területére.

A dandár alkalmazását illetően még mindig nem történt döntés. A pillanatnyi helyzet az volt, hogy a németek a *Szamara* folyón két hídfőt is elfoglaltak, s még nem tudtak dönteni, vájjon a gyorshadtestet melyikén át vessék be.

Közben a gyorshadtestet 17-ével a német Schwedler-csoport parancsnoksága alól a 17. hadsereg parancsnokságnak rendelték alá. Itt a hadseregparancsnoknak az volt a szándéka, hogy a gyorshadtestet *Hf. Kolomejzoff* területéről általában kelet felé támadva, veti be.

*

Október 17.

A dandár az éj folyamán nem kapott előnyomulási parancsot. A dandárparancsnok, miután értesült a dandár új feladatáról elhatározta, hogy öntevékenyen a dandárt még 17-e folyamán *Hf. Kolomejcov* területén vonja össze, hogy onnan előretörését 18-án megkezdhesse. Ezt a szándékát a hadtestparancsnokságnak is bejelentette.

Az előreküldött felderítő járőrök jelentették, hogy az *Orjol* folyón a hidak mind robbantva vannak. Az egyik járőr *Arteljnoje*-n ép hidat talált.

Estig a dandár zöme a rossz útviszonyok ellenére *Arteljnoje*-n át *Hf. Kolomejcov*, *Nagomoje*, *Levndarovka* területét elérte.

*

Október 18.

A dandárparancsnok *Pleszovoj*-on felkereste a 257. német hadosztály parancsnokságot. Ott találta a 17. hadsereg parancsnokát is. két hadtestparancsnoka jelenlétében. Dandárparancsnokom javasolta a 17. hadseregparancsnoknak, hogy a dandárt a 257. német hadosztály déli szárnyán vessék be, mert ott már kezdeti sikereket értek el, s ez az irány mély előretörést tesz lehetővé.

A hadseregparancsnok ezzel széniben arra való hivatkozással, hogy a 257. hadosztályt akarja elsősorban felszabadítani, a javaslatot nem fogadta el, hanem azt a feladatot adta, hogy a dandár a *Zakutnya*-nál birtokban lévő hidakon vonja előre zömét és a 259. és 9. német hadosztályok között törjön előre *Izjum* felé.

A dandárparancsnok a közben berendelt parancsnokoknak személyesen szóban kiadta az északi támadáshoz intézkedését. Még be sem fejezte a parancs, kiadását, amikor előbb a német 257. hadosztályparancsnoktól, majd a gyorshadtest parancsnokságtól is az a közlés érkezett, hogy vissza az egész, a dandár nemi *Zakutnaja* területéről támad, hanem a dandárparancsnok eredeti javaslata szerint, *Otdochnyino* területéről, a 257. hadosztály jobbszárnyától délre.

Semmi baj nem történt. Rövid 10 perc alatt megszületett a második terv is, 20 perc múlva pedig az összes parancsnokok, az új parancssal tarsolyukban távoztak a dandárparancsnokságról.

Az intézkedés lényegét nagyjában az alábbiakban foglalhatjuk össze: (lásd a 12. sz. vázlatot is.)

Benyomás: az ellenség zömével a XLIV. és LII. német hadtest előtt fejt ki ellenállását. A két főcsoport között *Otdochnyino* területén csak kisebb erők lehetnek. Számolni kell azonban később először a *Britaj*, majd a *Szamarka* patak vonalában . erősebb ellenséges erőkkel is. Légi felderítés itt műszaki munkálatokat állapított meg.

Szándék: *Otdochngino* területéről október 19-én előretörve, *Mecsebclovka*-n át *Izjum*-ot elérni.

Támadás kezdete készenlétből 19-én, külön parancsra.

Készenléti helyet *biztosítja* a 2. zászlóalj a 2. üteggel, két gépágyúval, egy utász szakasszal, *Balka-Sirokaja*, *Otdochnyino*, *Ivanovka* területén. E területet 6 óráig vegye kézbe. Támogatja az egész dandár tüzérsége egységes vezetés mellett.

Felderítő zászlóalj puskás század parancsnok parancsnoksága alatt százada, egy löveg szakasz, két légvédelmi gépágyú, 5 harckocsi. Előretör *Otdochnyino*-n át *Fjodorovka*-ra.

3. *gépkocsizó zászlóalj* 10 harckocsival, két légvédelmi gépágyúval előretör *Otdochnyino*-ról és birtokva veszi *Rozsgyesztvenszkoje*-t.

A *felderítő zászlóalj* parancsnokának parancsnoksága alatt zászlóaljának zöme + az 1. gépkocsizó zászlóalj, 10 harckocsi, 2 légvédelmi gépágyú dandár tartalék *Weszjolaja*-n.

Tüzérség: támogatja a 2. zászlóalj készenléti hely birtokbavételét, majd zömével a 3. zászlóalj parancsnok csoportjának előretörését.

Légvédelem: *Otdochnyino* területén a VIII. légvédelmi tüzérsztályparancsnok egységes vezetése alatt.

8 órától 10 óráig erre a területre vadász védelmet is igényeltünk.

Harcálláspont: 19-én 7 órától *Weszjolaja-tó*\ délkeletre 4 kilométerre lévő kúpon.

Híradás rádión.

Sebesült leadás *Otdochnyino*-n.

A harcokban foglyul ejtett szovjetkatonák hátrakísérése.

Magyar-német együttműködés a távirópóznán.

Előnyomuló honvédeink.

Harcban a szovjet utóvédekkel.

Rozsgyesztvenszkoje-i ütközet.

Október 19.

4 óra 30 perckor indultunk a szűkebb törzzsel a harcálláspontra. Már világosodott, amikor elértük a kijelölt területet. Sok a környéken a gránátbecsapódás. Igen óvatosan mozgunk az amúgyis nyílt területen. Sehol semmi zaj. Mi történt? A 2. zászlóalj talán még nem indította meg támadását a vasútvonal mögötti hídfő birtokbavételére?

Felhívjuk rádión, mi van? Jelenti a zászlóaljparancsnok, hogy mivel a dandár tüzérség még nem tudott állásba menni, a támadást még nem indította

7 óra 30 perckor végre felroppennek a rakéták, a támadás tehát megindult. Tüzet azonban sehol sem észlelünk. Az orosz állások hallgatnak, a tüzérségük nem mutatja magát. Természetesen a mi részünkről sem esett egyetlen puskalövés sem. Csak az ütegek legénysége várja feszült figyelemmel az esetleges bevezetést.

9 óráig nem történik semmi. A 2. zászlóalj parancsnoka jelenti, hogy az elrendelt biztosítási vonalat ellenséges ellenhatás nélkül megszállta, a felderítést *Rozsgyesztuenszkoje* és *Morgila-Baba* irányában

11 óráig a felderítő járőrök jelentették, hogy *Fjodorovka* és *Rozsgyesztuenszkoje* között, a patak túlsó partján erős ellenséges védőállás húzódik. Valószínűleg harcelőrsei a patak innenső partján, a gerincen vannak.

12 órakor parancsot kapott a 3. zászlóalj és a megerősített század az előretörésre.

15 óráig a felderítő század kemény harcokkal birtokba vette a *Britaj*-patak egyik köhídját, s előretört *Fjodorovka*-ig, itt azonban igen erős ellenállásba ütközött.

A 3. zászlóalj több helyi ellenállást leküzdve, *Rozsgyesztvenszkoje*-ig jutott, itt tüzéségét felvonultatva, folytatta támadását, s estig a község nyugati szélébe is betört. Az ellenség igen szívósan védte megerősített védőállásait.

A dandárparancsnok most bevetette az eddig tartalék felderítő zászlóaljparancsnok harccsoportját is. Feladata a déli menetvonalon *Fjodorovka*-ig előretörve, támadjon északi irányba a *Rozsgyesztvenszkoje*-nél hevesen védekező ellenség oldalába és hátába.

A zászlóalj estig csak *Fjodorovka*-ig jutott el s innen a sötétben gyalog folytatta előnyomulását észak felé. A dandárparancsnok a közben beállott események miatt ezt a támadást beszüntette.

Szándék: 20-ára. A felderítő zászlóaljparancsnok harccsoportjával előretör *Mecsebelovka*-ra. A 3. zászlóalj, imiután a szükscghídat elkészítette, ugyancsak támad *Mecsebelovka*-ra. A végrehajtásra a parancsot az alakulatok rádión kapták meg.

Dandárparancsnokom egész nap és éjjel a 3. zászlóaljnál tartózkodott. Felmerülhet a kérdés, hogyan történt a vezetés.

A parancsnoki személygépkocsiba beépített rádió segítségével állandó összeköttetése volt a dandártörzsnél visszahagyott vezérkari tiszttel. Itt telepítették az összes többi rádiókat. Itt futott be valamennyi jelentés a csapatoktól, helyzetközlés a szomszédoktól és az előljáró parancsnokságtól.

A vezérkari tiszttel a jelentésekről időnként tájékoztatta parancsnokát, aki ezek alapján nagy vonalakban megadta szándékát. A szándéknak részletparancsokba való öntése ugyancsak a visszamaradt vezérkari tiszttel feladata volt.

Mecsebelovka-i áttörés.

(13. sz. vázlat.)

Október 20.

Hajnalig a helyzet a következőképpen alakult ki:

A 3. zászlóalj az éjszaka folyamán *Rozsgyesztvenszkoje* területén a patakon átgázolt, majd heves éjtszakai utcai harcok árán a községet birtokba vette. A támadást az alárendelt üteg és a légvédelmi gépágyúk közvetlen lövéssel támogatták. Az élen a harckocsik igen derekasan megállották helyüket. A község keleti kijáratának kézbevétele után azonnal megindult a szüséghidépítés, sajnos a 30 méteres hidat csak délig tudták elkészíteni.

A felderítő zászlóalj parancsnokának csoportja megkezdte előretörését *Mecsebelouka* felé.

A megerősített század (Locsicay-csoport) délről felvette az összeköttetést a 3. zászlóaljjal.

Dandárparancsnokom vezérkari főnökével *Rozsgyesztuenszkoje*-ra ment előre, s ott a 3. zászlóalj parancsnokának parancsot adott a gyalogmenetben való további előretörésre, a dél felől beérkező Locsicay-csoportot pedig utasította, hogy gépkocsin tovább törjön *Mecsebelovka*-ra.

A 2. zászlóalj, amely időközben *Balka Seljuvszkaja-n* gyülekezett, parancsot kapott, hogy *Baló* alezredes csoportja mögött, arra szorosan zárkózva nyomuljon elő.

Délután a *Baló*-csoport *Mogila-Osztraja*-tól délnyugatra ellenséget vert szét, (majd folytatta előnyomulását *Mecsebelovka*-ra. A Locsicay-csoport ugyanekkor állandó ellenséges ellenállások leküzdése után,

főleg harcokocsikkal és páncéltörő ágyúkkal *Jegorjevka* keleti szegélyén lévő magaslatig előreküzdötte magát. A támadás itt magakadt. A felderítő zászlóalj a dandárparancsnok intézkedésére a zászlóalj gépkocsiról szállva szétbontakozott, s a támadást megindította. A tüzérség csak igen nehezen tudott a szakadó esőben előrejutni, így a támadást a szürkületben csak néhány löveg támogatta.

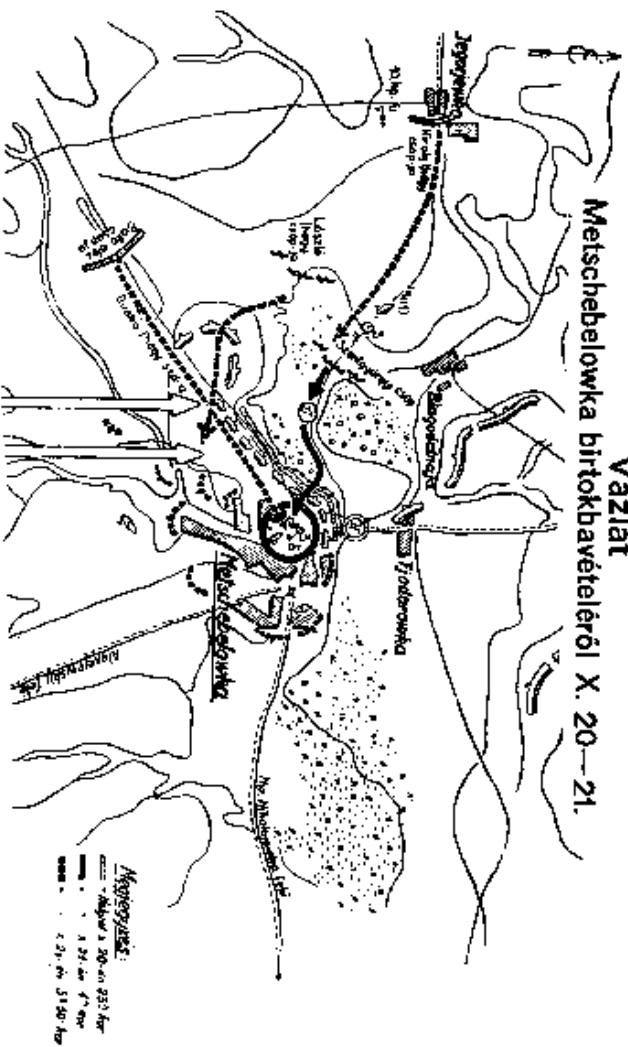
Időközben teljesen besötétedett. Az ellenséges védőállásokból csak úgy zuhogott a tüzérségi és gyalogsági tűz. Az oroszok különleges világító aknával lönek. Ez a lövedék becsapódása előtt bevilágítja a terepet. Igen kellemetlenül hat ez a jelenség az út két oldalán előreküzdő csapatokra. Most azonban megélnékül saját mozgásunk. Egyik gépágyúnk szórja be gránátjaival az ellenséges védőállást. Derekan dolgoznak a közben beérkezett ütegek is. Csupa villámlás, mennydörgés az egész vidék, itt-ott árnyak bukkannak fel a sötétben, azután újra eltűnnek. Kelepelnek a géppuskák, nagyokat puffannak a becsapódó aknák. Folyik az éjtszakai ütközet.

Október 21.

Mecsebelovka nyugati szegélyét a terepalakulat által is elősegítve, az ellenség igen erős állásokban védte. Éjtszaka a felderítő század elakadt a falu szegélyén, míg a 3. zászlóalj élszázada rajtaütött az ellenség egyik előretolt figyelőőrsén. A foglyokat azonnal kihallgatta, s ezektől megtudta, hogy a védőállás legkevésbé megszállott része néhány száz lépéssel északabbra van. Eltolódott századával azután hirtelen megindította támadását a falu felé. 100 méteres előnyomulás után több helyen derékig érő mocsárba keveredett bele. Itt az ellenség erős tűzhatása mellett át-gázoltak, majd kézigránát harccal betörték a védőállásba. A század zöme 1 óráig a község közepén lévő templomteret birtokba vette. A zászlóaljparancsnok a vaksötétségre, valamint a teljesen ismeretlen védelmi rendszerre való tekintettel elrendelte, hogy a 3. zászló-

Vázlat

Metschelowka birtokhavételéről X. 20—21.

alj élszázada az elért területet reggelig tartsa, s csak akkor folytassa előretörését a domboldalig.

Az eredményt a gyorshadtest parancsnokságnak azonnal jelentettük. Éjfél után 2 órakor érkezett a parancs: az ellenség meglepett voltát kihasználva, a dandár folytassa támadását, s 21-én vegye birtokba *Mogila-Mecsebelovka*, *Novo-Nikolajevka* területét. Azonnal továbbítom a parancsot az előllévő dandárparancsnokoknak.

Hajnaliban folytatódik az ütközet. Mialatt a század a minden irányból rázúduló tűzben tartja a község közepét, az ellenséges védőállás mélységében megindul a 3. és 1. zászlóalj támadása is a község ellen. 8 óráig birtokba veszik a községet keletről szegélyező magaslatokat. Déli irányból mintegy két század erejű «llenséges ellentámadás éri a védőállás felsodrítását végző századot. A felderítő század erélyes beavatkozása visszaveti az ellenséget.

8 órakor a dandárparancsnok vezérkari főnökével *Mecsebelovka*-n, a harcok kellős közepéről irányítja az ütközet menetét. Már háromszor változtatott harcálláspontot, mert az ellenséges tüzérség a két első harcálláspontjára belötte magát.

8 óra 10 perckor a harcállásponton jelentkezik egy főhadnagy, s jelenti, hogy a 2. zászlóalj menetben van délnyugat felől *Mecsebelovka* felé. A dandárparancsnok a páncélkocsin előrejött főhadnagy útján a zászlóaljparancsnokot azonnal előre rendelte. Azután személyesen utasította, hogy *Mecsebelovka*-tól délkeleti irányba *Hf. Alexejevskij*-ig törjön előre. A 2. és 4. gépvontatású üteget alárendelte. Ugyanekkor a *Baló*-csoport is parancsot kapott, hogy törjön előre *Novo-Nikolajevka*-ra és onnan derítsen fel *Trusevcsa*-ra.

A 2. zászlóalj lendületes támadása, a lövegenként beérkező tüzérség igen eredményes támogatása mellett 17 óráig *Ivanovszkij*-t elérte. A *Baló*-csoport támadása is teljes sikerrel járt.

A gyorshadtest vezérkari főnöke a parancsnok nevében távbeszélőn a dandárparancsnoknak elisme-

rését fejezte ki és közölte, hogy a Heeresgruppe Süd napi jelentése a dandár teljesítményét hangsúlyozot-
tan emelte ki.

Azt is közölte, hogy az ellenség a mélyen betört dandár ellen déli irányból valószínűleg ellentámadást készít elő. Repülő felderítés szerint az ellenség az ellentámadáshoz nehéz harckocsikat is összevont.

Egy lehallgatott távirat szerint az oroszok a *Mecsebelovka*-i támadás előestéjén a következő helyzetjelentést adták az előljáró hadtest parancsnoksá-
guknak:

„Magyarok jönnek, harckocsikkal megerősítést és repülő támogatást kérünk.”

Ennek a táviratnak a birtokában alaposan felkészültünk a légvédelemre, annál is inkább, mert két órával a távirat vétele után az igen rossz időjárás ellenére, szinte félóránként jöttek az orosz bombázó hullámok. Részben a felhők közül vaktában dobálták bombáikat, részben egész mélyre ereszkedve géppuskázták végig az előretörő oszlopokat. A szerencsésen elosztott légvédelmi tűzfegyverek két ellenséges repülőgépet lelőttek.

Október 22.

Éjtszaka érkezett a gyorsadtesttől a 22-re szóló intézkedés. A dandár 22-én zárkóztassa fel lemaradt részeit és az elért helyzetben biztosítva álljon meg.

A dandárparancsnok elrendelte a felderítést *Mogila-Oksani, Trusevacha* vonaláig.

A felderítés eredménye:

a 2. zászlóalj felderítő járőre *Andrejevka*-n felvette az összeköttetést a 4. gépkocsizó zászlóalj egy járőrével, majd ellenséges ellenhatás nélkül *Ivanovka*-ig jutott előre, jelentette, hogy az út *Andrejevka-től* keletre több helyen aknásítva van.

A *Baló*-csoport felderítő osztaga *Novo-Nikolajevka-től* keletre 4 kilométerre tüzérségi és aknavető

tüzet kapott. Járőrökkel megszállta a *Szemjenovka* községtől keletre lévő magaslatokat.

A gyorsadtest parancsnok 17 órakor megszemlélte a Szentgyörgyi-századot, s a legénység között 10 ezüst és 30 bronz vitézségi érmet osztott ki a 21-i harcokban tanúsított kiválóan vitéz és kezdeményező magatartásukért.

Felderítés Izjum-ig.

Október 23.

A felderítés eredménye:

a 2. zászlóalj felderítő járőre *Mogila-Oksani*-t érte el, egy másik járőr kisebb ellenséges ellenállás leküzdése után *Balka Sirokaja*-ig jutott. A két járőr 35 foglyot ejtett.

Baló-csoport felderítő osztaga 11 órakor *Hf. Pavlovskij*-t üresen találta, majd folytatta előnyomulását *Trusevacha*-ra. Itt a század lövege néhány géppuskafélszket közvetlen lövéssel kilőtt, mire az ellenség megadta magát. A *Trusevacha*-i híd robbantva, a községtől 5 kilométerre nyugatra az út teljesen járhatatlan. Foglyok száma 50 fő.

A foglyok vallomása szerint a 255. orosz lövészadosztály, amelyhez ők is tartoznak, az első nagyobb ellenállást *Velikaja-Komisevaka*-n, a másodikat *Izjum* területén akarja kifejteni.

14 és 16 óra között négyízben a dandár csapatait igen heves ellenséges légitámadás érte. A vadászokkal kísért nagyobb bombázó köteléket légvédelmünk összpontosított tüze gyorsan szétszórta és visszafordulásra kényszerítette.

Október 24.

Az időjárási viszonyok mindjobban romlanak. Egy napig nem esik az eső, azután két nap, két éjjel változatlanul szakad. Amint az itteni lakosság mondja, az őszi időszak érkezett meg, idén egy kissé hamarabb, mint máskor szokott. Az utak állapota elképzelhetet-

lenül rossz. Még a Botondok is csak lépésben küzdik előre magukat, ötszörös üzemanyag-fogyasztással, minden más jármű pedig menthetetlenül elakad a feneketlen sárban. A helves kifejezés ólra, terepre egyaránt a mocsár szó lehet. Útkarbantartást sem tudunk végezni, egyrészt a kőhiány miatt, másrészt pedig azért, mert az esetleg szétszedett házak köveit egy-kettőre elnyeli a sártenger.

A felderítés eredménye:

A *Baló*-csoport felderítő járőrei *Velikaja Komisevacha*-ig jutottak minden ellenséges ellenhatás nélkül, a járőrök *Tmsevacha*-ra visszatértek.

Délben kétizben 8-8 ellenséges bombázó támadta *Trusevacha*-t és *Mecsebelovka*-t. A kiválóan működő földi légelhárítás 1 bombázót lelőtt, a többieket szétszórta.

Október 25.

A *Baló*-csoport egy megerősített századdal 12 órakor *Velikaja Komisevacha*-t harc nélkül megszállta. Itt a 16 méter széles hidat felrobbantva találta. Ezt a századdal beérkező műszaki alakulatok azonnal munkába vették.

A felderítést a 2. zászlóalj és a *Baló*-csoport *Hf. Pefropolje*, *Hf. Znwodszkij* vonaláig bevezette. Utóbbi községnél a felderítő zászlóalj egyik osztaga elsőnek érte el a *Donyec* folyót. A járőr kisebb ellenséges osztagon rajtaütött, s 10 foglyot ejtett.

Délután a szokásos légitámadást kétszer 6–6 ellenséges bombázó hajtotta végre, szerencsére kevés eredménnyel.

Október 26.

A 2. zászlóalj felderítő osztaga a *Hf. Petropolje*-től keletre fekvő magaslatokat megszállta. Ellenséges utóvédekkel folytatott harc során 25 foglyot ejtett.

A 23a/d-csoport felderítése *Zavodi*-nél egy ellensé-

séges osztagon rajtaütött, s 40 foglyot ejtett. A *Donyec* parton erős ellenséges tüzérségi és gyalogsági tüzet kapott. Az állófigyelésbe átment felderítő járőr megállapította, hogy a túlpártot körülbelül 3 kilométer szélességben az ellenség megszállva tartja. Azt is megfigyelték, hogy a *Donyec* hidat ez ellenség felrobbantotta.

Délután 3 bombázó a dandárparancsnokságtól 500 méterre szórta le bombáit a mezőre. Kár nem esett.

Donyec-biztosítás, harcok „Senki földjén”.

(14. sz. vázlat.)

Október 27.

A gyorshadtesttől intézkedés érkezett 0 óra 15 perckor. A dandár feladata *Szuchaja Kamenka* és *Zavodi* között a *Donyec*-től délre fekvő gerincvonalon, súllyal a délkeleti szárnyon védelemre berendezkedni, biztosítani a 17. német hadsereg átcsoportosítását, állandó megfigyelés alatt tartani a *Donyec*-et. Ezenfelül a hadtest balszárnyának biztosítása végett a csapatok egy részét balra lépcsőzni is kell.

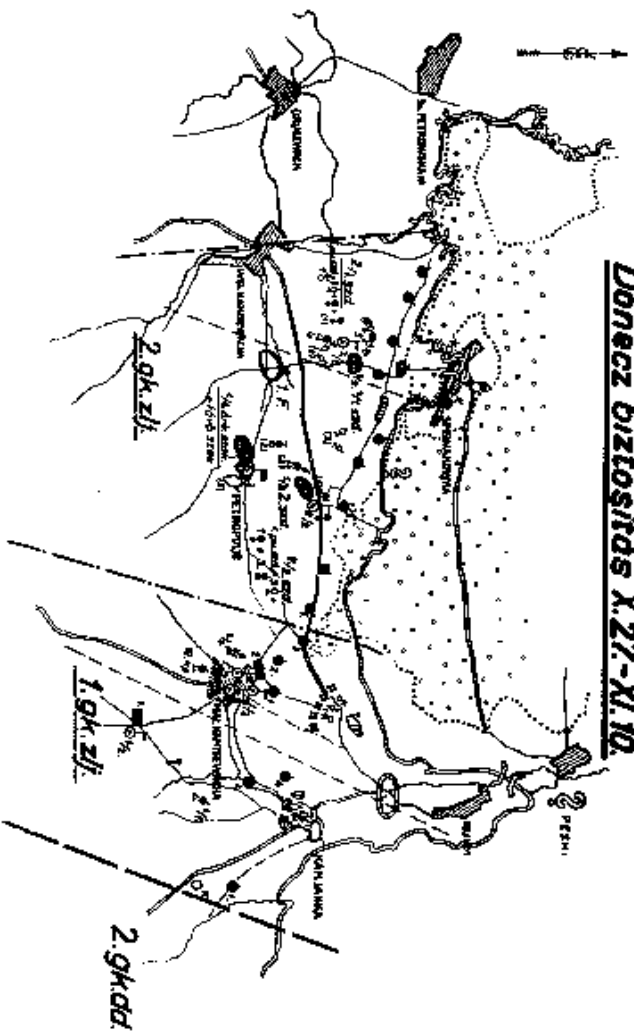
A dandárparancsnok még az éjszaka rádióparancsot adott le, hogy a zászlóaljparancsnokok, az összes század- és ütegparancsnokokkal 7 óra 30 percre *Velikaja Komisevacha* nyugati szegélyén várják megérkezését. Menetét mindkét harccsoport *Malája Komisevacha* területére 6 órakor kezdje meg.

Az elrendelt időben a dandárparancsnok kiadta intézkedését a védelemre. Közben azonban az időjárás annyira rosszra fordult, hogy a 17. hadsereg parancsnoka úgy intézkedett 17 órakor, hogy a menetben lévő alakulatokat az éppen elért helyen meg kell állítani.

A dandár 17 óráig, zömmel *Barahasevka*, *Velikaja-Komisevacha* területét érte el. A dandárparancsnokság a 3. zászlóaljjal és a dandárközvetlenek egy részével *Mecsebelovka*-n maradt.

Délben jelentkezett a dandárparancsnokságon a beosztott német erők parancsnoka, s jelentette, hogy

Donecz biztositds X.27.-XI.10.

egy páncélvadász százada érkezett be eddig, nem tudja azonban, hogy a többiek mikor érkezhetnek meg. Mint mondta, a menetvonalon elszórva, elakadva fekszik az egész nehézfegyver zászlóalja.

Október 28.

A gyorsadtest parancsnoka szolgálati ügyben Budapestre távozott, s távollétében a mi dandárparancsnokunk vette át a gyorsadtest parancsnokságát.

Velikaja-Komisevacha-t hétízben, összesen 50 ellenséges repülő támadta. A dandárparancsnokság erre való tekintettel 29-én délelőttre vadászvédelmet kért.

16 órakor megkaptuk a hadtestparancsnokság intézkedését. 29-én gyalog előreküldött részekkel a védőállást meg kell, hogy szálljuk. Az intézkedést hamarosan kiadtuk a csapatoknak.

19 órakor megérkezett új dandárparancsnokunk.

Október 29.

A 28-i intézkedés szerint az 1., 2. és 3. zászlóaljunk megkezdte menetét a kiutalt védőkörlet megszállása céljából. A teljesen felázott utakon a csapatok gyalog is alig jutottak előre. A nehézfegyvereket a csapat vontatta magával. Az útegek vontatók és harckocsik segítségével lövegenként, terepszakasról-tereszakasra küzdik előre magukat. A légvédelmi gépágyúkat Botondok vontatják, kezelőlegénysége pedig segít a köhögő motoroknak. Csodálatos teljesítménye volt ez embernek, gépnek egyaránt. 18 óráig a kialakult védőállást nagyban megszállták.

A *Donyec*-re kiküldött felderítő járőrök közül az egy *Izjum*-i kivételével, ellenséggel nem találkozott.

Az *Izjum*-tól délre fekvő magaslatról a kiküldött felderítő járőrünk gyalogsági tüzet kapott.

Október 30.

A felderítés eredménye:

Az 1. zászlóalj egy (harckocsi szakasszal megerősített felderítő osztaga *Hf. Kovoljovka*-nál körülbelül két század erejű utóvéd állást keleti irányból átkarolva, megtámadott. A községet birtokba vette, majd az ellenség sarkában maradva, betört *Izjum* városába is. Itt a *Donyec* túlsó partjáról kétoldali igen heves tüzérségi és aknavető tűzbe került, mire foglyaival visszahúzódott a várostól délre fekvő magaslatra. A felderítő osztaghoz beosztott utászok a városba bevezető műút mentén 200 darab aknát szedtek fel.

A 2. zászlóalj felderítő járőre *Zavodi*-nál ismét ellenséges tűzbe került.

A 3. zászlóalj egyik felderítő járőre *Szloboda Petrovszkaja*-nál a *Donyec* túlsó partjáról aknavető tüzet kapott.

Délben nagy volt az ellenséges légitvékenység. Sok munkájuk akadt a derék légvédelmi tüzéreknek.

Október 31.

Délelőtt a dandárparancsnok kiosztotta a megérkezett tiszti és legénységi kitüntetések.

Több légitámadáson kívül, különösebb esemény nem volt.

November 1-november 10.

A dandár csapatai a 17. német hadsereg átcsoportosítását biztosították a *Donyec* arcvonalon.

A harcok állandó járőrözésből állanak, amikor is, hol a magyar járőrök merészkednek át a *Donyec* túlsó partjára, vagy belopóznak *Izjum* város *Donyec*-től délre épült részébe, vagy az orosz járőrök nyomulnak egészen tábori őrsaink vonaláig. A *Dnyepri* menti harcokban a dandár már alapos kiképzést ka-

pott az orosz járőrharcászatból, s ezt a *Donyec* arcvonalon értékesítettük is. Nem telt el olyan nap, hogy 25-30 muszkrét be ne hoztak volna, akiket rendszerint törbecsáltak. Az oroszoknak annyi idejük sem maradt, hogy fegyverüket használhassák.

A behozott orosz foglyok kihallgatásánál tűnt ki a legjobban, mennyire kihasználta már az orosz hadsereg. A foglyok fele 40 éven felüli, kiképzésük 3-4 hetes. Felszerelésük is sok kívánni valót hagy maga után.

Feltűnt viszont ebben az utolsó időszakban, hogy az orosz repülőek mintha megszáporodtak volna. Nem volt olyan nap, hogy 20 gépen aluli létszámmal kaptuk volna a légitámadást. Embereink a légitámadásra nem túlságosan érzékenyek, különösen szépen láthattuk ezt a légvédelmi tüzéreknel, akik a legkeményebb támadásoknál, amikor egy gépágyúra három ellenséges repülőgép is lecsapott, végigpuskázta, s kis bombákkal árasztotta el, a légénységünk végig a helyén maradt, s rendületlenül lőtte a támadó gépeket.

A 2. gépkocsizó zászlóalj 6-án, az 1. gépkocsizó zászlóalj 10-én a németek felváltották. A dandár *Novo-Nikolajevka*, *Mecsebelovka*, *Jegorjevka* területén nyert újból elhelyezést.

Ebben az elhelyezési körletben kaptuk a parancsot a Magyarországra való visszatérésre.

Zárószó.

Négynapos előkészület után, a dandár november 14-én megkezdte menetét nyugati irányba. Több közbeiktatott, rövidebb-hosszabb műszaki pihenő után, kerek egy hónap múlva megérkezett Magyarországra.

Saját személyemben rövid időre *Lembergben* maradtam, ugyanis bizonyos vasúti szállítási feladatokat kellett még elvégezni, karöltve az ottani magyar és német katonai vasúti hatóságokkal. Kevéssel azonban a csapatok beérkezése után, 24 óras egyfolytában való autótúr után befutottunk Budapestre.

Ezzel naplóm végére értem.

*

Most úgy illenék, hogy a haditapasztalatokat, amelyeket a közel félév alatt összegyűjtöttem, a naplóm végén összefoglaljam.

A haditapasztalat nagyon súlyos szó, mert véges emberek, véges látókörből figyelve, más-más szempontból látták az egyes dolgokat, ebből következően másként is ítélik meg azokat. Már most, ha valaki ezt, vagy azt látta, vagy végigélt bizonyos cselekményeket, amelyek maradandó nyomot hagytak lelkében, s leírja azokat, majd ezekből következtetéseket akar levonni, nagyon meg kell fontolnia a következtetést, mert nagyon könnyen tévútra juthat ezáltal másokat is félrevezethet. Ebből pedig sokkal inkább kár, mint haszon származnék.

Igyekszem itt a napló végén én is összefoglalni rövid dióhéjban mindazt ami úgy gondolom, hasznos lehetne az elkövetkezendő időkre.

A tapasztalatokat két csoportba oszthatnánk:

- a) *harcászati téren,*
- b) *szervezési téren összegyűjtött gondolatokra.*

a) *Harcászati tapasztalatok.*

Az 1. gépkocsizó dandár harcai legjobban a kis erő, nagy tér harcászatának főjellemvonásait viselték magukon. Ezek a harcok egyáltalán nem hasonlíthatók a keleti arcvonal középső szakaszán lefolyt lassúbb, módszeresebb csatákhoz, itt pillanatnyilag változó helyzetekben gyors, rugalmas vezetés és még rugalmasabb végrehajtás volt a főkövetelmény. A mi hadműveleteinkben a *gyors mozgás* készítette elő a döntő sikereket.

A kérdés lényege az, hogy hozott-e nekünk harcászati téren valami újat a keleti hadjárat első része, elegendő-e „*Harcászati Szabályzatunk*”-ban lefektetett elvek gyakorlati alkalmazása, vagy pedig azoknak bizonyos fokú kiegészítése szükséges.

Erre a kérdésre szeretnék a vezetés, a harctéri szolgálat és a harc szempontjából röviden megfelelni.

I. *A vezetés.*

*A magasabb vezetés sikerét 3 tényező biztosította:
a csapat teljesítőképességének ismerete,
az állandó tájékozottság
és a megbízható híradás.*

Ezeknek a követelményeknek a parancsnok csak úgy tudott eleget tenni, ha állandóan a harc gyújtópontjában tartózkodott. Szinte szabállyá vált, hogy német, vagy magyar magasabb parancsnokot harc alatt a parancsnokságon soha nem lehetett megtalálni. Ha valaki a *parancsnokot* kereste, ahhoz a csapatrészhöz kellett mennie, amelyik a leghevesebb ellenséges tűzben állott. A vezetés mikéntjét ebben az esetben naplómban már leírtam.

Intézkedéseink, az anyagi intézkedést kivéve, amely rendszerint külön került kiadásra, egészen

rövidek voltak; a parancsnok elhatározását előzetes intézkedés formájában kiadtuk a csapatoknak.

Előnyomulás alatt rövid részletparancsokkal intézkedtünk. Amikor volt idő, például védelemben, egységes intézkedést adtunk ki.

Aki a gyors előnyomulásnál írásban egységesen akar parancsolni, menthetetlenül elmarad.

Az *alsó vezető*, ha megkapta feladatát, ne várja, hogy a végrehajtás mikéntjét is a szájába rágják. A kapott feladat keretén belül, öntevékenyen, legjobb tudása szerint cselekedjék. Ha valamit cselekedett sohasem volt akkora a baj, mintha körülményeskedésből, vagy felelősségtől való irtózásból semmit sem csinált.

Alaposan meg kell tanulnunk a domborzat alapján való térképolvasást. Az orosz térképek, enyhén kifejezve, megbízhatatlanok. Az egyetlen megbízható támpont a domborzat. Igen nagy nehézséget okozott a sok kimondhatatlan nevű község, különösen az intézkedések kiadásánál. Egy elírás is végzetes lehet. Nagyon jól bevált a vonatkozási pontok előzetes kiadása a tekintetbejövő harcterületről. Ez egyrészt a megbízható célmegjelölést szolgálta, s rövid ideig tartó harcnál nyílt nyelven, a rádióban is közölhető volt, másrészt elképzelhetjük, hogy *Zvancsik* vagy *Csacsevato* helyett mennyivel könnyebben ejtjük ki azt, hogy 24-es vonatkozási pont.

Az alsó vezető tartózkodási helye tekintetében a magasabb vezetőnél mondtak, még fokozottabban érvényesek.

Még egy szükséges a siker elérésére. Utolsónak említem, pedig a legfontosabb: *a bizalom*.

Amikor *Pjervomajszk*-nál dandárunk hátába az *Umany*-i gyűrűből, kitört oroszok kerültek, egy pillanatig sem gondoltunk arra, hogy ebből baj is származhat. Majd segítenek rajtunk az utánunk jövők. Úgy is történt.

A *Dnyep*r menti védelmi harcokban az 1. gépkocsizó zászlóalj parancsnoka, saját bevállása sze-

rint, azért tartott ki a túlerejű ellenséggel szemben is oly merészen, mert tudta, hogy a dandárparancsnok segítségére lesz.

II. Harctéri szolgálat.

Felderítés. A hadjárat első heteiben a parancsnokok általában elmulasztották a mindenkire egyformán kötelező felderítést. Az ezt megbosszuló meglepetések és váratlanul felbukkanó terepnehézségek hamarosan rákényszerítették a vezetőket, hogy a „Harcászati Szabályzat” idevonatkozó rendelkezéseit betartsák.

A parancsnokságok azonnal továbbítják, mind felfelé, mind lefelé az ellenségre vonatkozó bármilyen hírt. Ebben a tekintetben sokáig nem volt meg az összhang, pedig az ellenséges helyzet ismeretében lényegesen könnyebb a vezetés.

Hajlamos a csapat a harcfelderítés elhanyagolására is. Ez volt az oka annak, hogy az ellenséggel való érintkezést gyakran elvesztettük.

Biztosítás.

A menetbiztosítás előcsapattal, Voraus Abteilung-gal történt. Ez annyiban tér el az általunk ismert elővédttől, hogy gyorscsapatnál, vagy gyalogseregtestnél egyaránt, körülbelül egy napi gyalogmenettávolságra megy a főcsapat előtt, s ereje is az eddigi megszokottnál nagyobbra van méretezve. Gyors seregtestnél körülbelül az összerő egyharmada, gyalogseregtestnél körülbelül a fele. Ezzel az előrevelt csapattal, amely természetesen ugyancsak elővédre és főcsapatra tagozódik, már a harc bevezetésénél nagy ütést mérhetünk az ellenségre, s sokszor olyan helyzetet teremthetünk, hogy a főcsapatot egyáltalán nem kell bevetnünk. A Voraus Abteilung-ba kell beosztanunk a műszaki erők zömét is.

A megállások biztosítása, amint a harcokból láhattuk, teljesen szabályzatszerűen történt, meglepetés sohasem érte a csapatot.

Harc alatt mindig gondoljunk a szabad szárny biztosítására (*Pecsara-i ütközet első napja*).

II. összeköttetés.

Mindig, mindenki felszólítás nélkül keresse az összeköttetést szomszédjaival. Ezzel nagyon sok sur* lódásnak vehetjük elejét.

A híradásnál, különösen rádiópárbeszédnél nagy óvatosságot kell tanúsítanunk. Nem írott malaszt minden híradóeszközön a „*Vigyázz, az ellenség lehallgat*” felírás.

III. Menetek.

A német gyalogseregtesteknek napi 40-50 kilométeres menet meg sem kottyán. Igaz, hogy a német gyalogos puskáján, kenyérzsákján és 40 élestöltényen kívül nem visz magával semmit. Az is feltűnt, hogy összefüggő, hosszú oszlopokban sohasem meneteltek. Kisebb egységek távközzre meneteltek egymás mögött, az utat szabadon hagyva.

A gyorseregtest, ellenséges ellenhatás nélkül, köves úton megbízhatóan 150 kilométert tehet meg naponta. Ekkor is azonban három naponként műszaki pihenőt kell tartanunk, ha a gépjárműveket nem akarjuk időelőtt tönkretenni. Talajúton a meneteljesítmény teljesen az időjárás függvénye. Esőben a teljesítmény a gyalogseregtest menetteljesítményének felére is lecsökkenhet.

IV. Harc.

Támadás védelemre berendezkedett ellenségre.

Támadó hadműveleteink legnagyobb része ellenséges utóvéd állások leküzdéséből állott.

Rögtönzött ellenséges utóvédállást rendszerint az erős előcsapat zömmel átkarolva, egymaga is elfoglalt. (*Szmulrics, július 10.*)

Egy-két napos védelmi előkészület megtámadásához már több idő és erő szükséges. (*Pecsara-i ütközet, július 21-22.*)

Az első nap lényegében a védőállás felderítésével és a tüzérség felvonulásával telt el. A második napon indult meg a főtámadás.

Az átkarolás mindig sikerre vezet.

Tartós védelemre berendezett ellenséges védőállás megtámadásánál, különösen, ha az ellenség az előterepet műszakilag zárta, még módszeresebb volt a harc eljárásunk.

Az aknákat főleg az útvonalak mentén, sakk-táblaszerűen telepítették. Jelenlétüket sajnos, rendszerint a saját élek ráfutásával észleltük.

Ekkor az élen lévő utászok vették át a munkát, s a gyalogság tüztámogatása mellett az aknákat ártalmatlanná tették. A készített kapun a gyalogság átgülekezett, s megindította támadását a harcelőörök vonalára. Csak ennek birtokbavétele után kezdődött a védőállás módszeres felderítése, amellyel egyidejűleg a műszaki csapatok ismét kapukat készítettek, s ezeken át történt aztán a főtámadás. (*Nikolajev*, augusztus 12-16.)

Ha a védőállás gyengéjét sikerül eltalálni és azt nagy lendülettel betörni, a keletkezett résen át felboríthatjuk az egész védőrendszert. (*Mecsebelovka*, október 21.)

A tüzérség zömét tervszerűen alkalmazzuk. A tüzérség mindig fedett tüzelőállásból, közvetett lövéssel tüzelt a figyelőket a leggondosabban rejtették.

A betörés helyére igyekezzünk minél nagyobb tüzérséget összehozni. (*Otdochnuino*, október 19.)

A betört részek felett rendszerint félórán belül ellenséges légierők ielennek meg. Célszerű itt a légvédelmi tüzeszközökből súlyt képezni.

Támadás találkozó harcban.

Itt különösen kidomborodik az erős előrevetett csapat előnye, amely a kezdeményezést azonnal magához ragadhatja. A vakmerő ramenés az összetalálkozás pillanatában védekezésre készíti a másik felet. Az rendszerint megáll a menetvonal két oldalán. Ekkor a menetvonalról letérő gyorsanmozgókkal az

oldalába kerülhetünk, s a túlszárnyalással már ki-kényszeríthetjük a visszavonulást.

Tüzérség találkozó harcban rendszerint közvetlen lövéssel támogatta a gyalogságot. Ilyenkor egységes vezetésről rendszerint szó sem lehetett.

Kiválóan megállta földi harcban a helyét a légvédelmi tüzérség.

A páncélelhárítást minden egység önállóan szervezte meg. Abban résztvett a nehéz puskától a 10.5-es tarackig minden fegyver. Különös jelentőségre tett szert a gyorsanmozgó páncéltörő tartalék. Ahol harcoksi támadás volt készülöben, oda még a dandárparancsnokság által kiküldött páncéltörő megerősítés is idejében megérkezett.

Védelem.

A dandár hadműveletei alatt három esetben hajtott végre védelmet (*Dnyepr* menü védelmek, *Donyec* szakasz védelme), mindhárom folyamvédelem volt. Az első kiterjedése 102, a másodiké 35, a harmadiké 22 kilométer széles volt.

Küzdők zöme nappal az óvóhelyeken, figyelők, egyes nehéz tüzfegyverek a vízparton. Éjtszaka a védőállások teljes egészükben meg voltak szállva.

Tartalék, századtól felfelé, minden alakulatnál. A legfontosabb tartalék, amellyel minden nagyobb szabású átkelést csirájában el lehetett fojtani, a harcoksi volt.

Tüzérség a *Nikopolj*-i folyambiztosításnál alárendelve az egyes harccsoportoknak, a *Zaporozsje*-i folyamvédelemnél pedig az alárendelt tüzérségen kívül központi támogató és távolharc csoport is volt. Nagyon szép eredménnyel működött az oroszoktól zsákmányolt lövegekből összeállított üteg is, mely váltoállásokból, közvetlen lövéssel sok zavart okozott az ellenségnek.

A légvédelmi tüzérség súlya a főberepülési irány területén volt. A vízparton oldalozásra beállított légvédelmi gépágyúk, a földi elhárításban is kiváló szolgálatot tettek.

Műszaki berendezkedés: raj-fészek, támpont-szerűen kiépítve. Közvetlen a vízparton, ahol az alkalmas volt az ellenség partraszállására, műszaki zár, melyet az utász és árkász alakulatok éjszaka, sokszor ellenséges tűzben telepítettek.

A helyszínen talált orosz vezetékanyaggal szakaszig bezárólag, a vezetékes összeköttetést kiépítettük.

Kisebb ellenséges erőket a figyelők partraszállni hagyták, ezután rajtukütvé, elfogták őket.

Nagyobb ellenséges erők átkelését, a jelre kiváltott zárótűz rendszerint visszaverte. A súlyterületen A zárótűz gerincét a légvédelmi gépágyúk alkották.

Ha az ellenséges erőknek sikerült az innenső parton megkapaszkodni, az éjszaka sokszor száz Tízlméterről odavont tartalék, hajnalban ellentámadással, a betört ellenség visszavonulási útját elvágta. A szívósan védekező ellenség ellenállását rövidesen letörték.

Visszavonulás.

Az oroszok ebben igen nagy mesterek voltak. Amikor védelemből, hirtelen igen erős támadásba mentek át, s embert, anyagot nem kímélve igyekeztek tért nyerni, akkor másnap reggelre rendszerint eltűntek, s a harcérintkezés megszakadt velük.

Halogató harc.

A csapat szempontjából támadásból, védelemből vagy visszavonulásból állott. A végsőkéig kitartó orosz utóvédek sohasem tudták, hogy a zöm mögöttük már visszavonult, s ők tulajdonképpen időnyerésért halogató harcot vívtek. Visszavonulásuk előtti korlátolt-célú támadásuknál, a foglyul ejtett tiszték maguk csodálkoztak a légionban azon, hogy reggelre a zömük visszavonult. Mint vallották nekik azt mondták, hogy a nagy általános támadás csak reggel indul meg, s ehhez nekik birtokba kell venni az előterepet.

Harc éjjel.

Az oroszok és németek éjtszaka csak a legritkább esetben harcoltak. Ezzel szemben mi, elég gyakran kerültünk abba a helyzetbe, hogy a harcot éjtszaka is folytatnunk kellett.

Éjtszakai támadásaink mindig meglepték az ellenséget és nagy sikert hoztak.

Helység harc.

A helységet a támadó gyalogság zöme rendszerint két oldalt kikerülte, magába a helységbe pedig harckocsik és páncéltörőágyúval megerősített rohamjárőrök törtek be. Ezek az ellenálló fészkeket szétrombolták, a még ellenálló ellenséget pedig házról-házra előretörve, semmisítették meg.

*

Ha a harcászati tapasztalatokat összefoglaljuk, megállapíthatjuk, hogy a keleti hadjárat első szakasza lényegében semmi különleges újítást nem hozott. „Harcászati Szabályzatunkban” lefektetett elvek a gyakorlatban tökéletesen megállották helyüket.

b) Szervezési tapasztalatok.

Csak a legfontosabbakat említem meg rövid vezérszavakban.

Gyalogság.

Gyalogsági felszerelést szállítani (menetteljesítmény).

Nehéz gyalogsági tűzfegyvereket nagymértékben szaporítani.

Szükséges gyalogseregetest, közvetlen páncéltörőágyús egység (gyorsanmozgó).

Gyors csapatok.

Egy seregetestben egyforma menetsebességű alakulatok legyenek.

Ha az időjárástól és többé-kevésbé az útviszo-

nyoktól is függetleníteni akarjuk, mind a csapat, mind a vonatrészt, Botond gépkocsival kell felszerelnünk.

Tüzérség.

Törekedjünk minél nagyobb lőtávolságra. A gyalogsági rohamüteg problémáját minél előbb meg kell oldanunk.

Légvédelmi tüzérség.

Kiválóan bevált, számát szaporítani kellene. A gépágyút célszerű lenne csekély páncélozással is ellátni.

Anyagi ellátás.

A helyszíni beszerzés rendszere gyorseregettest viszonylatban, az Ukrajna-i hadszíntéren kitűnően bevált.

Feltűnő volt, hogy a hadjárat alatt gyalogsági lőszer igen kevés fogyott, míg a tüzérségi és légvédelmi, valamint a nagyobb űrméretű gyalogsági fegyverek lőszerfogyasztása aránylag magas volt.

*

Összevetve a leírtakat, a magyar csapatok Ukrajna-i szereplésével kapcsolatban a következőket állapíthatjuk meg:

1. *Emberanyagunk harcértéke és a vezetők képzettsége semmivel sem maradt el a többi szövetségeseknél látottaktól.*

2. *Kiképzésünk, mely a kiváló „Harcászati Szabályzat” szellemében történik, teljesen korszerű.*

3. *Több súlyt kellene fektetnünk az éjtszakai, harckiképzésre, amelyhez úgy látszik, különös adottságaink vannak.*

4. *A kisebb szervezési korszerűsítés után, nagy szövetségesünk haderejének teljesítményeivel egyenlőt teljesíthetünk.*